MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR
MUZEUL NAŢIONAL BRUKENTHAL

BIBLIOTHECA BRUKENTHAL

III

Alexandru Avram

Topografia monumentelor din Transilvania

Municipiul Mediaş

Sibiu 2006

DIRECTOR GENERAL: prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ: Anca Nițoi

FOTOGRAFII: Hermann Balthes

ISBN(10) 973-117-035-9
ISBN(13) 978-973-117-035-0

Editura „ALTIP”
Alba Iulia

Coperta: Mediaş, Centrul istoric - vedere aeriană (fotografie Georg Gerster)

Cuprins

Cuvânt înainte

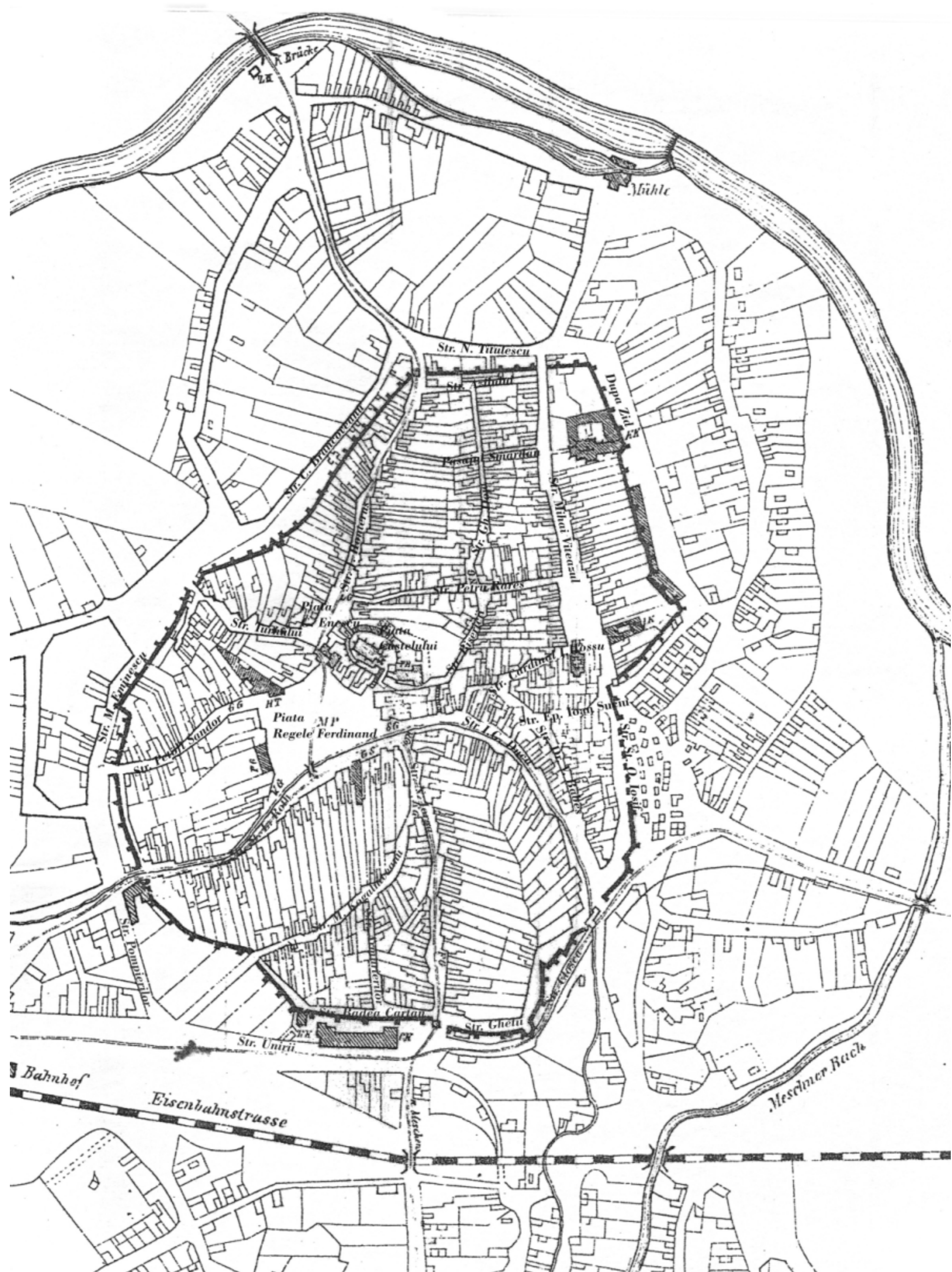
Lucrarea de față fără îndoială se înscrie în seria "Topografiei monumentelor istorice din Transilvania", care şi-a propus publicarea rezultatelor evidenței sistematice a monumentelor istorice din fosta zonă de locuire a saşilor, un fapt până nu de mult inedit pentru istoria artei şi protecției patrimoniului nu doar din Transilvania, ci din România. Este bine ştiut faptul că evidența sistematică devenise necesară după plecarea masivă a saşilor transilvăneni începând cu anul l990, care a dus la depopularea satelor şi prin aceasta, la degradarea accentuată a fondului construit şi a structurii aşezărilor care au evoluat de-a lungul mai multor secole. Dar nu numai satele, ci şi oraşele şi târgurile din Transilvania au fost şi sunt supuse unor presiuni puternice de transformare, ca pretutindeni în lumea modernă, şi din aceste considerente Consiliul Cultural al Saşilor din Germania inițiase proiectul pentru "Documentarea patrimoniului săsesc din Transilvania" , finalizat în timp record de către specialiştii români intre 1992 – 1998. Metoda de inventariere fusese elaborată de Direcția Monumentelor din Renania după modelul *Topografiei Monumentelor Istorice din Germania*, conducerea ştiințifică fiind asigurată de colaboratorii ei şi de comitetele ICOMOS ale Germaniei şi României.

Comparativ cu *Topografia Monumentelor Istorice din Germania*, care prezintă succint rezultatele inventarierii sistematice pe baza listelor de monumente, *Topografia Monumentelor din Transilvania* şi-a propus prezentarea unei priviri de ansamblu asupra fondului construit de monumente la momentul inventarierii, după tip şi dispoziție geografică precum şi a relațiilor lor istorice şi topografice. Ea reprezintă banca de date reper pentru toate activitățile viitoare de evidență şi protecția monumentelor istorice, de la cercetarea ştiințifică aprofundată până la proiectarea intervențiilor de restaurare, întocmirea planurilor urbanistice, a proiectelor de conservare urbanistică sau de amenajarea teritoriului.

Pe acest fundal se situează prima ediție în limba română a monumentelor istorice din oraşul Mediaş, datorată colegului sibian Prof. Dr. Alexandru Avram, care a făcut parte din nucleul inițial al specialiştilor români implicați în proiect. Rezultatele documentației ştiințifice elaborate pe baza cercetărilor minuțioase de teren, folosind experiența inventarierii centrului istoric Sibiu, merită a fi puse cât mai repede la dispoziția nu numai a autorităților responsabile pentru actualele şi viitoarele proiecte de restaurare, dar şi a publicului larg interesat şi angajat în protecția patrimoniului. Subliniam însă că ediția bilingvă – germană şi română - a volumului *5.7. Municipiul Mediaş* din cadrul *Topografiei Monumentelor Istorice din Transilvania* este deja in pregătire şi avem speranța de a-l putea prezenta publicului la sfârşitul anului 2007.

Mulțumesc pe această cale colegului Alexandru Avram pentru toate eforturile depuse atât la cercetările de teren cât şi la redactarea textelor. Mulțumirile mele se adresează şi domnului Hermann Balthes pentru documentația fotografică, fără de care patrimoniul oraşului Mediaş n-ar fi putut fi publicat.

Köln, in octombrie 2006 — Christoph Machat

Planul Mediaşului din 1872
cu denumirea actuală a străzilor

DEZVOLTAREA ARHITECTONICĂ

O categorie importantă de izvoare documentare sunt constituite de vechile planuri ale oraşelor medievale. Din păcate, despre Mediaş nu s-au păstrat planuri sau vedute din secolul al XVI-lea, cum a fost cazul unor oraşe ca Oradea sau Cluj. Astfel, cel mai vechi plan al Mediaşului datează abia din anul 1699 şi aparţine colecţiei de planuri a inginerului militar austriac de origine italiană Giovanni Morando Visconti[1]. Cercetarea planului ne relevă o localitate închisă în totalitate în interiorul unei incinte de ziduri în formă pară. Trama stradală este în linii mari conturată, mai puţin în zona străzilor Cardinal Iuliu Hossu şi episcop Ioan Suciu, unde apare un spaţiu gol. Trebuie să subliniem şi faptul că, pe când fortificaţiile sunt redate cu destul de mare exactitate, nu aceeaşi impresie ne-o produce redarea tramei stradale. Se remarcă existenţa castelului din centrul oraşului, dubla incintă de ziduri din jurul bisericii, precum şi turnurile Clopotelor, Funarilor, Şcolii, Mariei şi Croitorilor. Se poate afirma că cele patru laturi ale pieţei centrale erau deja definitivate, în centru detaşându-se amplul edificiu al halei comerciale; unele modificări apar în deceniile următoare pe laturile nord şi vest[2]**.** Piaţa era străbătută de apele pârâului Moşna pătruns în incinta medievală pe traseul străzii Fierarilor (azi, I.G.Duca), bifurcându-se apoi pe actualele străzi Petőfy (în direcţia Târnavei) şi Stephan Ludwig Roth (în direcţia unor iazuri).

Se remarcă faptul că, Visconti nu acordă atenţie detaliilor, nu subliniază existenţa diverselor clădiri, similar cu procedeul aplicat în cazul planului Sibiului, deşi la Sibiu, în momentul realizării *Mappei* lui Visconti existau zeci, poate sute, de clădiri din zid. Oarecum la fel se prezenta situaţia şi la Mediaş, în sensul că, străzile fiind conturate, acestea erau flancate şi de clădiri; multe dintre edificii erau executate încă din lemn. Chiar şi la poalele *Castelului* existau desigur, clădiri (se păstrează elemente din sec. XV - XVI), şi de aceea ne este greu să admitem ideea că anumite edificii nemarcate în plan ar fi fost construite abia după 1699. S-a procedat în felul următor: pe măsură ce zidurile oraşului erau terminate, incintele interioare de apărare îşi pierdeau importanţa strategică, fiind, fie demolate ca şi la Sibiu, fie înconjurate de construcţii civile.

În partea de nord - est a oraşului este menţionată biserica mănăstirii franciscane, în timp ce clădirile mănăstirii nu apar pe plan, iar în piaţeta de pe Zekesch exista încă bisericuţa cu hramul Sf. Nicolae.

În ceea ce priveşte fortificaţiile oraşului se poate remarca cu uşurinţă existenţa turnurilor a trei porţi principale şi una secundară - poarta străzii Pietruite, poarta secundară a străzii Fierarilor (I. G. Duca), poarta străzii Forkesch (J. Honterus) şi poarta străzii Zekesch (M. Viteazul) - şi a altor 19 turnuri şi bastioane. De asemenea, în partea de sud-est se poate vedea un şanţ (cu apă ?) în porţiunea dintre bastionul Nou şi cel al Blănarilor, iar în sud-vest apar mai multe iazuri.

După ocupaţia habsburgică a Transilvaniei, la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui următor, în condiţiile menţinerii iminenţei pericolului otoman, deci într-o situaţie politică total schimbată faţă de secolele precedente, când Transilvania era vasala Imperiului otoman (sec. XVI-XVII), au fost executate o serie de lucrări de fortificare (Alba Iulia, Arad), precum şi proiecte pentru întărirea vechilor fortificaţii din alte localităţi. S-a preconizat adaptarea *sistemului Vauban* (Sibiu, Mediaş), conform noilor metode de ducere a luptei de apărare. Zidurile prea subţiri ce înconjurau un întreg oraş, porţiunile mari de apărat, ineficienţa vechilor turnuri, toate la un loc, au făcut necesară întărirea unor nuclee mai puternice sau chiar construcţia unor noi cetăţi bastionare.

Johannes Troester 1666

Giovanni Morando Visconti a realizat un proiect pentru construirea unei citadele în Sibiu, la vest de centrul istoric actual şi tot el a fost acela care, în 1705, a executat un proiect pentru întărirea castelului medieşan prin efectuarea unor ample lucrări exterioare care ar fi atins atât latura nordică a pieței, cât şi pe cea de nord a castelului[3]. Proiectul, cunoscut de cercetătorii de azi, nu a fost transpus vreodată în realitate datorită evenimentelor istorice care au dus şi la abandonarea lucrărilor din Sibiu (răscoala *curuților*), dar nici nu oferă noutăți față de planul din 1699, în afara faptului că precizează existența elementelor constitutive ale castelului, precum şi a două grupuri de clădiri de pe latura nordică a pieței. Spre sud, fortificațiile ar fi trebuit să se extindă până spre centrul pieței, incinta, prevăzută cu *cavalier* (şi în nord), înglobând şi clădirea halei comerciale, construcție ce ar fi fost transformată într-un fel de barbacană a porții.

Dintr-o mapă întocmită de colonelul Johann Konrad Weiss, director al *Direcției fortificațiilor transilvănene* din Alba Iulia face parte şi un plan al Mediaşului care are meritul, pe lângă o mai atentă schițare a tramei stradale (față de planul din 1699), de a localiza principalele elemente ale fortificațiilor şi de a preciza denumirea lor[4].

Spre deosebire de planul anterior, aici sunt nominalizate pe lângă cele trei porți şi poarta secundară a Fierarilor, încă trei portițe (în dreptul străzilor Zekesch în nord – portița de fier, a străzii Turnului şi S. L. Roth) şi unsprezece turnuri şi bastioane. În schimb, nici în acest plan nu apar construcțiile mănăstirii franciscane, doar ale bisericii.

În acest context se impun două precizări: prima este legată de datarea planului din *mapa Weiss*, deşi aceasta poartă data de 1736. Aşa cum arăta M. Tănase, faptul că în plan nu apare mănăstirea franciscană, deşi aceasta fusese reconstruită între 1726 - 1733, ar indica o situație existentă înainte de 1733. Autorul avansează o propunere de datare în intervalul 1690–1725[5] , dar o asemenea încadrare cronologică nu ține cont de cursul rectificat al Târnavei Mari, eveniment ce a avut loc în anul 1730. Deducem de aici faptul că, planul a fost executat oricum după 1730, fără a se fi pus un accent deosebit asupra clădirilor din interiorul incintei fortificate.

Asupra planului generalului Bohn din 1747 nu vom insista deoarece este probabil o copie a celui precedent[6].

Ceva mai interesant ne apare planul căpitanului Theumern[7] din 1750, care, deşi pare tot o copie după realizarea din mapa Weiss, este mai complet, aduce şi câteva precizări. În primul rând este reprezentată mănăstirea franciscană, cu două din laturile sale (vest şi nord) şi de asemenea, pe latura vestică a pieței centrale (Regele Ferdinand), apare clădirea şcolii piariştilor. Se acordă mai multă atenție construcțiilor castelului, de data aceasta fiind precizate primăria şi casa parohială, edificii asupra cărora nu a insistat planul din 1736. În al doilea rând, în zonele extramuros, în aşa-zisa *măierime* locuită de populație românească, sunt evidențiate pe loturile existente 84 clădiri, iar lângă turnul Postăvarilor apare prima construcție care îşi alipeşte parcela, în exterior, zidului cetății.

Este cunoscut şi acceptat faptul că, pe altarul bisericii Sfânta Margareta din Mediaş peisajul citadin din fundalul scenei cu *Răstignirea lui Isus* (în jur de 1490) reprezintă oraşul Viena. Pornind de la această constatare, cercetătorul sibian H. Fabini[8] a identificat în peisajul similar plasat pe un panou de altar (colecția *Muzeului Brukenthal Sibiu*) provenit de la biserica din localitatea Târnava (fost Proştea Mare), reprezentarea oraşului Mediaş. În sprijinul afirmației sale, autorul cercetării aduce ca argumente prezența unor turnuri ale oraşului, printre care recunoaşte turnurile de poartă ale străzilor Forkesch şi Pietruite (Honterus), peisajul înconjurător, podul de peste Târnava, moara, turnul Clopotelor, biserica parohială. Referindu-ne la acest din urmă monument, se precizează că aspectul turnului ar fi cel de dinainte de anul 1550, atunci când acoperişul (în formă de cort) prezenta încă o serie de asemănări cu monumente din Boemia, zonă cu care ar exista legături (aşa cum indică lucrările de restaurare). Autorul consideră că nu este vorba despre un peisaj fidel, ci de o reprezentare a detaliilor în forma lor tipică, în urma unor schițe de teren. În concluzie, altarul ar putea fi prima mărturie iconografică a oraşului Mediaş.

Descoperirea a suscitat şi mai suscită un interes deosebit, existând opinii controversate mai ales în privința datării altarului, care oscilează între sfârşitul secolului al XV-lea şi chiar prima jumătate a secolului al XVII-lea[9]**.** Peisajul reprezintă un oraş medieval fortificat, cu o biserică în centru cu case destul de impunătoare, fiind înconjurat cu ziduri şi turnuri puternice. Cadrul natural prezintă certe asemănări cu zona înconjurătoare a Mediaşului şi cu puțină bunăvoință, unele monumente ar putea fi identificate ca edificii medieşene. Rămân însă, deschise câteva probleme. Dacă avem în vedere proporțiile turnului față de corpul bisericii, atunci turnul ne apare deja în forma sa supraînălțată, dar fără nici o asemănare cu aspectul actual; turnurile de apărare - e drept, transformate de-a lungul secolelor - prezintă în pictură goluri de mari dimensiuni, care nu îşi aveau justificarea la începutul secolului al XVI-lea (mai ales turnul de poartă al străzii Pietruite); clădiri cu pinioane în trepte nu apar nici într-o reprezentare atât de exactă a oraşului cum este un desen din anul 1736 şi aşa cum vom vedea mai jos, nu sunt confirmate nici de cercetarea de teren. Cu excepția turnului Clopotelor (foarte inexact redat), în pictură nu apare nici unul dintre turnurile castelului.

Având în vedere aceste observații, fără a nega categoric posibilitatea identificării oraşului reprezentat cu Mediaşul, considerăm că pictura putea să fie executată din memorie, fie ca urmare a unor narațiuni, şi nu ca urmare a unor schițe de teren. A rezultat o imagine ideală (previziune în cazul în care altarul a fost pictat înainte de 1534, data terminării fortificațiilor) a unui oraş fortificat transpus într-un peisaj apropiat de cel din împrejurimile Mediaşului.

Din punct de vedere cronologic, următoarea imagine, care poate fi pusă în relație cu oraşul analizat, aparține gravorului H. J. Schöllenberger[10]. Gravura reprezintă un oraş înconjurat de o incintă circulară de ziduri, întărită cu 15 turnuri şi două bastioane semicirculare. În poziție centrală se află o biserică cu un turn al cărui acoperiş este prevăzut cu patru turnulețe în colțuri, apoi o serie de case schematic reprezentate, dintre care se remarcă unele cu două sau trei niveluri.

Nu trebuie să fii un foarte bun cunoscător al Mediaşului ca să poţi descoperi nenumăratele inadvertenţe din gravura menţionată mai sus. Inexistenţa castelului fortificat, forma incintei, sunt dovezi că autorul nu a fost prezent la faţa locului şi cu toate că se precizează că oraşul reprezentat este Mediaşul (*Medwisch*), imaginea a fost desenată în urma unor relatări verbale. În acest fel, singurele elemente de care trebuie să ţinem seama sunt forma acoperişului turnului bisericii şi existenţa unui contrafort care sprijinea turnul (ambele redate cu multă stângăcie).

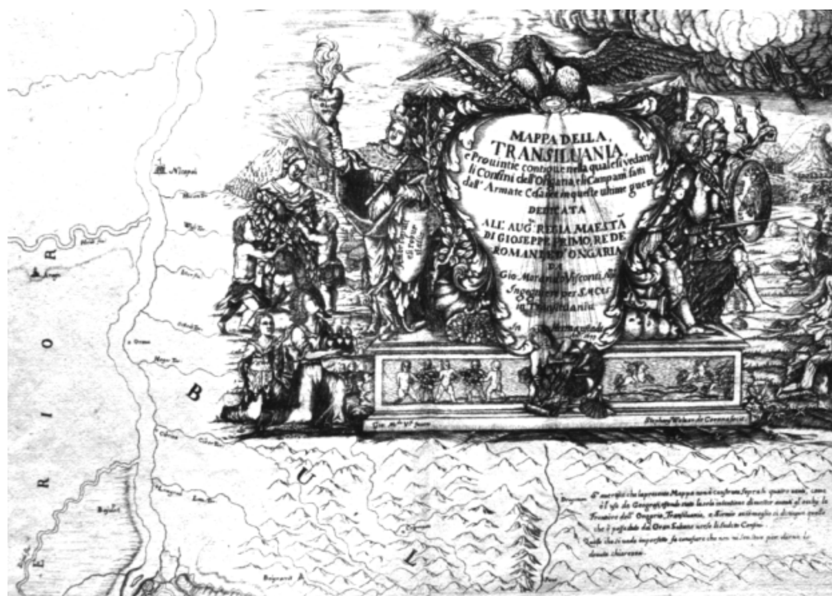
Ultima reprezentare iconografică luată în discuţie este de fapt singura dintr-o perioadă mai îndepărtată (1736), care ne oferă o imagine corectă a ceea ce însemna Mediaşul din punct de vedere arhitectonic la sfârşitul evului mediu. Ne referim la un desen ce face parte din colecţia colonelului Weiss. Desenul este o vedere generală dinspre sud-vest a Mediaşului şi a fost executat de către un subaltern al lui Weiss, Johann Blössing[11]**.** În prim plan se distinge cu claritate incinta de ziduri cu un traseu sinuos, pe alocuri întărită cu contraforturi. Sunt vizibile o serie de turnuri sau bastioane, după cum urmează de la stânga spre dreapta: turnul Pieptănarilor, de o masivitate neobişnuită în raport cu alte turnuri, cu etajul superior scos în rezalit şi prevăzut cu o serie de lăcaşuri de tragere, precum şi cu un acoperiş în două ape; alături, un unghi format de zidul de apărare presupune existenţa în acel loc a unui bastion sau a unei platforme pentru artilerie; în plan secundar mai apare turnul Aurarilor, situat la nord de cel al Pieptănarilor, faţa interioară a zidului permiţându-ne să observăm şirul de arcade ce susţineau drumul de strajă atât de tipic fortificaţiilor transilvănene. În prim plan, central, cu o înălţime considerabilă, se înfăţişează turnul Postăvarilor cu etajul scos în rezalit, cu un drum de strajă probabil din lemn şi cu un acoperiş piramidal. Alături, un turn, ce depăşeşte doar cu puţin înălţimea zidului, servea la apărarea portiţei străzii Noroioase (Stephan Ludwig Roth), aspectul prezentat în desen datorându-se refacerii din 1645. În continuare apare un turn poligonal, cu un acoperiş conic, identificabil cu bastionul Croitorilor, iar în dreapta, după un nou cot al zidului, se desfăşoară aspectul monumental al bastionului Nou, construit în 1633, în formă de pană şi prevăzut cu cazemate pentru turnuri. De asemenea, în zona bastionului se evidenţiază şanţul şi contraescarpa.

plan secundar, deasupra bastionului Nou se profilează partea superioară a turnului de poartă al străzii Forkesch. În zona centrală a localităţii se înalţă silueta sveltă a turnului bisericii parohiale, înconjurată de fortificaţiile *Castelului*, fiind foarte vizibile turnurile Clopotelor, Croitorilor şi Mariei. În ceea ce priveşte cel din urmă turn, acoperişul său caracteristic, în formă de pupitru, se înalţă mult deasupra casei parohiale care - aşa cum rezultă cu claritate din desen - era formată din două clădiri de înălţimi inegale.

Explorarea perioadelor timpurii ale evoluţiei centrelor urbane se loveşte din păcate şi de numărul insuficient al mărturiilor documentare. Documentele şi implicit, celelalte izvoare de care trebuie să ţinem seama în cazul Mediaşului sunt şi ele relativ puţine. Săpăturile arheologice din anii 1971 – 1972[12] au scos la iveală, sub prima fază de construcţie a actualei biserici evanghelice, un cimitir databil în secolul al XII-lea. Ulterior a fost construită prima biserică (la sfârşitul secolului al XIII-lea), urmată - aşa cum vom vedea în capitolul rezervat monumentelor ecleziastice - de o a doua, datată între prima jumătate a secolului al XIV-lea şi începutul secolului al XVI-lea.

După ce în 1317 se organizează la Mediaş primul târg[13]**,** iar în 1318 este menţionat scaunul Mediaşului, în 1359, surprinzător, Mediaşul este atestat ca *civitas*[14]. Cu toate acestea, timp de aproape două secole, Mediaşul, în rivalitate cu Şeica Mare şi Biertan, va fi menţionat doar ca *oppidum, adică târg (în anii 1407, 1447, 1448, 1486*[15], înălţarea localităţii la rangul de *civitas* întâmpinând numeroase greutăţi. În 1424, localitatea primeşte dreptul de a ţine două târguri şi această măsură credem că duce la dezvoltarea noii pieţe şi anume a actualei pieţe Regele Ferdinand - 1414: *in foro Medyes*[16]**.** În acelaşi document apare menţionată pentru prima dată biserica parohială, a cărei hram - Sf. Margareta - este precizat în anii 1423, 1446, 1447[17]**.**

De subliniat că primele documente referitoare la existența organizării religioase în zona Mediașului datează din 1283 (*decanul Adam de villa Medies*)[18], apoi din 1307. În piațeta de pe Zekesch (pe locul din fața actualei biserici greco-catolice) se afla o biserică, probabil o biserică-sală gotică, reprezentată atât în planul lui Visconti, cât şi în cele ulterioare ale lui Weiss şi Theumern – aici cu precizarea că este vechea biserică evanghelică. Biserica avuse hramul Sf. Nicolae şi a fost construită, conform opiniei lui Paul Niedermaier, în sec. al XIV-lea[19]. Un alt edificiu ecleziastic, având hramul Sf. Ulrich, este menționat într-un document din 1477, fiind situat în apropierea străzii I.G. Duca (Fierarilor)[20].

St. Weltzer din Braşov (după G. M. Visconti).
Mappa de la Transiluania (1699)
Foaie de titlu, Biblioteca Brukenthal

În 1450 este pomenit un fost castelan al Mediaşului, Nicolae Szasz, decedat la acea dată, iar în 1470, Georg Tobiaschi achiziționează o casă de lemn în strada Furkesch (Farkas, Forkesch) pentru suma de 80 florini[21]. Peste cinci ani se vorbeşte despre o casă din piatră situată în Mediaş[22]. Trebuiesc menționate, de asemenea, unele clădiri de for public, atestate în 1487 (spital – azil, probabil pe acelaşi loc pe care este consemnat în planul căpitanului Theumern, str. Azilului 1), în 1534 (Primăria), sau în anul 1586 (Şcoala) [23].

În anul 1477, având în vedere eforturile susținute de construire a incintei fortificate, regele Matei Corvin permite medieşenilor să trimită la oaste doar 32 soldați[24]. În continuare, numeroase documente se referă la desfăşurarea lucrărilor de fortificație şi la statutul localității care din 1495 va fi menționată ca şi *civitas* (1517, 1534, 1552)[25].

Concomitent se dezvoltă şi viața economică a aşezării, iau ființă numeroase bresle, iar în 1507 este menționat târgul anual (13 iulie) de la poalele castelului şi ale bisericii Sf. Margareta (Medwischer Margarethi). După ce în 1534 este atestată pentru întâia oară primăria localității, din alte două documente ulterioare (1540 şi 1552) rezultă că zidurile Mediaşului erau terminate.

Cel din urmă document emis de cancelaria lui Ferdinand de Habsburg la 25 martie 1552 specifică faptul că, *având în vedere vechimea incintei*, i se acordă Mediaşului statutul de oraş, reşedință a judelui regal şi centru administrativ al celor două scaune Şeica şi Mediaş[26].

Evident, pe măsură ce ne apropiem în timp, numărul mărturiilor scrise referitoare la Mediaş va creşte. Călătorul italian Giovanandrea Gromo, care a străbătut Transilvania înainte de 1566, sublinia că Mediaşul este *un oraş mare, fără vechime, foarte ruinat şi cu puțini locuitori (…) cele mai multe case sunt din piatră şi foarte frumoase, dar mai sunt şi numeroase case din lemn…*[27].

Este o imagine destul de dezolantă, dar numărul mic de locuitori se datora epidemiei de ciumă din 1556. În ceea ce priveşte construcțiile frumoase, era posibil ca ele să fi existat, având în vedere faima constructorilor medieşeni trimişi de către principii Transilvaniei pe cele mai însemnate şantiere ale principatului. În anii 1570 - 1574 meşterii din Mediaş au participat la cea mai importantă construcție din principat, cetatea Oradea, documentele vremii menționând că în iarna anilor 1571 - 1572 în scaunele Mediaş şi Sighişoara nu a mai rămas nici un pietrar[28].

St. Weltzer din Braşov (după G. M. Visconti).
Planul Mediaşului din ***Mappa de la Transiluania.***

* * *

Aşa cum rezultă din rândurile de mai sus, mai mulți cercetători au acordat o atenție deosebită dezvoltării urbanistice a Mediaşului[29]. Dar, cărțile şi studiile menționate s-au ocupat mai mult cu evoluția demografică, precum şi cu cea a parcelarului. Din aceste motive, a fost declanşat un program de cercetare exhaustivă a fondului locuit realizată după modelul *Topografiilor de monumente* din Germania. Cercetarea fiind încheiată, ne-am propus să emitem unele concluzii, legate de zonele studiate din *Centrul istoric* unde au fost studiate toate construcțiile civile.

Se poate constata o denivelare a terenului în zona *Castelului* situat pe o mică înălțime. De asemenea, pe un teren mai înalt față de restul oraşului sunt situate străzile Honterus, Gh. Doja şi Mihai Viteazul, paralele pe axa nord – sud, traseul străzilor J. Honterus şi Mihai Viteazul aflându-se într-o dublă pantă, ascendentă dinspre sud, descendentă în direcția nord, spre Târnava.

G. M. Visconti
Proiect de fortificații a castelului Mediaş (1705)
(după M. Tănase)

.De asemenea, la un nivel superior sunt situate străzile Bisericii şi cele derivate din zona străzii Mihai Viteazul, Episcop Ioan Suciu, cardinal Iuliu Hossu şi Victor Babeş cu o pantă ascendentă dinspre str. I. G. Duca. Strada N. Iorga (Forkeschgasse), care este principala cale de acces în centrul oraşului din direcția Moşna prin poarta străjuită de turnul Forkesch, este şi ea denivelată, latura nordică fiind situată mai sus față de partea opusă.

Parcelele exterioare ale străzilor Honterus şi Mihai Viteazul, situate spre extremitățile de vest, respectiv est a oraşului vechi, sunt delimitate de zidul de incintă al cetății. Strada Gh. Doja este mai nouă în raport cu celelalte două, clădirile de aici fiind construite pe parcele desprinse din cele inițiale aparținând străzilor J. Honterus şi Mihai Viteazul; de altfel şi vechiul nume – strada Nouă – pledează pentru afirmația noastră. În nordul *Castelului*, cele trei străzi menționate sunt unite de o stradă plasată pe axa vest - est, Petru Rareş, alte două fiind situate spre nord, mai întâi Pasajul Smârdan, bine conturat şi în planurile mai vechi ale Sibiului menționate anterior, apoi strada Azilului, în apropierea limitei nordice a fortificației.

O caracteristică a tramei stradale, surprinsă în mai multe cazuri în Mediaş, este dată de retragerea treptată a aliniamentelor edificiilor, mai pregnantă la strada Honterus, Turnului, N. Iorga, Gh. Doja dar şi în Piața George Enescu.

De asemenea, constatăm existența piețelor juxtapuse, element întâlnit în cazul oraşelor medievale din Europa Centrală. Prin analogie cu prima incintă fortificată din Sibiu (piața Huet din jurul bisericii evanghelice), putem considera *Piața Castelului* ca prima piață a localității, înconjurată de incinta fortificată. La poalele acesteia s-au format alte două piețe, una mai redusă ca dimensiuni, spre vest, actuala Piață Enescu (piața Mică), precum şi cea Mare, spre sud, actuala Piața Regele Ferdinand; aici comunicarea dintre *Castel* şi piață, s-a realizat, începând din 1803[30], prin intermediul unei spectaculoase scări acoperite. În apropiere se mai află o piațetă pe strada Mihai Viteazul (Zekesch). În legătură cu piața Ferdinand trebuie precizat faptul că atât timp cât nu erau terminate zidurile oraşului, rolul strategic al castelului era predominant. În consecință, exista interdicția amplasării de clădiri pe latura nordică, acolo unde se aflau zidurile nucleului inițial fortificat. Cu mare probabilitate, abia din a doua jumătate a secolului al XVI-lea a fost posibilă ridicarea primelor case pe acea latură, un exemplu eclatant fiind casa Rosenauer (nr. 22), care prezintă o fereastră renascentistă în curte, la etaj, databilă fie în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, sau în prima jumătate a secolului următor.

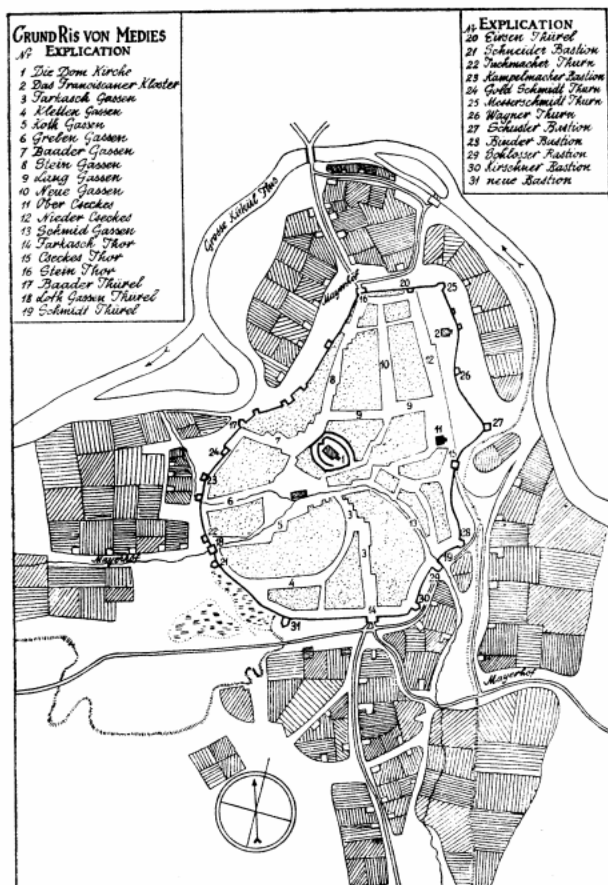
Cel mai vechi **tip de casă**, care la rândul său, este întâlnit până în secolul al XIX-lea, est tipul **rural**, format dintr-un corp de clădire dreptunghiular cu latura scurtă la stradă, compus din două, cel mult trei, travee dispuse spre limita din spate a parcelei: cameră - bucătărie - cameră. Faţada este structurată pe două axe (un singur tract), acoperişul are două ape cu coama perpendiculară pe stradă, iar pinionul, în trepte întâlnit la Sibiu nu se regăseşte şi la Mediaş. O formă mai dezvoltată este oferită de casa unde apare un al doilea corp la stradă, unit cu primul printr-o împrejmuire din zid în care este amplasat golul porţii.

Aceste două tipuri coexistă cu planul având latura lungă la stradă, acoperiş cu coama paralelă cu faţada. O analiză atentă a parcelelor demonstrează chiar şi azi, faptul că rezerva agricolă este foarte mare, construcţiile ocupând un spaţiu relativ redus. Asemenea exemple se regăsesc până şi în piaţa Regele Ferdinand (nr. 29, 30), iar la alte adrese, porţiuni din parcelă au fost ocupate de construcţii mai noi. De pildă, cea mai mare parte a caselor de pe latura nord-vestică a străzii Kogălniceanu au fost ridicate, relativ recent (sec. XIX – XX), pe terenuri desprinse din rezerva agricolă a caselor din piaţa Regele Ferdinand.

Dezvoltarea economică a localităţii, ridicarea la statut de oraş, privilegiile economice, existenţa a numeroase bresle - 28 în 1642, 33 în 1698 [31], toate acestea la un loc, au determinat în mod cert şi o evoluţie arhitectonică corespunzătoare. Asistăm treptat la o stratificare socială, dintre membri breslelor se ridică reprezentanţii patriciatului, mulţi deţinând funcţii de seamă: Petru Aurarul era jude scăunal în 1626, stănarul Johannes senator al oraşului la 1633, aurarii Mihai Simion Aurifaber (1640) şi Gheorghe (1698) fiind de asemenea, senatori [32]**.** Necesităţile crescânde ale acestei noi pături sociale, chiar tendinţa spre lux, contribuie la dezvoltarea, începând cu secolul al XVI-lea a unui nou tip de locuinţă, **casa de patrician**. Este firesc, ca prin importantele legături comerciale cu alte zone ale Europei, să pătrundă şi influenţe arhitectonice însemnate, în conformitate cu gustul şi obiceiurile epocii. Clădirile din această categorie se ridică pe parcele situate în Piaţa Mare (Regele Ferdinand), dar şi pe alte străzi (ex. J. Honterus, N. Iorga) şi se caracterizează prin planul în formă de L, cu faţada principală structurată pe patru, arareori cinci axe, număr sporit de încăperi, coama acoperişului fiind dispusă paralel cu faţada. Toate clădirile sunt prevăzute cu pivniţe boltite, iar în exterior prezintă soclu înalt, evazat în mai multe cazuri.

Una dintre principalele resurse economice ale Mediaşului a fost constituită de cultivarea viţei de vie şi implicit, de vinificare. Această îndeletnicire se repercutează şi asupra arhitecturii oraşului, în sensul înzestrării majorităţii clădirilor cu pivniţe pentru păstrarea vinului. Dacă la Sibiu, majoritatea caselor din *Oraşul de sus* au pivniţe, edificiile de tip rural construite, în general, în *Oraşul de jos*, sunt ridicate pe parter, de cele mai multe ori fără subsol şi fără fundaţii. La Mediaş, atât clădirile reprezentative din pieţele Ferdinand sau Enescu, străzile Honterus, Iorga, Duca, cât şi casele de tip rural, au pivniţe, uneori deosebit de spaţioase, de cele mai multe ori boltite semicilindric cu arcuri dublou sau în cazul unora mai recente, cu bolţi în dublă curbură realizate pe travee înguste. Este frecventă existenţa a două pivniţe juxtapuse, denivelate (ex. str. Honterus nr. 4,6,18,20,21,23; str. Mihai Viteazul nr. 5,9,17,39, Petru Rareş nr.13, Gh. Doja, nr. 13), cea situată la un nivel inferior, mai amplă, fiind folosită pentru depozitarea vinului. Aici se mai păstrează pe alocuri la nivelul de călcare şi grinzile pe care iniţial erau aşezate butoaiele. Pivniţele situate la un nivel superior, uneori la demisol, erau mai mici, acestea fiind folosite pentru păstrarea altor produse agricole, a legumelor şi fructelor.

Deşi la Casa Schuller din piaţa Regele Ferdinand nr. 25 este sesizabilă o fază gotică – ancadrament semicircular de piatră cu muchiile teşite în pivniţă[33]**,** la monumente civile alte asemenea urme sunt întâlnite doar în cadrul ansamblului *Castelului,* mai ales la casa parohială: bolţi în cruce cu penetraţii gotice, un ancadrament de uşă din piatră din larga familie a celor cu baghete încrucişate - sfârşitul secolului al XV-lea – primii ani ai celui următor (credem că este înglobat ulterior într-o construcţie anexă) - , două ancadramente de uşi din lemn ce imită uşile gotice cu consolă şi baghete încrucişate (una prezintă inscripţia incizată *Magister Fridricus Plebanus* şi data *1515*) şi un ancadrament de fereastră în arc în acoladă. Din păcate, în exteriorul complexului menţionat, dacă facem abstracţie de biserica Franciscană, mai putem oferi un singur

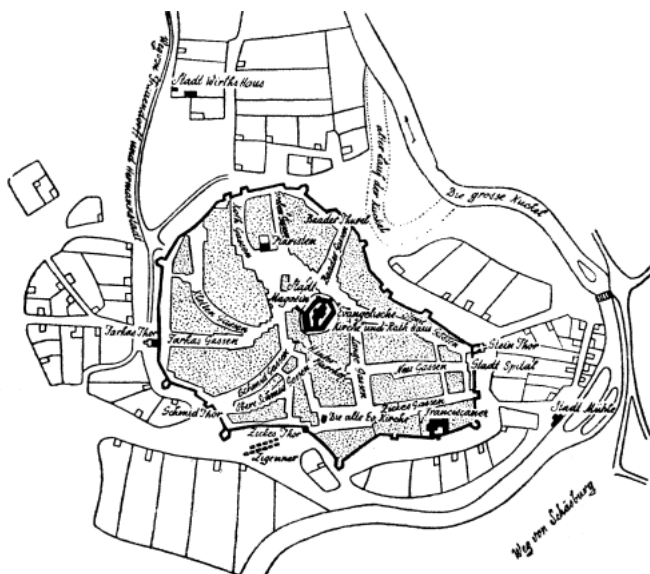
Planul orașului Mediaș de J.K. Weiss 1736
(după Eugenia Greceanu)

exemplu de detaliu arhitectonic gotic. Școlii Piariștilor (Piața Ferdinand nr. 13). Din păcat exteriorul complexului menționat, dacă facem abstracție de biserica Franciscană, mai putem un singur exemplu de detaliu arhitectonic gotic: o nișă gotică cu muchiile teșite aflată pe per unei o nișă gotică cu muchiile teșite aflată pe peretele unei încăperi din casa nr. 24 de p Honterus (posibil reamplasat). Cu probabilitate, în aceeași categorie stilistică poate fi înc pinionul triunghiular cu o pantă foarte abruptă a cărei amprentă se păstrează pe calcanul nord Școlii Piariștilor (Piața Ferdinand nr. 13).

Totuși, este mai mult ca sigur că asemenea case au existat în Mediaș, de vreme ce, la 1 documentele menționează existența unei case de piatră[34]. În general, casele construite în sec corespunzătoare stilului gotic au traversat mai multe etape de construcție. Din această cauz greutate am putea atribui o clădire unui anume stil arhitectonic, majoritatea (cu excepția u edificate după mijlocul sec. al XVIII-lea) suportând extinderi sau transformări.

În schimb, există câteva clădiri care conservă detalii renascentiste cum ar fi însemne herald ancadramente de ferestre, uși sau bolți cu penetrații prevăzute cu consolete specifice renaș târzii. Astfel, unele din clădirile din Piața Regele Ferdinand conservă asemenea detalii. Cas la nr. 1 prezintă bolți cu penetrații unghiulare susținute de consolete renascentiste; la nr. 22 (Rosenauer), în curte, semnalăm existența unei ferestre de la etaj cu ancadrament din piatr denticule; casa nr. 25, cunoscută sub numele de casa Schuller (după numele proprietar primarul Johannes Schuller) prezintă o fereastră Renaștere (după modelul căreia s-au ref celelalte), baluștrii renascentiști, bolți semicilindrice cu penetrații specifice perioadei, precu cei doi lei în poziție culcată amplasați pe pilaștrii care flanchează poarta principală[35] La nr. recent (noiembrie 2001), cu ocazia unor decapări au apărut la etaj cele trei ancadramente ini de ferestre renascentiste cu frize cu denticule (fațada modificată prezintă cinci ferestre d sfârșitul secolului al XIX-lea).

Un fragment al părţii superioare dintr-un ancadrament de uşă sau fereastră ce are în chip de ecuson un blazon Renaştere târzie (al breslei măcelarilor ?), datat 1669, care reprezintă un bărbat înjunghiind un porc se află amplasat pe peretele din dreapta gangului casei de la nr. 30. De asemenea, pe faţada dinspre piaţa Regele Ferdinand a clădirii nr. 11 din piaţa George Enescu apare un însemn heraldic combinat din două elemente provenind din epoci diferite: în partea superioară un blazon al fostului primar Martin Clausenburger, datat 1643 (primar între 1639 şi 1643, anul decesului)[36], iar în partea inferioară piesa complementară datată în 1746 aparţine repertoriului stilului baroc. În fine, un ultim detaliu de plastică renascentistă identificată de noi, este un fragment de ancadrament de fereastră sau piatră funerară, nefiresc reamplasată la pivniţa casei nr. 55 de pe str. Mihai Viteazul (câte un îngeraş înaripat în flancurile timpanului arcului).

Căpitan Theurmern. Planul Oraşului Mediaş 1750 (după Eugenia Greceanu)

Mult mai numeroase sunt elementele databile în secolul al XVIII-lea sau începutul secolului următor. Dintre aceste elemente, ce pot fi încadrate în perioada barocului târziu, şi chiar al clasicismului, oferim câteva exemple: *Sisteme de boltire ale unor încăperi de locuit*: *bolţi semicilindrice, semicilindrice cu penetraţii* – str. J. Honterus nr. 17, 19, 22, 26, 38, Turnului nr. 4, 6, Gh. Doja nr. 36, I. Hossu nr. 7, 8, I. Suciu nr. 2, Azilului nr. 1, Mihai Viteazul nr. 12, 28, 44 (mănăstirea franciscană), Piaţa Regele Ferdinand nr. 1, 4, 13, 14, 16, 17, 18, 21, S. Petőfi nr. 1, N. Iorga nr. 29, 45. *Bolţi în cruce, în cruce cu penetraţii:* Turnului nr. 2, J. Honterus nr. 8, 17, 21, 26, Mihai Viteazul nr. 44, I. Hossu nr. 8, piaţa Regele Ferdinand nr. 16, 18, 25. *Bolţi "a vela" (dubla curbură)*: Piaţa G. Enescu nr. 8, 9, Turnului nr. 6, J. Honterus nr. 10, 30, Bisericii nr. 5, Azilului nr. 1, Gh. Doja nr. 10, V. Babeş nr. 15, Piaţa Regele Ferdinand nr. 1, 22, 24, S. L. Roth nr. 15, I. G. Duca nr. 13, N. Iorga nr. 26, Kogălniceanu nr. 19. *Tavane sau bolţi cu stucaturi:* Gh. Doja nr. 13, 17, 20, Turnului nr. 2, 5, J. Honterus nr. 10 (măşti de îngeri), 14, 17, 38, Azilului nr. 1, Mihai Viteazul nr. 28, 42, Piaţa Regele Ferdinand nr. 1, 22, I. G. Duca nr. 9, 13, N. Iorga nr. 24. *Tavane din bârne de lemn:* Gh. Doja nr. 16, J. Honterus nr. 8, Turnului nr. 2, I.G. Duca nr. 13, 20, Armurierilor nr. 6, V. Babeş nr. 13, I. Hossu nr. 8. *Case cu soclul evazat*: mai multe clădiri de pe strada J. Honterus (nr. 3, 5, 7, 8, 10,21), Cardinal Iuliu Hossu nr. 1, 2, 3, V. Babeş 19. *Alte elemente - Grilaje de ferestre din fier forjat:* Piaţa Regele Ferdinand nr. 14 (datat 1813), J. Honterus nr. 10 (casa în care a locuit St. L. Roth), 13 (spre str. Brâncoveanu, pe zidul cetăţii). *Tâmplărie de epocă (uşi, ferestre)*: Turnului nr. 12 (poartă cu buiandruc cu inscripţie şi dată: *Johannes Greger – 1753)*, Fundătura Policlinicii nr. 5, Gh. Doja nr. 8, J. Honterus nr. 16, Petru Rareş nr. 6, Bisericii nr. 5, Mihai Viteazul nr. 21 (toc de uşă în pivniţă datat *1759* şi monogramat *MK*), Piaţa Regele Ferdinand nr. 22 (la această din urmă casă mai apare, în curte, pe perete, incizată o inscripţie datată *1793)*, I. G. Duca nr. 2.

Se poate constata coexistența diverselor elemente, multe perpetuându-se pe distanța câtorva secole (planimetria, pinionul triunghiular - se ştie, clădirile medievale au o pantă foarte abruptă a acoperişului, sisteme de boltire – mai cu seamă bolta semicilindrică, dar şi cea în cruce sau cu penetrații, soclul înalt evazat), şi tocmai de aici rezidă dificultatea încadrării în timp a edificiilor civile.

În ultimii ani ai sec. al XVIII-lea şi în prima jumătate a sec. al XIX-lea, cu mare probabilitate sub influența arhitecturii promovate în Sibiu de familia Brukenthal, sunt remodelate în spiritul clasicismului, fațadele a numeroase clădiri din oraş: Piața Regele Ferdinand nr. 2, 3, 13, 14, 16, 17, 18-19, 22, 24, 26, Mihai Viteazul nr. 57, Gh. Doja nr. 1, 7, 8, 10, 13, 20, 36, J. Honterus nr. 3, 5, 10, 19, G. Enescu nr. 8, 9, St. L. Roth nr. 12, str. N. Iorga nr. 7, Bisericii nr. 2, I. G. Duca, I. Hossu, V. Babeş etc.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi mai ales, la începutul secolului XX, se înmulțesc lucrările edilitare în interiorul zidurilor oraşului. Multe din acestea se referă chiar la ansamblul Pieței centrale. Astfel, mai întâi este demolată construcția halei comerciale, pentru ca apoi, în 1908, să fie asanat pârâul ce traversa str. I. G. Duca, respectiv, Piața. Sunt înlăturate componente medievale ale unor edificii (rezalitele caselor de la nr. 27 şi 28), dar şi elemente ale fortificațiilor, numeroase turnuri de apărare.

Mediaş. Fotografie circa 1850

Unul din ultimele turnuri demolate este cel din incinta întreprinderii de pielărie (între 1900 şi 1914). Numeroase fațade vor fi remodelate conform gustului eclectic al epocii (Piața Ferdinand nr. 4, 10, 12, 16, 17,23; Str. St. L. Roth nr. 1, Str. N. Iorga nr. 3,5,15, 17, 27; Str. S. Petőfi nr. 1; Piața G. Enescu nr. 10; Str. J. Honterus nr. 1,4, 6, 12, 13; Str. M. Viteazul nr. 14; Str. I. G. Duca nr. 5 etc.) şi tot în acest stil va fi construit edificiul din Piața Enescu nr. 3. De la începutul secolului XX datează sediile *băncii Albina* (Piața Ferdinand nr. 6) şi al *Casei de economii* (Piața Ferdinand nr. 27 şi N. Iorga nr. 2 - aceasta din urmă găzduind ulterior şi hotelul Transilvania), edificiul *Liceului S. L. Roth* (1912), precum şi alte clădiri (Str. N. Iorga nr. 1, Str. I. G. Duca nr. 13, Piața G. Enescu nr. 1). În sfârşit multe clădiri au fost parțial sau total reconstruite, fațadele lor au fost total remodelate în prima jumătate a secolului XX: Piața Ferdinand nr. 6,7,8,9,11, 15, 28,31; străzile S. L. Roth nr. 2,7, S. Petőfi nr. 1 A, 9, I. G. Duca nr. 3, 6, 7, 11, 30, J. Honterus nr. 23, a fost definitivată latura sudică a străzii Turnului.

Încă din secolul al XVIII-lea se constată existența unui număr de cca. 80 de parcele construite în afara incintei de ziduri. Deşi lipsesc planuri de la începutul secolului al XIX-lea, în mod cert, extinderea localității s-a realizat, în mod firesc perimetral, în jurul zidurilor, mai ales pe laturile de vest şi de nord, până la cursul Târnavei. De asemenea, în direcția sud şi mai puțin spre vest care era o zonă inundabilă.

O amploare mai mare va lua extinderea oraşului după inaugurarea liniei ferate Copşa Mică – Sighişoara la 18 iulie 1872[37]. Construcţia liniei ferate realizează o cezură între zona intra muros şi partea de sud a localităţii. Planul din 1898 ne oferă deja imaginea unei localităţi mult extinse atât în direcţiile sud-est, sud (pe malurile pârâului Moşna), cât şi spre vest, de-a lungul căii ferate. Totuşi, până după primul război mondial oraşul îşi va păstra caracterul preponderent semirural.

La o reală dezvoltare urbană cu caracter economic va contribui introducerea gazului metan. Astfel numeroase ateliere existente de la sfârşitul secolului precedent sau de la începutul secolului XX se vor transforma în întreprinderi industriale. Atelierul de pielărie al lui Samuel Karres (1881) va deveni o fabrică importantă (1922 – *Josef Karess & Co*) datorită celor două amplificări (1914, 1918), *fabrica de şuruburi şi nituri H. Rosenauer* va realiza prima producţie în anul 1920, între 1921 şi 1923 iau fiinţă *Uzinele de modelat şi emailat Westen*, societatea anonimă ce dirija fabrica de sticlă (1919) este mutată de la Budapesta la Mediaş în iulie 1921, *atelierul Schembra* ce producea maşini de gătit fondat în 1920 devine în 1936 *Uzina Ideal Schembra S.A.* etc.

Cel mai important moment a fost înfiinţarea la Mediaş în martie 1923 a direcţiei Centrale a U.E.G. *(Ungarische Erdgaz Geseltschaft)*[38]. Sediul acestei societăţi care va trece prin transformări esenţiale în anii următori, va fi construit lângă Gara oraşului de către firma medieşană *Fabini & Klingsphor* în urma contractului din 23 septembrie 1925. În preajma intrării României în război, ia fiinţă la Mediaş *Intreprinderea A.S.A.M* (viitoarea Automecanica), cea care va produce la început piese pentru dotarea aviaţiei militare. Datorită tuturor acestor elemente Mediaşul va deveni unul din puternicele centre industriale ale Transilvaniei cu implicare directă asupra apariţiei unor noi sedii de întreprinderi, precum şi a unor cartiere noi de case de locuit, dar şi de blocuri în ultima treime a secolului XX: *Vitrometan, Gura Câmpului, După Zid.*

NOTE

1. Giovanni Morando Visconti, *Mappa della Transiluania*, Planul oraşului Mediaş 1699. Biblioteca Muzeului Brukenthal Sibiu
2. Paul Niedermaier, *Siebenbürgische Städte*, Bucureşti, 1979, p. 207: autorul datează hala comercial (demolată la începutul secolului XX), după 1530
3. Publicat de Eugenia Greceanu în Monumente medievale din Mediaş, Bucureşti, 1968, p. 22 şi Michel Tănase, *Villes neuves en Transsylvaniae entre les XII-XIII siécles* ?, Université de Paris, Saint Denis, 1981 (teză de doctorat), p. 52
4. A. Borbely, *Erdélyi városok képeskőnyve 1736-ből, în Erdélyi muzeum*, Cluj, 1943, plan nr. 14
5. După M.Tănase, *op. cit.*, p. 47
6. *I b i d e m*, p. 48
7. E. Greceanu, *op. cit.*, p. 25; M. Tănase, *op. cit.*, p. 50
8. Fabini**,** Hermann, *Die älteste Darstellung von Mediasch, în Die Woche*, Sibiu, nr. 245, 1975
9. M. Tănase, *op. cit.*, p. 57, nota 2
10. J. Tröster, *Das Alte und Neu Teutsche Dacia*, Nürnberg,1666 (Biblioteca Muzeului Brukenthal Sibiu).Pentru Schöllenberger vezi Ulrich Thieme şi Felix Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zurGegenwart*, Leipzig, 1907-1930
11. Borbély A., *op. cit.*, p. 9
12. Fabini, Hermann şi Beldie – Dumitrache, Mariana, D*ie Restaurierung der evangelischen Stadtpfarrkirche in Mediaş*, in *Forschungen zur Volks-und Landeskunde*, Sibiu, tom 20, 1, 1977
13. P. Niedermaier, *op. cit.*, p. 207

14. Alexandru Avram şi Lucian Giura, *Mediaş*, Bucureşti, 1985, p. 15
15. *I b i d e m*
16. Géza Entz*, Erdély épitészete a 14-16 században*, Kolozsvár – Cluj-Napoca, 1996, p. 382
17. *I b i d e m*, p. 384
18. R.Theil şi C. Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte des Mediascher Kapitels bis zur Reformation*, Hermannstadt, 1870, p.3
19. P. Niedermaier, *op. cit.*, p. 205
20. *I b i d e m*
21. *I b i d e m, p. 198;*Entz, *op. cit., p. 384,* menţionează faptul că două scaune săseşti se întrunesc în casa lui Johannes Rewel *iudicis opidi Megyes*
22. G. Entz, *op. cit.*, p. 384
23. P. Niedermaier, *op. cit.*, 206-207
24. *G. Entz, op. cit., p. 384*
25. A. Avram, L. Giura, *op. cit.*, p. 15
26. *I b i d e m*, p. 16
27. Giovan Andrea Gromo, D*escriere mai amplă a Transilvaniei*, în *Călători străini în ţările române* , vol. II, Bucureşti, 1970, p. 350
28. *Arhivele Naţionale Sibiu, Fond Primăria Sibiu, Socoteli consulare*, an 1571, reg. 91, f. 27 verso, însemnare din 4 ianuarie 1572.
29. Ne referim în mod speciali la lucrările ale căror autori sunt Paul Niedermaier, Michel Tănase sau Eugenia Greceanu
30. Eugenia Greceanu, *op. cit.*, p. 36
31. A. Avram, L. Giura, *op. cit.*, p. 16-18
32. *I b i d e m*
33. H. Fabini, *Restaurarea unui valoros monument al arhitecturii civile din timpul Renaşterii din Transilvania: casa Schulller din Mediaş*, în *Revista muzeelor şi monumentelor. Monumente istorice şi de artă.*, nr. 1, 1976, p. 39-42
34. G. Entz , *op. cit.*, p. 384
35. Originalele sunt depuse în corul bisericii parohiale evanghelice.
36. Andreas Gräser, *Umrise zur Geschichte der Stadt Mediasch*, Hermannstadt (Sibiu), 1862, p. 95
37. Helmuth Julius Knall, *Construirea primelor linii de cale ferată în Transilvania. 130 ani de la racordarea Mediaşului la reţeaua feroviară*, în *Mediaş. Pagini de istorie (1267 – 2002)*, Mediaş, 2002, p. 74
38. Pentru problemele legate de intreprinderile de gaz metan din Mediaş, vezi Lucian Giura, *Contribuţii la istoria gazului metan din România*, Sibiu, 1998

Mediaş. Biserica Evanghelică. Foto: Georg Gerster

CONSTRUCȚII ECLEZIASTICE

Piața Castelului nr. 1
Biserica evanghelică Sf. Margareta
1330-1340; 1380-1400; după 1440; 1488; 1551

Fiind una dintre cele mai importante construcții gotice din România, biserica parohială Sf. Margareta a suscitat un interes deosebit din partea tuturor acelora care au studiat fenomenul artistic medieval transilvănean.

Elementele constructive ale bisericii lăsau să se întrevadă o anumită neconcordanță între diversele sale părți şi de aceea se acceptase ca general valabilă ideea că monumentul actual se ridică pe locul altuia mai vechi.

Cercetările arheologice din anii 1971-1972 au avut darul de a lumina problemele legate de evoluția monumentului, astfel încât azi avem posibilitatea de a subsuma informațiile esențiale. Pe locul în care se ridică nucleul fortificațiilor denumite sub numele generic *Castelul* sub prima biserică descoperită arheologic în anii 1971 – 1974 de către Mariana Beldie - Dumitrache, s-a găsit un cimitir databil în secolul al XII-lea şi care provine de la populația anterioară coloniştilor saşi, aşezată în zona străzilor Petru Rareş - Bisericii - Mihai Viteazul.

Din prima biserică **(biserica I**) a fost descoperit corul poligonal, încheiat în trei laturi, încadrat în flancuri de câte o încăpere dreptunghiulară alungită. Aceste urme se află sub nivelul actual de călcare, în primele două travee estice ale navei centrale şi au fost datate, atât în relație cu biserica II, cât şi după forma corului, la sfârşitul secolului al XIII-lea.

Biserica II a rezultat prin alungirea monumentului anterior în aşa fel încât noul cor s-a întins sub corul actual, partea sa estică situându-se sub masa altarului existent. Din acest motiv, partea estică a absidei se presupune că a fost de asemenea poligonală. A rezultat deci o biserică-sală lungă de 37 metri şi lată de 11,50 metri, cu o sacristie în nordul corului. Monumentul a fost datat de arheolog, pe baza a două monede descoperite, în perioada anilor 1330-1340.

În etapa următoare, din lipsă de spațiu, biserica II a fost lărgită înspre nord, păstrându-se elementele existente, dar conturându-se o colaterală nordică; pe locul vechilor ziduri de nord au fost ridicați patru stâlpi pătrați care asigurau, prin intermediul unor arcade frânte, legătura dintre cele două compartimente. Faza a fost datată între 1380-1400. Rezultă de aici faptul că o perioadă de câteva decenii biserica a avut doar nave neboltite. În schimb, atât peretele nordic al colateralei cât şi cel al navei centrale au fost pictate de un grup de pictori, în anul 1420.

O nouă etapă în evoluția monumentului este cea de după 1437-1440 (s-a găsit o monedă considerată ca *terminus post quem*) când are loc transformarea generală a bisericii; se construieşte un nou şi amplu cor cu o sacristie în partea sa nordică, apoi, restrângându-se lățimea navei centrale, se definitivează şi colaterala sudică. Aceste două compartimente se ridică la aceeaşi înălțime, biserica primind în această parte aspect de biserică-hală. Probabil acestei perioade îi aparține şi începutul construcției turnului din colțul de nord-vest al bisericii.

Boltirea în cruce pe ogive a navei laterale de nord datează de pe la mijlocul secolului al XV-lea, deoarece pilaştrii adosaţi pereţilor au distrus parţial picturile murale datate în anul 1420. Atât bolta în plasă a navei centrale şi a corului, cât şi cea în cruce a navei de sud sunt de dată ceva mai târzie, din ultima parte a secolului. De la sfârşitul secolului mai datează ferestrele gotice târzii ale faţadei de sud, care mai păstrează bogatul decor flamboiant.

În sfârşit, în jurul anului 1500, sacristia este boltită cu o elegantă boltă stelată şi tot atunci a fost terminată partea de vest a clădirii. Toate aceste argumente, datorate mai ales cercetărilor din ultimii 15 ani, confirmă oarecum afirmaţia din cronica lui Georg Soterius, potrivit căreia biserica era terminată în anul 1488, după această dată executându-se doar unele lucrări de boltiri şi finisaj.

Turnul bisericii, numit şi al Trompeţilor, a fost supraînălţat în anii 1550-1551.

Monumentul medieşan este însemnat atât prin bogatul decor arhitectural din interior cât şi prin valorosul său inventar cultural. Se remarcă în primul rând vastul ansamblu pictural ce acoperă pereţii de nord ai colateralei nordice şi al navei principale, aspectul actual fiind cel de după restaurarea efectuată de pictorul restaurator Gheorghe Ciobanu. Suprafaţa totală a picturilor este de aproximativ 100 m^2 .

Cu toate că, pe alocuri, unele scene sunt foarte deteriorate, pe de o parte timpului, pe de alta lucrărilor de transformare care au avut loc în prima parte a secolului al XV-lea. Identificarea scenelor şi un studiu competent privitor la aceste picturi murale îi aparţine istoricului de artă Vasile Drăguţ. În nava laterală de nord se pot recunoaşte următoarele scene: *Necredinţa lui Toma*, o probabilă scenă cu *Sfântul Francisc de Assisi*, *Închinarea magilor*, *Anunţarea păstorilor*, *Sfântul Ludovic pe tron în faţa credincioşilor* (este cunoscută adoraţia regelui Ludovic cel Mare de Anjou faţă de regele sanctificat Ludovic al IX-lea al Franţei, tema pictată fiind destul de frecventă în bisericile din Transilvania, inclusiv la Mălâncrav, în apropiere de Mediaş) şi o compoziţie cu trei sfinţi reprezentaţi împreună cu atributele lor: *Bartolomeu (pielea şi cuţitul), Ecaterina (roata) şi Barbara (turnul).* În nava centrală scenele sunt dispuse pe două registre, mai ample fiind cele din registrul superior: o scenă cu un *cavaler martirizat prin lovituri de măciucă (Sf. Vitalius ?), Sf. Nicolae botezând pe cei trei strategi, Căderea manei, Încoronarea cu spini, Martiriul celor zece mii, Arborele lui Ieseu* (o temă de tradiţie bizantină, rar întâlnită în Transilvania), scene din *ciclul Patimilor lui Isus (Rugăciunea în grădină, Prinderea, O scenă de judecată, Biciuirea, Încoronarea cu spini, Purtarea crucii,* aceasta suprapusă peste o scenă ceva mai veche – 1380/90 – *Închinarea magilor*). Este deosebit de interesantă ideea enunţată de V. Drăguţ referitor la scena *Căderii manei*: *Ne aflăm în faţa unei invocări directe, poate chiar a unui tablou votiv, pe care patriciatul săsesc din Mediaş a adresat-o divinităţii, spre statornică prosperitate. Episodul biblic a devenit un simplu pretext pentru rugăciunea colectivă a puternicilor de atunci ai oraşului, veşmintele bogate şi atitudinea convenţională, declarativă, de pietate fiind, în acest sens, concludente.*

Alături de aceste scene principale, apar şi altele secundare, în registrul inferior: *Coborârea de pe cruce, Figura lui Zacharias* sau pe intradosul arcadelor: *Majestas domini, Încoronarea Mariei.* Deşi ansamblul a fost executat concomitent (mai puţin unele scene din nava laterală de nord,

provenite de la începutul secolului al XVI-lea – *Pieta* cu patru femei rugându-se în fața grupului – probabil o alegorie a *Ecclesiei*), din analiza picturilor reiese diversitatea de concepție a autorilor. Mai mult, dacă în colaterala de nord se poate recunoaşte un stil liniar, o tratare grafică a scenelor, autorul fiind un cunoscător al stilului gotic internațional. Datarea se face cu exactitate datorită inscripției de pe banda ce separă registrele de pictură din nava centrală: *hoc opus…sub anno d(omini) m(illesimo) quadrigentisimo XX…hoc opus…*

Elemente pictate au fost descoperite şi în sacristie. Deşi nu este vorba de mari scene murale, ne oprim la ele deoarece relevă anumite influențe externe. Este vorba de o filacteră cu un text religios în limba slavonă, precum şi monograma regelui Vladislav al II-lea, pictată pe pereții încăperii. Potrivit arhitectului H. Fabini, restauratorul monumentului, acestea pledează pentru o influență venită din Boemia, prin intermediul unor refugiați; ca argument suplimentar se prezintă analogia monogramei menționate cu o reprezentare similară din sala verde a Hradului din Praga. O asemenea analogie oferă implicit şi un prețios reper cronologic: 1490-1516, ani ce corespund domniei lui Vladislav al II-lea.

Din decorul arhitectural mai semnalăm scuturile pictate cu reprezentări figurative sau heraldice, plasate la intersecția ogivelor bolților navei centrale, ale colateralei sudice şi ale corului. Remarcăm astfel în nave blazoanele lui Matei Corvin, ale familiei Báthory, stemele oraşelor Sibiu şi Mediaş, iar în cor o cheie de boltă pictată cu reprezentarea *Mielului cu stindardul*, încadrat de scuturi cu imaginea *Mariei cu pruncul*, precum şi însemnele evangheliştilor. Aici, de jur împrejur, mai apar o serie de imagini de sfinți, însoțite de filactere cu inscripții.

În fine, mai trebuie menționată existența unui fragment de frescă, în exterior, pe o latură a corului bisericii, în partea de nord-est.

O piesă de valoare deosebită pentru pictura medievală din Transilvania este altarul poliptic al bisericii. Precizăm că, în urma reformei luterane, în anul 1545, altarele şi picturile din biserica medieşană au fost îndepărtate sau repictate. În Transilvania, acolo unde a avut loc reforma religioasă, au dispărut numeroase mărturii ale creației artistice. Cu toate acestea, printre operele de preț păstrate se află şi polipticul din Mediaş. Restaurat în anii 1972-1973 şi în 1982 (restaurator Gisela Richter - Braşov) altarul se prezintă într-o stare de conservare bună. În poziție deschisă lasă să se întrevadă scrinul central, unde în prezent se află expusă o *Răstignire* sculptată, flancată de două statui (*Maria şi Ioan*) - sec. al XVIII-lea. Pe panouri , în interiorul a patru patrulobi se află însemnele evangheliştilor. Frumusețea şi implicit valoarea altarului rezidă în panourile pictate, vizibile în poziție închisă. Apar astfel cele opt panouri reprezentând scene din *Patimile lui Isus*, datorate unui meşter provenit din cercul de pictură de la biserica scoțiană (*Schottenstift*) din Viena, activ la Mediaş pe la 1480-1490. Pentru o asemenea datare şi atribuire pledează atât peisajul reprezentând Viena în fundalul scenei *Răstignirii* cât şi existența în apropiere de Mediaş, la Biertan, a unui altar unde mai multe scene din *viața Mariei* au fost copiate după altarul bisericii vieneze. În nişa predelei s-au amplasat în 1984 patru sculpturi reprezentând pe cei patru evanghelişti (sculptor Kurtfritz Handel, stabilit în Germania).

Cea mai veche piesă din inventarul bisericii este o *cristelniță* turnată în bronz. Piciorul are o formă de trunchi de con arcuit, iar bazinul este o

cupă adâncă şi largă. Cele două piese sunt turnate separat, ambele fiind acoperite cu reliefuri decorative şi texte cu caractere gotice. Pe baza caracteristicilor stilistice şi prin analogii, cristelniţa este datată în ultimul sfert al secolului al XIV-lea.

O altă piesă reprezentativă este *baldachinul amvonului* plasat pe al treilea stâlp al navei centrale. Are o formă de coroană dispusă pe trei registre suprapuse. Decoraţia este bogată: capete de heruvimi, măşti, îngeri înaripaţi, decor vegetal. Baldachinul este încoronat de reprezentarea arhanghelului *Mihail în luptă cu balaurul.* Piesa este în întregime pictată şi datată, autorii fiind semnaţi pe friza inferioară: sculptorul Sigismund Möss şi pictorul Paul Demosch, ambii din Sibiu, 1679.

Orga se află pe locul actual din 1732 când a fost amplificată de către G. Wachsmann din Biertan; în forma ei anterioară datează din 1678, fiind construit de Johann Vest, meşter de orgi din Sibiu.

Cu ocazia restaurării monumentului, în pereţii corului au fost încastrate cele opt *pietre funerare* păstrate până atunci în sacristie. Se află aici piatra funerară a umanistului ardelean, Christian Schesäus (1535 - 1585), autor al lucrării *Ruinae Pannonicae.* Lespedea are o formă dreptunghiulară cu o bordură înaltă ce conţine inscripţia în limba latină. În interior, câmpul central este mărginit de un decor renascentist din frunze acant răsucite. În jumătatea superioară apare în relief un înger care susţine un blazon de formă mai complicată. Alături se află lespedea funerară a Barbarei Theilesius, soţia episcopului luteran Georg Theilesius, operă a unui dintre cei mai de seamă sculptori transilvăneni, Elias Nicolai. Piatra dreptunghiulară este împărţită în două registre; chenarul înclinat spre interior conţine inscripţia, în parte distrusă. Mai important, registrul superior este dominat de efigia defunctei cu capul pe o pernă cu ciucuri în colţuri. Figura este liniştită, destinsă, mâinile sunt aduse la piept. Caseta inferioară este bogat decorată cu elemente simbolice renascentiste: capete de îngeri, fructe, craniul etc. De o bună factură artistică este şi lespedea preotului G.M. (probabil Georg May, preot la Mediaş între anii 1628 - 1632), din păcate destul de deteriorată. Reprezentarea defunctului bine conturată, elementele renascentiste caracteristice operei lui Elias Nicolai, ar permite o apropiere de acesta.

În biserică se mai păstrează un număr însemnat de piese de *orfevrărie, covoare anatoliene*, precum şi *predela unui altar* dispărut, dar databil în prima treime a secolului al XVI-lea.

În ceea ce priveşte istoricul monumentului mai sunt necesare unele precizări. În urma săpăturilor arheologice s-a emis ipoteza existenţei în acest loc a unei mănăstiri. S-a pornit de la existenţa unei alte biserici în piaţeta din capătul sudic al străzii Zekesch (Mihai Viteazul), denumită în planul din 1750 "*vechea biserică evanghelică*". Făcându-se apropieri de natură istorică cu situaţia din Sighişoara, s-a considerat că mănăstirea din Mediaş ar fi aparţinut dominicanilor care şi-au construit biserica sub influenţă cisterciană. Mănăstirea şi-ar fi încetat activitatea după invazia turcească din 1438. Abia după această dată lăcaşul de cult a devenit biserică parohială, ceea ce ar fi presupus noile lucrări de amplificare. Din păcate o asemenea ipoteză nu este susţinută de argumente documentare. Cert este că în 1414 este menţionată pentru prima oară *biserica parohială,* iar în anii 1423 şi 1446 *biserica Sf. Margareta.* De acum înainte edificiul va avea un rol însemnat în istoria aşezării. În secolul următor, al XVI-lea, va fi sediul mai multor şedinţe ale Dietei Transilvaniei şi va fi vizitată de principi: în 1576

Ştefan Báthory i-a primit aici pe solii polonezi care i-au vestit alegerea sa ca rege al Poloniei.

Bibliografie:
Werner, K., *Die evangelische Pfarrkirche in Mediasch*, în *Program des evang. Gymnasiums AB zu Mediasch und der damit verbundenen Lehranstalten, für das Schuljahr 1871/72*, Sibiu, 1872
Vătăşianu, Virgil, *Istoria artei feudale în țările române*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1959
Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968
Folberth, Otto dr., *Gotik in Siebenbürgen. Der Meister des Mediascher altars und seine Zeit*, Wien – München, 1973
Drăguț, Vasile, *Picturile murale de la Mediaş, o importantă recuperare pentru istoria artei transilvănene*, în *Revista muzeelor şi monumentelor, Monumente istorice şi de artă*, 2, 1976
Fabini, Hermann şi Beldie – Dumitrache, Mariana, D*ie Restaurierung der evangelischen Stadtpfarrkirche in Mediaş*, in *Forschungen zur Volks-und Landeskunde*, Sibiu, tom 20, 1, 1977
Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985
Fabini, Hermann, *Atlas der siebenbürgischen-sächsichen Kirchenburgen und Dorfkirchen*, Ed. Monumenta, 1998
Knall, Helmuth Julius, *Din istoria turnului Trompeților (1550 – 1930)*, în *Turnul Trompeților (1550 – 2000)*, Mediaş, 2000
Plajer, Dietmar dr., *Biserica Sf. Margareta din Mediaş şi castelul care o înconjoară, în Turnul Trompeților (1550 – 2000)*, Mediaş, 2000
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Piața Castelului nr. 4
Fosta casă parohială a Bisericii evanghelice C.A.
Casa A: sec. XV-XVI; XVIII; Casa B: refăcută în 1793.

Spre est de biserica Sf. Margareta, în afara primei incintei fortificate se situează două clădiri aparținătoare complexului bisericesc. Una dintre acestea, rezultată din comasarea mai multor edificii este fosta casă parohială. Construcția este adosată Turnului Mariei în direcția est, fiind situată între cele două incinte de apărare. Prin poziția sa, casa demonstrează apartenența la o perioadă de timp posterioară definitivării ambelor centuri de fortificare. Clădirea, care a ajuns în contact direct cu turnul menționat, inițial nu avea etaj, acoperişul ei atingând doar jumătatea înălțimii turnului, fapt vizibil în desenul lui Blössing din 1736. Parterul este compus dintr-o încăpere mai mare, compartimentată în două travee boltite în cruce cu penetrații gotice şi o cameră mai mică, de formă neregulată, care poate corespunde unei etape mai târzii, poate momentului alipirii la turn. În acest moment a fost cuprins sub acoperişul casei şi porțiunea turnului care avea pe peretele exterior fresca cu scena *Răstignirii*.

Înspre est de această clădire, numită **casa I**, la cca. cinci metri, a existat o a doua casă (**casa II**), cu două încăperi la parter, care, se pare, a

După H. Fabini

avut de la început etaj, deoarece la nivelul superior avea o singură încăpere spaţioasă, cu urme de picturi murale. Între casele I şi II, după opinia noastră, a mai fost construită o *plombă* etajată al cărui planşeu de la etaj nu corespunde cu planşeul casei II. Datorită existenţei unei ferestre gotice târzii încheiate în arc în acoladă (la etajul *plombei)* putem data intervenţia la sfârşitul secolului al XV-lea - începutul secolului al XVI-lea. Ultima etapă de construcţie a avut loc pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea (poate în corelaţie cu casa B, aflată în curte, datată - 1793) când întreaga clădire a primit aspectul ei unitar, iar casa I a fost supraetajată, acoperişul înălţându-se la nivelul actual. De semnalat faptul că, la etaj, culoarul este boltit cu penetraţii, iar tâmplăria existentă este caracteristică pentru sfârşitul secolului al XVIII-lea sau primii ani ai celui următor. Din aceea perioadă datează şi eleganta loggie deschisă prevăzută cu stâlpi; alăturat scării de acces spre loggie se află un balcon cu grilaj metalic amenajat într-o construcţie de factură clasicistă suprapusă de un fronton triunghiular. Este posibil că, loggia, balconul, cât şi elementele asemănătoare de la accesul spre curtea casei parohiale (vezi *Casa natală a lui Stephan Ludwig Roth*), precum şi cele două intrări în *Scara acoperită* să dateze din anul 1803. Sub întreaga clădire se află o pivniţă compusă din două compartimente boltite semicilindric longitudinal cu arc dublou. Şi aici ferestrele situate la înălţimi diferite pledează pentru ipoteza avansată de noi. În acest context, detaliile arhitectonice păstrate nu pot oferi precizări pentru datare diferitelor faze de construcţie, în cel mai bun caz pot constitui un *terminus ante quem* pentru plasarea în epocă a întregului complex.

Din clădire au fost demontate două ancadramente de uşi din lemn, stilistic încadrându-se goticii târzii, imitând ancadramentele cu consolă şi baghete încrucişate; una dintre acestea, de dimensiuni mici, are inscripţia pictată *Cristianimus*…(indescifrabil), iar cealaltă este datată în anul 1551 şi conţine inscripţia incizată *Magister Fridricus Plebanus*.

Mai puţin semnificativă pentru datare, deoarece nu se află în contact direct cu nici unul din corpurile casei luate în discuţie, este un cadru de uşă de piatră, montat într-o construcţie anexă de la intrare. Ancadramentul face parte din larga familie a chenarelor cu baghete încrucişate, uşi de felul acesta fiind întâlnite la biserica franciscană din Mediaş, dar şi în zonă, la Biertan şi Aţel. Datarea acestui tip este posibilă între anii 1495 - 1510.

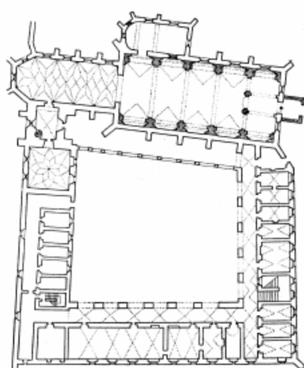
În concluzie, considerăm că edificiul (mai puţin etajul casei I) datează de la sfârşitul secolului al XV-lea sau primii ani ai celui următor, dar care se compune şi din clădiri mai vechi cu câteva decenii.

În cadrul aceleaşi incinte, spre nord de clădirea descrisă, se află un corp (B) dreptunghiular (p+1), care a fost folosit în ultimii ani drept **Oficiu parohial.** Este o clădire de plan dreptunghiular care are faţada spre curte organizată în şase axe, primele, atât la parter cât şi la etaj, fiind obturate. Ferestrele, cu excepţia celor două plasate în flancurile parterului (pătrate, de mai mici dimensiuni), sunt dreptunghiulare (4+2 ochiuri) prevăzute cu ancadramente evazate la colţurile superioare. Flancurile clădirii au bosaje dreptunghiulare. Accesul în interior este posibil prin două uşi, una situată la nivelul axei a treia de la parter, cealaltă pe faţada laterală dinspre Casa Roth. Tot acolo, la nivelul etajului, se păstrează următoarea inscripţie: *AEDIFICII.HUJUS.SUPERIOR.PARS./EX. PIA. FUNDATIONE./ ANNAE. MARIAE. NADESCHERIN./ IN USUM. ARCHI. DIACONI./ EXTRUCTA./ ANNO. M.DCC.LXXXXIII./ BENEDICTA. MEMORIA. BENEFACTORUM./*

Bibliografie:
Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968,
Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Str. Mihai Viteazul nr. 46
Mănăstirea şi Biserica franciscană
Mijlocul sec. XV – începutul sec. XVI; 1721 – 1742

Complexul este format din două edificii distincte: biserica şi clădirea mănăstirii, azi muzeu municipal. A aparţinut iniţial franciscanilor observanţi.

Biserica. Planul este a unei biserici-sală cu un cor alungit faţă de proporţiile navei. Nava este boltită cu o boltă semicilindrică cu penetraţii întărită cu arce dublou; pereţii au fost articulaţi prin patru perechi de pilaştri masivi bogat profilaţi în părţile superioare; bogată decoraţie interioară, parţial în stucatură. Corului prevăzut cu boltă în plasă, în nord, îi este ataşată o sacristie deasupra căreia se ridică turnul bisericii, folosit şi ca turn de apărare al cetăţii. Înspre sud, primelor două travee estice ale navei le corespunde o capelă cu absida încheiată în trei laturi, care păstrează o fereastră gotică cu muluri flamboaiante; a fost refăcută în 1742, fiind înzestrată cu o boltă cu dublă curbură cu stucaturi. Sub cor şi capelă se află cripte care datează din secolul al XVIII-lea.

Este dificilă stabilirea succesiunii fazelor de construcţie fără ample cercetări de parament sau săpături arheologice. Dacă dăm crezare *Schematismului secţiunii transilvănene* a ordinului, care datează din 1838, atunci deja în anul 1444, biserica se afla în posesia călugărilor franciscani. Unii autori au indicat ca *terminus ante quem* pentru edificarea bisericii 1490, considerând anul respectiv ca dată a construcţiei zidurilor oraşului în sectorul mănăstirii. Totuşi, mai multă certitudine ne oferă anumite detalii de arhitectură păstrate în interior. Din faza gotică a monumentului s-au păstrat: faţada de vest cu un portal geminat gotic târziu, corul în care se află o frumoasă uşă gotică cu un chenar cu baghete încrucişate, cele patru ferestre ale corului cu muluri polilobate, precum şi sacristia, cu cele două ancadramente gotice târzii. Portalul geminat de pe faţada de vest prezintă analogii cu un portalul de vest al bisericii din Biertan, localitate situată la 25 km de Mediaş. Având în vedere rivalitatea dintre cele două localităţi şi chiar posibilitatea folosirii unor meşteri din aceeaşi ambianţă (fapt dovedit şi de realizatorii altarelor poliptice din cele două localităţi), o apropiere între cele două portaluri se impune. Or, se ştie că portalul din Biertan a fost executat între 1510-1516. Se poate constata o relaţie între ancadramentul cu baghete încrucişate de la uşa sacristiei din corul bisericii mănăstireşti şi uşa sacristiei din Biertan, cu precizarea că, la aceasta din urmă - datată prin canatul de lemn, înainte de 1515 - apare o friză de denticule caracteristică deja Renaşterii. Dar uşi asemănătoare se reîntâlnesc foarte aproape de Mediaş, la Aţel (1499) sau la Sibiu (uşa turnului de locuinţă de la *Casa Altemberger - Primăria Veche*), ambele creaţii ale renumitului constructor şi sculptor al

epocii, Andreas Lapicida, activ şi la Moşna (10 km de Mediaş). Nu este exclusă nici executarea ancadramentelor de la Mediaş şi Biertan sub influența operelor realizate de acesta. În acest fel, credem că desăvârşirea construcției bisericii franciscane trebuie plasată aproximativ în perioada 1500-1515. Cu puțin înainte au fost executate, probabil, bolțile corului. În 1523 este menționată în documente …*Monasterium Megyes*…, iar în 1525 se acordă o donație de 25 de florini pentru… *moniales de Megyes*…

Foto M. Filipaş

La puțin timp după terminarea bisericii se înfăptuieşte la Mediaş reforma luterană. Franciscanii sunt nevoiți să se retragă din localitate:*…în 1556, în duminica neagră, călugării au fost expulzați din mănăstire cu ştirea primăriei, în timpul primarului Simon Kirschner* (A. Gräser). Nu se ştie dacă biserica a rămas total părăsită timp de un secol, dar la 18 octombrie 1699 senatul orăşănesc atribuie lăcaşul de cult spitalului, menționat documentar la capătul străzii Pietruite începând cu anul 1487.

După întronarea dominației habsburgice, la intervenția generalului conte Damian Hugo von Virmond, franciscanii vor reprimi biserica şi mănăstirea în anul 1721. Însuşi generalul, decedat un an mai târziu, va fi înmormântat într-o biserică franciscană, dar la Sibiu. După această dată se trece la reconstrucția mănăstirii şi la amenajările baroce ale bisericii (terminate în 1742), finanțate în principal de guvernatorul Transilvaniei, Ioan Haller.

Bibliografie:

Andreas Gräser, *Umrise zur Geschichte der Stadt Mediasch*, Hermannstadt (Sibiu), 1862

Vătăşianu, Virgil, *Istoria artei feudale în țările române,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1959

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968,

Niedermaier, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Bucureşti, 1979

Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Mănăstirea *(Muzeul municipal)*

Sfârşitul sec. XV; 1726 – 1733.

În prezent întreg complexul are forma unui trapez străjuit în sud de biserică. Partea cea mai veche a mănăstirii este însă cea de est - corespunzătoare fazei gotice unde pivnița… *are trei travee boltite semicilindric care comunică între ele prin arcade în arc frânt…*(E. Greceanu) - acestei laturi aparținându-i şi încăperea de lângă sacristie prevăzută cu o elegantă boltă stelată. Restul încăperilor de pe această latură au tavan. Între 1726 - 1733, laturii de est i s-au mai adăugat două aripi în nord şi vest, înălțate pe trei niveluri (s+p+1). Parterul şi etajul prezintă câte un coridor din care se accede într-o succesiune de încăperi (în prezent acestea comunică între ele din rațiuni muzeotehnice). La parter încăperile au bolți semicilindrice cu penetrații. Coridorul perimetral care deserveşte aceste încăperi fiind boltit în cruce cu penetrații. La etaj în încăperi apar tavane şi bolți semicilindrice cu penetrații, sau bolți în cruce. Subsolul

parțial realizat este format din trei secțiuni transversale boltite semicilindric practicate sub latura nordică a mănăstirii, fără legătură între ele

Bibliografie:

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968

Niedermaier, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Bucureşti, 1979

Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Str. Mihai Viteazul nr. 7

Biserica greco-catolică Înălțarea Domnului

Datare: 1826

Clădirea este o biserică - sală cu absidă poligonală decroşată, ce are un turn în prima travee vestică a navei. În elevație, monumentul prezintă simplitatea clasicistă a monumentelor de la începutul secolului al XIX-lea. În acest sens este edificatoare fațada, unde portalul plasat în ax este flancat de două lezene simple, fără capitel. Nivelul următor, suprapus unei cornişe profilate puternic subliniate, marchează naşterea turnului a cărui bază este formată dintr-un atic cuprins între volute, acestea fiind şi ele flancate de câte o urnă. Central, în câmpul bosat este plasat un ochi rotund; deasupra, latura nordică a turnului este dominată de o amplă fereastră în arc semicircular protejată de obloane cu şipci reglabile, având de o parte şi alta lezene cu bază şi capitel ionic. Fereastra este suprapusă de ceasul cu cadran modern şi în fine, de un mic turnuleț cu bază octogonală şi coif poligonal ascuțit. Fără a avea elemente artistice deosebite în interior, prin articularea bogată a pereților navei şi prin pictura realizată în 1934, biserica oferă o ambianță plăcută. Construcția se datorează episcopului unit al Transilvaniei, Ioan Bob, care a ctitorit edificiul în anul 1826.

Bibliografie:

Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Mărculeț, Vasile, *Începuturile Bisericii Greco-Catolice în Mediaş şi zona învecinată c. 1700 – 1827*, în *Imagini din istoria oraşului Mediaş, Bibliotheca historica Mediensis, VIII*, Mediaş, 2004

Piața Unirii nr. 19

Biserica Reformată (Calvină)

1888

Biserică sală cu turn decroşat pe fațada de vest, amplasată în limita sudică a fortificațiilor oraşului, pe suprafața bastionului Nou. Accesul se face prin intermediul unor trepte ce conduc la gangul de la parterul turnului. Interiorul monumentului este sobru, caracteristic cultului, fără elemente de

plastică decorativă sau de pictură. În partea de vest se află o tribună pentru cor, unde se află amplasată orga. Parapetul tribunei este pictat cu motive florale şi inscripţii (1988) în casete dreptunghiulare şi pătrate. În acelaşi an, sculptorul Vid Târnovan a executat baldachinul din lemn al amvonului cu motive florale – lalele; aceleaşi motive fiind prezente şi în cele două strane, precum şi pe panoul pe care se afişează numărul psalmilor (lucrări datorate de asemenea, lui V. Târnovan).

Prima menţiune documentară despre comunitatea reformată din Mediaş datează din anul 1803 când în localitate existau 14 familii aparţinătoare cultului. La momentul respectiv procesiunile religioase erau organizate în şura cimitirului luteran. Abia în anul 1829, comunitatea ce ajunsese la 100 suflete, a deţinut o clădire pe strada Turnului unde se afla casa de rugăciuni, şcoala şi locuinţa dascălului. În 1868 Consiliul orăşenesc oferă terenul necesar construcţiei unei bisericuţe pe suprafaţa bastionului Nou (1869). În anul următor proprietatea de pe str. Turnului fiind vândută, şcoala şi locuinţa dascălului se mută într-o casă pe str. Gheţii. În urma organizării parohiei în anul 1885 se trece la construcţia noului edificiu de cult, sfinţit în 1888.

Str. Mitropolit Andrei Şaguna
Biserica ortodoxă Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril (Catedrala)
Datare: 1929 – 1935

Foto M. Filipaş

Monumentul este amplasat în afara centurii de ziduri a oraşului, pe locul numit înainte de cel de al doilea război mondial, *Piaţa lemnelor*. Planul este triconc, absida principală fiind semicirculară în interior şi poligonală în exterior, conform perceptelor arhitecturii de tradiţie bizantină. Careul central este dominat de ampla cupolă pe tambur. În exterior se remarcă, în jurul cupolei centrale, grupajul celor patru mici cupole pe tambur plasate în locurile ce corespund colţurilor careului.

Accesul în interior se realizează pe faţada de vest prin portalul situat între cele două turnuri clopotniţă. Decorul interior constă în pictura murală executată în două etape: mai întâi, cu începere din 1933 aici a lucrat pictorul Gheorghe Belizarie din Piteşti. Ulterior, între 1986 – 88, pictura a fost completată de către pictorii Virginia Vidia şi Gheorghe Zaharia. Arhitectul monumentului este George Plăcintaru Liteanu din Bucureşti, constructori fiind inginerii Neugeboren şi V. Smigelsky din Sibiu. Biserica a fost sfinţită la 28 iulie 1935 de către Mitropolitul Nicolae Bălan şi resfinţită la 8 noiembrie 1988 de către Mitropolitul Antonie Plămădeală.

Comunitatea ortodoxă şi-a ridicat prima biserică din cărămidă în Mediaş în anul 1850 pe locul numit *Şipotul rece* pe malul pârâului Moşna; aici existase anterior, de prin 1787 o altă biserică ce a fost distrusă de un incendiu în anul 1849. După *Marea Unire* de la 1 decembrie 1918 s-a intenţionat ridicarea unei biserici de mari dimensiuni, locul ales fiind, în mod nefericit, Piaţa centrală a oraşului (Piaţa Regele Ferdinand), în acest sens existând şi o hotărâre judecătorească. În urma opoziţiei comunităţii săseşti – se făcea apel şi la integritatea Centrului istoric – se ajunge la o soluţie de compromis, un schimb de teren: astfel a fost intabulat pe seama parohiei ortodoxe parcela actuală în anul 1928. Lucrările de construcţie au început în aprilie 1929 şi au durat până în anul 1935.

Bibliografie:
Găban, Ovidiu Ioan, *Istoricul Bisericii Ortodoxe Române Sfinții Mihail şi Gavril – Catedrala Mediaşului*, în *Mediaş. Pagini de istorie (1267 – 2002)*, Mediaş, 2002

Str. M. Kogălniceanu
Singoga
Datare: sfârşitul sec. XIX

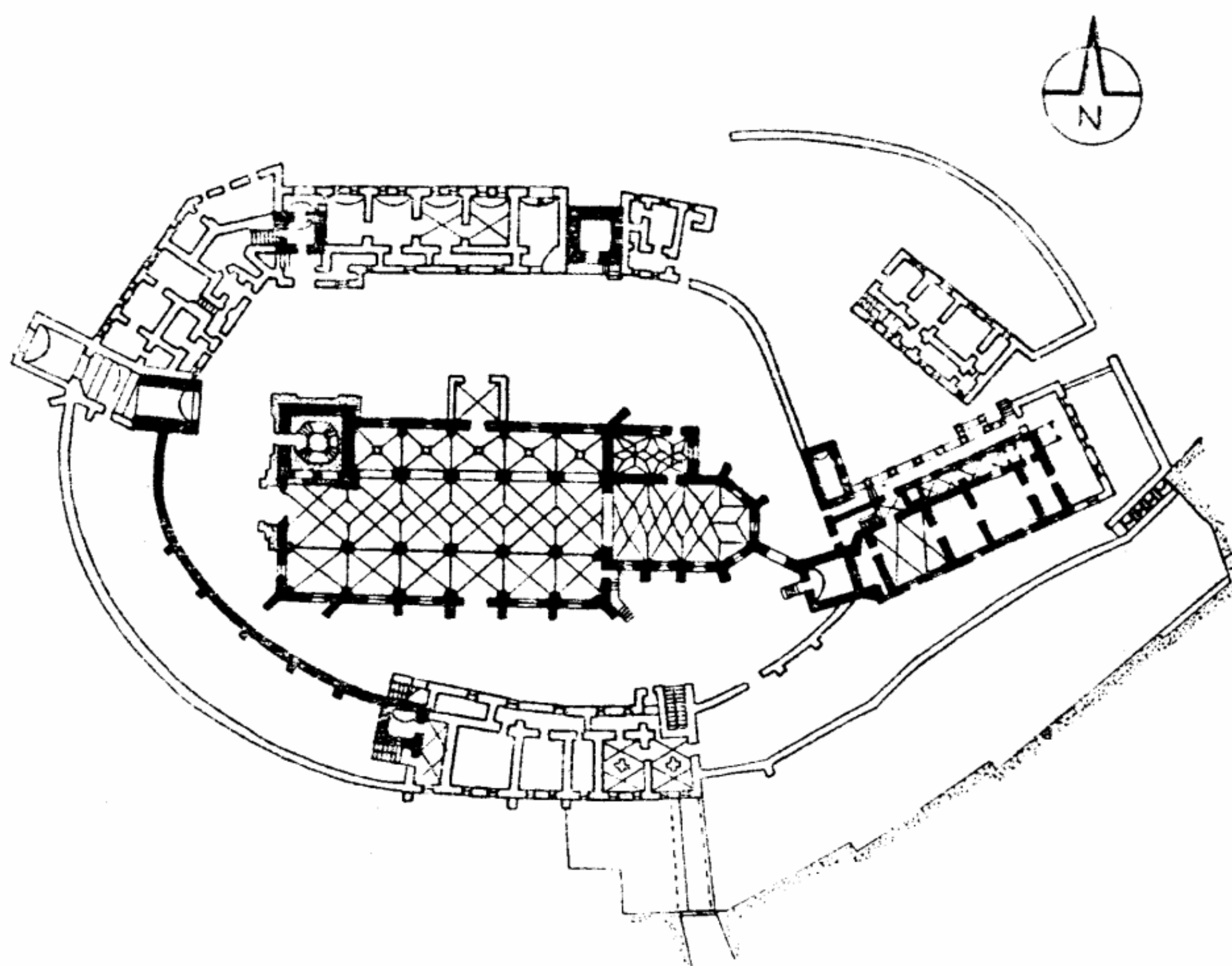

Construcție cu planul în formă de T dispusă pe axa vest – est pe parcela de la intersecția străzii M. Kogălniceanu cu Piața Unirii, în imediata vecinătate a incintei de ziduri a oraşului. Fațada principală, mai lată, este realizată cu un atic în formă de trepte, compartimentat în cinci axe, ce se îngustează din laturi spre centru.

Concepția construcției este eclectică cu influențe orientale. Fiecare ax este prevăzut cu o fereastră îngustă, înaltă, încheiată în arc semicircular. La fiecare nivel axele sunt decorate cu câte un medalion prezentând în interior *steaua lui David*. Pilaştri de plan poligonal delimitează axele, în partea superioară cu un capitel ce susține câte un glob ovoidal. Cornişa triplu profilată este subliniată la fiecare ax cu câte o friză de arce oarbe. Fațada laterală sudică păstrează aceeaşi atmosferă sobră: sunt prezente ferestrele înalte în arc semicircular, friza de arce oarbe şi streaşina profilată. Spre est clădirea prezintă de asemenea, un fronton în trepte, de data aceasta fără elemente decorative. Acoperişul este în două ape cu coama perpendiculară pe fațada principală (spre str. Kogălniceanu).

Accesul în interior se realizează pe fațada de vest prin porticul flancat de coloane masive dublate. Se pătrunde într-o încăpere scurtă dezvoltată pe lățime - pulis (echivalentul pronaosului), iar în continuare, în sala de rugăciuni. Aceasta se prezintă sub forma unei nave boltite semicilindric din lemn cu rabiț şi prevăzută pe trei laturi (vest, nord şi sud) cu o tribună. În centrul navei se află bima înconjurată de un grilaj cu balustradă din lemn. Chivotul plasat în partea de est, de formă semicirculară, are un ancadrament format din coloane dublate suprapuse de un fronton triunghiular, flancat de acrotere suprapuse de stele ale lui David. Decorul pictural este dispus de o parte şi alta chivotului (lei afrontați), precum şi pe pereți şi pe bolta din lemn: elemente care se repetă - stele ale lui David, menore cu şapte brațe, tore deschise si peisaje fanteziste (Ierusalim ?). Pe peretele vestic al navei, de o parte şi alta uşii de acces, sunt amplasate două plăci de marmură cu texte în limba ebraică ce prezintă mulțumiri adresate donatorilor.

Planul general al Castelului
(după Eugenia Greceanu)

C A S T E L U L

În prezentarea monumentelor vom acorda prioritate fortificațiilor deoarece acestea reprezentaseră partea cea mai amplă a construcțiilor medievale în orașului de pe Târnava Mare. Dintre fortificații, în mod cert, cele mai vechi, sunt grupate în ansamblul situat în centrul orașului pe o colină ce domină Piața Regele Ferdinand și sunt cunoscute sub numele de "*Castelul*". Prima atestare documentară este cea din anul 1450, în care se face referire la văduva comitelui Nicolausz Szasz *fost castelan al mai multor cetăți* printre care sunt enumerate Mediașul și Tălmaciul (*Medjes, Thalmacz et nonnulorum aliorum castrorum castellaneus…)*. Deci la momentul respectiv castelul exista, dar azi știm că fortificația de pe acel loc putea fi mult mai veche, din moment ce deja la sfârșitul secolului al XIII-lea era aici o biserică, iar poziția geografică se preta la o fortificare. Rezultă de aici posibilitatea ca lăcașul de cult să fi fost înconjurat destul de timpuriu cu o centură de apărare. Mărimea incintei inițiale ar corespunde aproximativ situației demografice din prima jumătate a secolului al XIV-lea, iar, așa cum vom vedea, Turnul Mariei, este plasat în interior față de ziduri, acest tip fiind anterior turnurilor de flancare. Făcând abstracție de părțile superioare ale turnului, refăcut în secolul al XVI-lea, constatăm că nivelurile inferioare sunt mai vechi, fiind realizate din piatră.

În prima jumătate a secolului al XV-lea a fost definitivată prima incintă cu un traseu eliptic, întărită în total cu cinci turnuri. Remarcăm faptul că, partea inițială a zidului este construită din piatră, ceea ce implicit pledează pentru o vechime mai mare. Probabil, cel târziu în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în orice caz înainte ca fortificația să primească amploarea cunoscută, s-a trecut la realizarea unei a doua incinte din cărămidă, prevăzută în exterior cu un șanț cu apă. Afirmația noastră se bazează pe relația cu cele trei corpuri ale fostei case parohiale posterioare în

timp incintei a II-a, dar databile pe baza unor elemente stilistice, spre sfârşitul secolului al XV-lea.

Proiectul de fortificare realizat de inginerul militar Giovanni Morando Visconti ne relevă faptul că între cele două incinte, în sud, a fost construită primăria, iar în nordul şi sudul celei de a doua incinte au fost amplasate la un moment dat rondele semicirculare de artilerie. Se ştie că, în sudul Transilvaniei asemenea rondele apar cel mai devreme în al doilea sfert al secolului al XVI-lea, moment în care *Castelul* îşi pierduse în mare parte rolul de apărare datorită fortificării întregii localităţi. De asemenea, atât în partea de sud cât şi cea din nord a incintei exterioare a fost realizat câte un *cavalier*, fortificaţia fiind preconizată a se extinde în sud până spre centru pieţei mari, înglobând şi hala comercială.

În cursul secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea, prin construcţia mai multor clădiri pe traseul celor două incinte, s-a ajuns la situaţia existentă şi azi, prin care, deşi fortificaţiile exterioare au fost foarte afectate, se mai păstrează însemnate porţiuni ale zidului interior dar şi cele cinci turnuri de apărare.

Turnul Clopotelor este situat pe latura de vest a fortificaţiei, având de la data ridicării sale, rolul de turn de poartă. Este o construcţie prismatică, cu un plan uşor trapezoidal şi se înalţă pe şapte niveluri, ultimul etaj fiind format dintr-o elegantă galerie exterioară din lemn, în interiorul căreia sunt plasate clopotele bisericii. Deasupra se ridică acoperişul înalt, piramidal. În interiorul turnului, accesul spre nivelurile superioare se realizează prin scări de lemn, cu excepţia situaţiei dintre primele două etaje, unde o scară din piatră este construită în interiorul zidului. Apărarea turnului se efectua prin intermediul meterezelor înguste de la etajele al IV-lea şi al VI-lea, precum şi de la nivelul drumului de strajă de la ultimul etaj.

Având în vedere poziţia turnului faţă de zidul de incintă, precizăm că încă nu se poate vorbi de un turn de flancare, deci pledăm pentru datarea lui la începutul secolului al XV-lea. Pentru o asemenea încadrare pledează şi materialul de construcţie mixt (piatră şi cărămidă) de la nivelurile inferioare. Ulterior, în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, turnul a suferit anumite intervenţii (1695, 1796), iar în anii ‘80 ai sec. XX, împreună cu întreg complexul castelului, a fost restaurat.

Turnul Şcolii. Situat în partea de nord-vest a incintei, acest turn este ıglobat în clădirea şcolii construite în anul 1713, dar azi mai conservă doar rimele niveluri, părţile superioare fiind demolate în secolul al XIX-lea. pre deosebire de Turnul Clopotelor, era un turn de flancare construit cu trei ıturi în exteriorul zidului, fapt ce pledează pentru încadrarea sa spre ıijlocul secolului al XV-lea. Avea forma unei prisme de plan rectangular şi, şa cum se poate remarca în desenul lui Blössing, unde poate fi regăsit între 'urnul Clopotelor şi cel al Trompeţilor, avea un acoperiş piramidal. Două ırnuri aproape identice sunt plasate în nord-estul şi sudul incintei. Întărirea ıplimentară a laturii de nord se impunea datorită faptului că aici terenul nu ferea protecţia naturală a pantei existente în vest şi mai ales, în sud. Din şemănător cu Turnul Şcolii, însă cu o suprafaţă mai mare.

Turnul Funarilor (*Frânghierilor*), numit astfel după breasla care îi ısigura apărarea, are şapte niveluri. Zidurile sunt străpunse de metereze înalte şi înguste, iar ultimul nivel, scos în rezalit, se sprijină pe o friză de console între care se află guri de aruncare. Deasupra, de jur împrejur, în grosimea zidului se deschideau ferestre de tragere pentru arme de foc, apoi

urma acoperişul piramidal. În interior, primele trei niveluri au fost boltite, iar următoarele erau despărţite prin planşee de lemn.

În secolul al XVIII-lea, două clădiri au fost alăturate turnului. Una dintre acestea este **vechea şcoală**, clădire ce se ridică înspre vest de Turnul Funarilor, iar cealaltă este Turnul Şcolii menţionat mai sus. O primă şcoală orăşenească este menţionată în documente în anul 1586 amplasarea ei pe locul actual fiind foarte probabilă. Datorită stării de conservare precare, şcoala a fost în mare parte reclădită la sfârşitul secolului al XVII-lea.

O nouă clădire s-a construit în 1713. Partea ei veche se prezintă ca un edificiu cu parter evazat şi etaj, faţada fiind organizată în şapte axe, dintre care şase sunt obturate. În apropierea turnului cuprins în clădire apar şi două încăperi situate la un al doilea etaj. În orice caz, elementele originare ale construcţiei se situează la nivelul parterului, acolo unde surprindem încă existenţa integrală a bolţilor cu penetraţii şi la subsol (aici este amenajată o cantină cu bucătărie aparţinătoare de *diaconie***),** unde două travee sunt boltite în cruce cu penetraţii, iar alte două, semicilindric. Întreaga faţadă a clădirii păstrează o dispoziţie neoclasică datorită reconstrucţiei finalizate în 1832.

Spre vest de şcoală, într-un alt corp de clădire, la nivelul demisolului (parter înalt înspre Piaţa Enescu), se remarcă încăperile boltite semicilindric cu penetraţii baroce, altele cu bolţi în cruce gotice cu penetraţii; tot aici tâmplăria este de epocă (sfârşitul sec. al XVIII-lea - începutul sec. al XIX-lea). Spre Piaţa Enescu, clădirea *Castelului*, inclusiv a şcolii, prezintă o faţadă cu un traseu frânt cu numeroase axe: în primul segment, retras de la aliniamentul celorlalte două, are 12 axe la etaj, 9+1 la parter (şase dintre ferestre sunt înalte cu 4+4+4 ochiuri), 3 axe în segmentul următor şi 7 în ultimul ax spre rezalitul porţii de acces în *Castel*.

Casa natală a lui Stephan Ludwig Roth (s+p+m) mărgineşte înspre est Turnul Funarilor. Este o clădire de dimensiuni mai mici pe parter, cu faţada organizată în două axe, ferestre dreptunghiulare (4 ochiuri), protejate de obloane din şipci reglabile, având ancadramente cu motive festonate; o placă comemorativă închinată revoluţionarului de la 1848/49 Stephan Ludwig Roth este plasată între ferestre. Acoperişul este abrupt, înalt, mansardat în două trepte cu panta spre curtea situată în dreapta.

Accesul în curte este posibil prin uşa pietonală în două canaturi montată într-o împrejmuire; porţiunea uşii este subliniată prin construcţia flancată de câte o lezenă şi suprapusă de un fronton triunghiular ce are în timpan o nişă tip ochi oval, subliniat prin ancadramentul profilat. Interioarele sunt prevăzute cu tavan. Pivniţa este dublă (juxtapusă), două travee fiind dispuse paralel cu faţada casei dinspre curtea interioară a castelului, traveea dinspre curte fiind mai veche, boltită semicilindric.

Turnul Mariei, care se detaşează cu silueta sa elegantă, este un turn interior cu părţile inferioare realizate din piatră, ce apăra partea sud-estică a fortificaţiei. Elevaţia este simplă, tipică unei construcţii de apărare, cu o uşă de acces, arcuită în partea superioară, situată la nivelul parterului deservită de un pachet de trepte. Ultimele trei niveluri sunt marcate, mai întâi de o pereche de deschideri dreptunghiulare mai ample, urmate de câte un meterez de mici dimensiuni. Partea superioară a edificiului, construită din cărămidă şi încheiată în formă de pupitru, aparţine unei refaceri de după anul 1500. Înspre est de turn se află fosta casa parohială (vezi mai sus) formată din trei case unificate. În momentul ridicării incintei exterioare clădirile acestea existau deja.

La nivelul inferior al turnului, folosit în cursul evului mediu drept capelă, se păstrează fresce (restaurate în anul 2005) reprezentând pe un perete o *Coborâre de pe cruce*, iar pe boltă *Mielul cu stindardul*, având de jur împrejur *simbolurile celor patru evanghelişti*. Fragmente pictate există şi pe pereţii încăperii primului etaj şi tot turnului îi aparţine şi *Răstignirea*, vizibilă azi în interiorul uneia din încăperile situate la etajul fostei casei parohiale.

Turnul Croitorilor se află pe latura sudică a incintei, de altfel bine apărată datorită diferenţei de nivel dintre planul castelului şi piaţa din vale. Este tot un turn de flancare deosebindu-se de cel anterior prin forma mai alungită a gurilor de aruncare şi prin lipsa ferestrelor de tragere de deasupra acestora. Apar şi aici, pe trei niveluri, metereze dreptunghiulare înalte, mai puţin înguste decât în cazul Turnului Funarilor.

Turnul Croitorilor a fost încorporat parţial în edificiul primăriei vechi reconstruit după anul 1583 cu fonduri cedate oraşului de către principele Ştefan Báthory. În prezent clădirea, refăcută de mai multe ori, adăposteşte o şcoală şi o grădiniţă. Curtea edificiului construit pe spaţiul dintre cele două incinte permite să se recunoască porţiuni însemnate ale primului zid de apărare.

În curtea castelului se pătrunde şi prin ampla ***scară acoperită*** , construcţie de la începutul secolului al XIX-lea (1803) care asigura accesul în castel de la nivelul Pieţei Regele Ferdinand. Dintr-una din podestele scărilor se poate accede într-un coridor acoperit format din cinci travee boltite *a vela* ce adăposteşte accesul la subsolul castelului. Aici trei încăperi de mici dimensiuni, prevăzute cu nişe, au fost folosite în cursul evului mediu drept închisoare, unde potrivit tradiţiei a fost deţinut Vlad Ţepeş în drumul său spre detenţia de lungă durată din cetatea Budei. Din coridor se accede într-o curte interioară de mici dimensiuni.

Deasupra subsolului descris anterior se ridică, alipit zidului de incintă, clădirea folosită în prezent drept sediu al *Consistoriului districtual al bisericii evanghelice C.A.* În două încăperi de la parter remarcăm existenţa unei boltiri cu penetraţii, muchiile fiind subliniate prin platbande stucate, central fiind amplasat câte un motiv patrulobat, de asemenea în stucatură.

Bibliografie:

Tröster, J., *Das Alte und Neu Teutsche Dacia*, Nürnberg, 1666

Visconti, Giovanni Morando, *Mappa della Transiluania*, 1699

Gräser, Andreas, *Umrise zur Geschichte der Stadt Mediasch*, Hermannstadt (Sibiu), 1862

Werner, V., *Mediasch in der Fürstenzeit*, în *Festgabe zur 50-jährigen Jubelfeier d. Siebenb. Hauptverein d. ev. Gustav Adolf Stiftung*, Mediaş, 1912

Borbely, A., *Erdélyi városok képeskőnyve 1736-ből*, *în Erdélyi muzeum*, Cluj, 1943

Vătăşianu, Virgil, *Istoria artei feudale în ţările române*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1959

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968,

Gromo, Giovan Andrea, D*escriere mai amplă a Transilvaniei*, în *Călători străini în ţările române* , vol. II, Bucureşti, 1970

Fabini, Hermann, *Die älteste Darstellung von Mediasch, în Die Woche*, Sibiu, nr. 245, 1975

Niedermaier, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Bucureşti, 1979

Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985

Entz, Géza, *Erdély épitészete a 14-16 században*, Kolozsvár – Cluj - Napoca, 1996

Fabini, Hermann, *Atlas der siebenbürgischen-sächsichen Kirchenburgen und Dorfkirchen*, Ed. Monumenta, 1998

Avram, Alexandru, *Dezvoltarea arhitectonică a oraşului medieval Mediaş oglindită în imagini de epocă*, în *Turnul Trompeților (1550-2000)*, Mediaş, 2000

Idem, *Topografia monumentelor din centrul istoric al oraşului Mediaş*, în *Artă românească. Artă europeană. Centenar Virgil Vătăşianu*, Ed. Muzeului Țării Crişurilor, Oradea, 2002

Plajer, Dietmar dr., *Biserica Sf. Margareta din Mediaş şi castelul care o înconjoară, în Turnul Trompeților (1550 – 2000)*, Mediaş, 2000

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001 ?)

Nägler, Thomas dr., *Începuturile oraşului Mediaş*, în *Mediaş. Pagini de istorie (1267 – 2002)*, Mediaş, 2002

F O R T I F I C A Ţ I I L E   O R A Ş U L U I.

Ultimul deceniu al secolului al XV-lea este relativ mai bogat în date referitoare la construcţia fortificaţiilor ce înconjurau Mediaşul. Bazându-se pe aceste informaţii, unii cercetători au emis ipoteza începerii fortificaţiilor în anul 1490, lucrări care ar fi durat până în jurul anului 1534. Alţi autori plasează Mediaşul din secolul al XV-lea la nivelul unor aşezări rurale mai dezvoltate, cu care îşi disputa conducerea administrativă a celor două scaune (Şeica Mare, Biertan, Moşna, Richiş).

Faţă de opiniile de mai sus, credem că ar trebui să se ţină seama şi de faptul că Mediaşul a fost singura localitate din zonă care fusese numită civitas încă din anul 1359, iar în cursul secolului al XV-lea, începând cu anul 1407, denumirea de *oppidum* devine constantă (1447, 1448). Coroborând informaţiile acestea cu rezultatele primei incursiuni turceşti în sudul Transilvaniei (1438), care a lăsat urme adânci şi pe pământul Mediaşului, considerăm că lucrările de fortificare a oraşului au început imediat după acestea, încă în prima jumătate a secolului al XV-lea. Pentru o asemenea datare ar pleda eventual şi existenţa unor ziduri ridicate din piatră - în general mai vechi în raport cu cele din cărămidă - în partea sudică, poate cea mai expusă, a incintei. Raportat la această din urmă ipoteză, exprimăm şi rezerva apartenenţei fragmentelor de zidărie din piatră reparaţiilor din timpul asediului întreprins de curuţi în aprilie - iunie 1705, când …*Cele mai multe atacuri le-a primit oraşul din partea sudică (…) Toate atacurile asupra oraşului au fost respinse, iar spărturile din zidul de apărare au fost imediat umplute cu piatră şi pământ de către locuitori …*

Dacă perioada de început a fortificaţiilor este învăluită de incertitudine, se ştie cu precizie că sfârşitul secolului al XV-lea a corespuns unei etape de maximă accelerare a lucrărilor, confirmate de mai multe documente regale în anii 1477, 1486, 1495, 1498. Ultimele decenii al secolului al XV-lea sunt relativ mai bogate în date referitoare la construcţia fortificaţiilor ce înconjurau oraşul Mediaş. În anul 1477, regele Matei Corvin permite medieşenilor să trimită la oaste doar 32 soldaţi, având în vedere eforturile susţinute de construire a incintei fortificate. În continuare, numeroase documente se referă la desfăşurarea lucrărilor de fortificare şi la statutul localităţii care din 1495 va fi menţionată ca şi *civitas* (1517, 1534, 1552). Din două documente ulterioare (1540 şi 1552) rezultă că zidurile Mediaşului erau terminate: cel din urmă document emis de cancelaria lui Ferdinand de Habsburg la 25 martie 1552 specifică faptul că, *având în vedere vechimea incintei*, i se acordă Mediaşului statutul de oraş, reşedinţă a judelui regal şi centru administrativ al celor două scaune Şeica şi Mediaş. Uriaşa operă de edificare prin care întreg perimetrul oraşului a fost înconjurat de ziduri s-a încheiat deci, la o dată neprecizabilă, înainte de 1552.

Odată construite, fortificaţiile trebuiau îngrijite şi modernizate. Se mai construiesc câteva turnuri şi bastioane în pas cu evoluţia sistemelor de apărare, iar spre sfârşitul secolului, în 1583, principele Transilvaniei, concomitent şi rege al Poloniei, Ştefan Báthory, cedează oraşului Mediaş moşia sa Velţ, în scopul întreţinerii cetăţii şi a bisericii parohiale. Se pare că în anii 1631 - 1636 s-au construit câteva bastioane şi au fost refăcute porţiuni ale zidului de apărare. Apoi, începând cu a doua jumătate a

secolului al XVIII-lea, fortificaţiile de tip medieval şi-au pierdut orice importanţă defensivă şi, la fel ca în alte oraşe transilvănene, au început a fi demolate. Din totalul de 2400 metri de ziduri de apărare, înalte de cca. 8 metri, care la începutul secolului al XVIII-lea cuprindeau trei porţi principale, patru porţi secundare şi şaptesprezece turnuri şi bastioane, au rămas în picioare cca. 1845 metri, împreună cu două porţi principale, una secundară, şase turnuri şi bastioane, un bastion păstrându-se fragmentar. În prezentarea elementelor existente vom face referiri şi la unele turnuri sau bastioane dispărute, dar cunoscute din imagini de epocă.

Str. Johannes Honterus
Poarta străzii Pietruite
Datare: 1507; 1743

Acest turn de poartă *(Steingässertorturm)* apăra principala cale de acces în oraş dinspre nord. Cunoaştem din documente, cu destulă precizie, momentul construcţiei porţii: în anul 1507, s-au plătit 32 florini pentru ridicarea ei. Din păcate, construcţia nu şi-a păstrat forma iniţială, fiind mult refăcută de-a lungul secolelor. Desigur, avea chiar de la început o formă prismatică, rectangulară în plan, cu o deschidere boltită pe axul longitudinal. Înspre exterior, turnul este sprijinit de două contraforturi care mai aveau şi rolul de a ghida grilajul glisant ce bloca intrarea în gangul boltit de la parter.

Fiind puternic avariat cu ocazia asediului la care a fost supus de către curuţi în anul 1705, a fost reconstruit în anul 1743. Din această perioadă datează panourile eliptice de pe faţadele laterale, acoperişul baroc în două trepte, cu două vârfuri, cât şi lăcaşurile de tragere pentru archebuze, în formă de gaură de cheie. În interior, turnul, ce are înălţimea totală de 28,50 metri, are două etaje delimitate prin tavan de bârne, ultimul etaj fiind boltit. În evul mediu, poarta a fost apărată de breasla pietrarilor şi zidarilor.

Spre est de turn se mai păstrează zidul de apărare din cărămidă, pe care mai există decorul crenelat (formă de pinion în trepte) realizat în relief, ceea ce pledează pentru încadrarea acelei etape de construcţie aproximativ în deceniul trei al secolului al XVI-lea.

Rondela Cuţitarilor
Datare: mijlocul sec. XVI; XX

Pe limita nordică a străzii Mihai Viteazul, conform planurilor din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, se afla una dintre porţile secundare, cunoscută sub numele de **portiţa de fier.** Aceasta a fost deschisă probabil pe la începutul secolului al XVIII-lea, deoarece în planul din 1699 nu apare.

În colţul nord-estic al incintei se mai păstrează o *rondelă* semicirculară încredinţată spre apărare breslei cuţitarilor, impropriu numită de unii autori *bastion*. În forma sa actuală se datorează unei restaurări din ultimele decenii, fiind reconstruită fidel din temelii datorită stării foarte precare în care s-a aflat. Au fost păstrate forma şi elementele sale caracteristice, cum sunt amplele ambrazuri pentru arme de foc. În înălţime nu depăşea zidul de apărare, iar în interior se mai pot vedea urmele drumului de strajă; nu putea fi deci un bastion care, de regulă, era umplut cu pământ şi amenajat cu cazemate.

De ambele părți ale rondelei se ridică zidul de apărare construit din cărămidă, păstrându-se şi aici drumul de strajă şi deschiderile lărgite spre interior care serveau atât tragerii cu arme de foc, cât şi la observare. Sub forma în care se află, atât rondela (în faza sa inițială) cât şi zidul pledează pentru proveniența lor de la mijlocul secolului al XVI-lea.

Înspre sud, planurile oraşului, inclusiv cel din 1699, ne oferă mărturia existenței unui turn nenominalizat, acum înglobat mănăstirii, iar în cadrul complexului monastic, alipit corului se ridică un **turn** plasat în interiorul zidurilor. Parterul turnului serveşte ca sacristie a bisericii şi pe baza a două ancadramente gotice târzii, poate fi încadrat la sfârşitul secolului al XV-lea. Etajele sunt prevăzute cu metereze de tragere; ultimele două niveluri, retrase față de verticala bazei, se datorează, probabil, unei refaceri din timpul revenirii franciscanilor în Mediaş.

Str. După Zid
Turnul Rotarilor
Datare: mijlocul sec. XVI; sfârşitul sec. XVII

Este printre ultimele turnuri rămase în picioare pe latura estică a cetății**,** fiind un turn de flancare de formă prismatică, transformat în locuință. Zidul dintre ultimele două turnuri menționate, a cărui bază este din piatră, a fost reparat la sfârşitul secolului al XVII-lea, în timpul primariatului lui Samuel Conrad (primar din anul 1688).

Planurile oraşului ne informează despre existența pe această latură a două bastioane în formă de pană, cele ale *Cizmarilor **şi** Dogarilor* (în planul lui Visconti din 1699, acesta din urmă are formă de rondelă), primul datând se pare din anul 1631.

Între cele două bastioane era plasat *turnul porții străzii Zekesch* (azi str. Mihai Viteazul), la a cărei apărare serveau şi bastioanele amintite. Deşi acest turn de poartă nu mai există, îi cunoaştem aspectul dintr-o fotografie de la începutul secolului. Văzut din exterior, turnul avea forma pe care presupunem că l-a avut inițial şi turnul porții străzii Pietruite şi pe care-l are în prezent turnul porții Forkesch: o prismă de plan rectangular cu acces boltit pe axa longitudinală. În exterior avea cele două contraforturi pentru ghidarea grilajului culisant (hersei), pereții fiindu-i perforați de metereze înguste, câte unul la fiecare nivel. Partea superioară era încununată de un drum de strajă exterior, executat din lemn, deasupra căruia se ridica acoperişul piramidal, element prin care se deosebea de celelalte două turnuri de poartă menționate.

Str. I. G. Duca
Turnul uliței Fierarilor
Datare: sfârşitul sec. XVI ?; 1641

La intersecția străzilor Cloşca şi I. G. Duca (fostă a Fierarilor) se află fostul turn de poartă al străzii Fierarilor (Schmiedgässertorturm*),* poarta având un rol secundar. Este o construcție mai joasă, având în total trei niveluri, cel superior ieşit în rezalit şi sprijinit pe o înşiruire de console în intervalul cărora se plasează gurile de aruncare. Registrul de deasupra

acestora este marcat de alte deschideri în formă de gaură de cheie pentru tirul cu arme de foc. Acoperişul este înalt piramidal.

Turnul nu era propriu-zis un turn de poartă, fapt vizibil în fotografiile anterioare anului 1903, în care poarta barocă târzie, deschisă în zidul de apărare în anul 1800, era plasată lateral. În aceste fotografii turnul apare cu un acoperiş piramidal înalt, asemănător cu cel de azi. Totuşi, aşa cum rezultă din planul lui Visconti, la nivelul parterului - azi obturat - se realiza un acces care, având în vedere proporţiile sale, servea doar pietonilor.

O ilustrată cu un frumos chenar în stilul *Artei 1900*, circulată la 2 septembrie 1903, oferă priveliştea unui acoperiş piramidal aplatizat, iar porţiunea de zid ce se alătură turnului apare ca foarte afectată, poarta fiind distrusă.

Faţada exterioară a turnului păstrează zugrăvită data 1641, dată la care edificiul a fost reconstruit de meşterii medieşeni Martin Petri şi Petri Michaelis. Muchiile turnului sunt realizate cu bosaje datorate în mod cert unei intervenţii din secolul al XVIII-lea.

Str. Cloşca
Bastionul Blănarilor
Datare: 2/2 sec. XVI ? 1633 ?

Pe străzile Gheţii şi Cloşca zidul de apărare este conservat pe zone întinse şi aici apar şi fragmentele considerate a fi cele mai vechi, deoarece sunt executate din piatră. În extremitatea sud-estică a incintei se păstrează unul dintre bastioanele oraşului, Bastionul Blănarilor, construit după opinia unor autori, în anul 1633. Materialul de construcţie mixt, piatra şi cărămida, precum şi forma de pană, ce corespunde unui sistem mai arhaic de fortificaţie, sistemul vechi italian, ar putea să-i împingă originile până la mijlocul secolului al XVI-lea.

În porţiunea dintre Turnul Fierarilor şi Bastionul Blănarilor, pe planurile menţionate apare o desfăşurare unghiulară a zidului, care în planul din mapa lui Weiss este specificată a fi *Bastionul Lăcătuşilor*, datat de cercetători în anul 1632.

Str. N. Iorga
Turnul de poartă al străzii Forkesch
Datare: începutul sec. XVI

În partea de sud, zidurile de incintă ale Mediaşului au fost prevăzute cu o poartă principală şi cu una secundară. Poarta străzii Forkesch (str. N. Iorga) era străjuită de un turn care îşi datorează aspectul actual restaurărilor din anul 1962 şi de la sfârşitul secolului XX. În prezent are un acoperiş identic cu cel pe care l-a avut pe la începutul secolului, dar o fotografie de după 1850 ne prezintă un acoperiş de formă trapezoidală în patru ape. Iată deci şi în acest caz o inadvertenţă cu ipotetica identificare de pe altarul din Proştea Mare (Târnava). În rest, turnul este identic cu descrierea făcută în cazul porţii Zekesch. De menţionat faptul că, restaurările din primii ani ai

sec. XXI au permis reconstituirea unei porțiuni din zidul de apărare cuprins între Bastionul Blănarilor şi Turnul Forkesch.

Restul fortificațiilor din zona sudică a cetății Mediaşului au avut o istorie vitregă. Actuala Biserică reformată a fost construită pe ***Bastionul Nou***, păstrat parțial sub formă de pană, cu ziduri masive din piatră. Datorită desenului lui Blössing din 1736 avem posibilitatea de a cunoaşte forma aproximativă a tuturor elementelor de fortificație de pe această parte a cetății, între Bastionul Nou şi Turnul Aurarilor. Subliniem însă faptul că legenda desenului este total greşită, identificarea turnurilor şi bastioanelor necorespunzând realității de pe teren. În porțiunea respectivă existaseră alte şapte turnuri şi bastioane, dintre care cele mai puternice erau Bastionul Nou, în formă de pană cu două etaje de cazemate şi lăcaşuri de tragere, *turnul Postăvarilor*, la fel de masiv, care în planul lui J. C. Weiss apare de asemenea în formă de pană. Alături de Turnul Postăvarilor se afla şi un mic turn ce străjuia *portița uliței Noroioase* (St. L. Roth). *Turnul Aurarilor*, ca şi cel al *Pieptănarilor*, se ridica pe porțiunea existentă încă a zidului de pe strada Mihai Eminescu.

La nord de Turnul Aurarilor, deci în afara câmpului vizual al desenului lui Blössing, se afla o altă *poartă secundară*, cea din capătul străzii Turnului, străjuită inițial de un bastion de al cărui aspect nu suntem siguri, deşi în toate planurile (1699, 1736, 1750) apare în formă de pană. Urmează o porțiune continuă a zidului situat pe strada Constantin Brâncoveanu, unde diferența de nivel între cetate şi zona *extra-muros* este destul de mare. Se presupune că între portița străzii Turnului şi turnul porții străzii Pietruite, inițial s-ar fi aflat trei turnuri ale căror nume nu s-au păstrat. Cu toate acestea, planul din 1699 poate fi interpretat în sensul că aici ar fi existat *cinci turnuri*, toate de plan rectangular. Cert este faptul că au mai rămas în picioare ***un turn interior***, transformat în locuință şi o ***rondelă semicirculară***, împodobită, ca şi zidul înconjurător, cu elegantul motiv crenelat realizat prin dispunerea decorativă a cărămizilor. Se regăseşte aici - sau mai precis aici îşi are originea - dispoziția decorativă similară de la rondela sudică a cetății bisericeşti din Ighişu Nou. Motivul decorativ, coroborat cu datarea unei cărămizi din această parte a incintei - 1529 - pledează pentru încadrarea laturii vestice a cetății în ultima perioadă de construcție.

Bibliografie:

Tröster, J., *Das Alte und Neu Teutsche Dacia*, Nürnberg, 1666

Visconti, Giovanni Morando, *Mappa della Transiluania*, 1699

Gräser, Andreas, *Umrise zur Geschichte der Stadt Mediasch*, Hermannstadt (Sibiu), 1862

Werner, V., *Mediasch in der Fürstenzeit*, în *Festgabe zur 50-jährigen Jubelfeier d. Siebenb. Hauptverein d. ev. Gustav Adolf Stiftung*, Mediaş, 1912

Vătăşianu, Virgil, *Istoria artei feudale în țările române*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1959

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968,

Gromo, Giovan Andrea, D*escriere mai amplă a Transilvaniei*, în *Călători străini în țările române* , vol. II, Bucureşti, 1970

Fabini**,** Hermann, *Die älteste Darstellung von Mediasch, în Die Woche*, Sibiu, nr. 245, 1975

Niedermaier, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Bucureşti, 1979
Tănase, Michel, *Villes neuves en Transsylvaniae entre les XII-XIII siécles* ?, Université de Paris, Saint Denis, 1981 (teză de doctorat)
Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985
Guttmann Szabolcs, *Restaurarea zidurilor de fortificație medievală din municipiul Mediaş după 1990*, în *Turnul Trompeților (1550 – 2000)*, Mediaş, 2000
Bucur, Ioan, *Centrul istoric Mediaş. Protecția şi punerea în valoare a ansamblului în perioada 1990 – 2000*, în *Turnul Trompeților (1550 –2000)*, Mediaş, 2000
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus, Sibiu, f.a. (2001 ?)
Avram, Alexandru, *Topografia monumentelor din centrul istoric al oraşului Mediaş*, în *Artă românească. Artă europeană. Centenar Virgil Vătăşianu*, Ed. Muzeului Țării Crişurilor, Oradea, 2002
Nägler, Thomas dr., *Începuturile oraşului Mediaş*, în *Mediaş. Pagini de istorie (1267 – 2002)*, Mediaş, 2002

PIAȚA REGELE FERDINAND

Piața principală a localității, situată la poalele Castelului a cărei primă mențiune documentară datează din anul 1414: *in foro Medyes* **(G.Entz,** *Erdély*, p. 384**)**. În 1507 este menționat târgul anual (13 iulie) de la poalele castelului şi ale bisericii Sf. Margareta (*Medwischer Margarethi*). Piața era străbătută de apele pârâului Moşna pătruns în incinta medievală pe traseul străzii I.G.Duca (Fierarilor), bifurcându-se apoi pe actualele străzi Petőfy (în direcția Târnavei) şi Stephan Ludwig Roth (în direcția unor iazuri). Abia la 13 februarie 1908 se hotărăşte de către Magistrat acoperirea pârâului din piață şi din str. I.G. Duca (*Medgyesi Ujság*, 29.03.1908).

Mai multe edificii din piață păstrează numeroase elemente clare (ancadramente, însemne heraldice) care pledează pentru apartenența acestora unor perioade mai vechi. Casele de pe latura sudică, nr. 27, 28 şi 1 păstrau încă la mijlocul secolului al XIX-lea rezalite probabil de sorginte gotică, şi tot din aceeaşi perioadă ar putea să dateze urma pinionului triunghiular, cu o pantă foarte abruptă vizibil, pe calcanul casei de la nr. 13; perioadei Renaşterii (sec. XVI – XVII) îi aparțin casele de la nr. 22, 25, 29, 30. În 1588 este menționată documentar casa familiei Schuller (în prezent nr. 25). Clădirile de pe latura de nord au apărut în momentul în care, prin fortificarea întregului oraş, rolul strategic al Castelului se diminuase considerabi, spre sfârşitul secolului al XVI-lea - prima jumătate a secolului următor.

În 1699 (cf. planului Visconti) cele patru laturi ale pieței centrale erau deja definitivate, unele modificări urmând să apară în deceniile

următoare pe laturile nord şi vest, detaşându-se amplul edificiu al halei comerciale din centru. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea este implementată noua construcţie a Şcolii Piariştilor pe latura de vest, rezultat al transformărilor suferite de două edificii mai vechi. De asemenea, modificări esenţiale au suferit şi la alte clădiri, mai ales în decursul secolului al XIX–lea (nr. 12, 16, 17, 24, 26,27, 28 etc.).

Bibliografie:

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968

Niedermaier, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Bucureşti, 1979

Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985

Entz, Géza, *Erdély épitészete a 14-16 században*, Kolozsvár – Cluj - Napoca, 1996

Avram, Alexandru, *Dezvoltarea arhitectonică a oraşului medieval Mediaş oglindită în imagini de epocă*, în *Turnul Trompeţilor (1550-2000),* Mediaş, 2000

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale,* Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Ţiplic - Crîngaci, Maria – Emilia, *Consideraţii istorice privind Târgul Sfânta Margareta din Mediaş*, în *Imagini din istoria oraşului Mediaş, Bibliotheca historica Mediensis, VIII,* Mediaş, 2004

Piaţa Regele Ferdinand nr. 1

Fosta Clădire a Magistratului; Primărie

În prezent sediu al unor instituţii, fundaţii şi partide, spaţii comerciale

Datare: sec. XV ? – XVII; XVIII; XIX-XX.

Clădire compusă din patru corpuri dispuse pe toate laturile parcelei: A (p+1) la stradă, în stânga parcelei - B (p+1), în dreapta - C (p) şi transversal în limita din spate, corp D, (p+1 - 2/2 sec. XX). Din plan, datorită lărgimii parcelei, se deduce existenţa iniţială a două parcele cu două clădiri distincte, unificate ulterior.

Corpul A, aşa cum rezultă din plan şi din cele de mai jos, este constituit prin unificarea a două clădiri. Faţada este organizată din 3+1+1+3 axe atât la parter cât şi la etaj. Parterul în prezent remodelat prezintă aspectul de la începutul secolului al XX-lea, când a avut loc probabil, unificarea parcelelor. O ilustrată databilă în ultimul deceniu din secolul al XIX–lea, ne oferă imaginea – ce-i drept redusă ca dimensiuni a desfăşurării faţadelor de pe latura sudică a pieţei. În imagine se distinge existenţa unui rezalit la casa luată în discuţie (de sorginte gotică – vezi modele din Sibiu, precum casa din P-ţa Mare nr. 8), care ocupă axul al doilea al clădirii. Rezalitul depăşea ca înălţime casa, ridicându-se la un al doilea nivel (atic sau o mansardă, încheiată se pare, în unghi şi prevăzută cu o deschidere). La nivelul parterului se sesizează atât la rezalit, cât şi în locul vitrinei de la primul ax din stânga, un gol de acces amplu, în arc semicircular. De asemenea, pe ilustrată se distinge cu claritate faptul că actualul corp A era format din două case, ultimele trei axe actuale fiind cuprinse sub un acoperiş separat.

Cercetarea de teren ne relevă şi ea faptul că, pe parcela din stânga (N-E) se afla prima dintre clădiri, cea care constituie aripa din această parte, compusă din 4+1 axe, inclusiv gangul actual al porții, iar în dreapta, celelalte trei axe (S-V) aparținând celeilalte clădiri inițiale.

La parter ferestrele au fost transformate în uşi înalte, dreptunghiulare, îmbrăcate într-o tâmplărie specifică epocii, prevăzută cu supraporte pentru amplasare de firmă. Parterul este delimitat de etaj printr-un brâu dublu profilat; aici sunt dispuse în ritm simetric cu golurile de la parter, ferestre înalte dreptunghiulare cu ancadramente din tencuială cu ecusoane centrale, suprapuse de cornişe orizontale. Parapetele ferestrelor, unite printr-un solbanc, sunt decorate cu casete dreptunghiulare.

Cu excepția parapetului şi a porțiunii de sub streaşina pronunțată şi profilată, întreaga fațadă este apareiată cu bosaje dreptunghiulare. Cele două axe centrale sunt separate de restul fațadei prin trei lezene ce străbat ambele niveluri. Acoperişul, spre piață este în două ape cu coama paralelă cu fațada.

La parter accesul carosabil, în formă de arc mâner de coş, prezintă un ancadrament profilat, precum şi distanțiere de piatră la nivelul solului; poarta din lemn (treimea inferioară) cu două canaturi are în cele două treimi superioare un grilaj din fier forjat. Gangul este lung, format din trei travee boltite semicilindric. Ieşirea din gang este marcată de o arcadă amplă, dublată de o alta, la aceeaşi aripă de clădire.

La aripa corpului A, văzută din curte în partea stângă (S-V), se sesizează un rezalit ce constituia de fapt clădirea inițială, probabil mai veche decât cealaltă (văzută din piață, în dreapta). Această aripă are un pinion trapezoidal, iar deasupra unei ferestre dreptunghiulare apare un panou încheiat în partea superioară unghiular şi marcat în tencuială cu un sgrafito, având cifra 1860 şi monograma B(?)T. Acoperişul este teşit spre curte. Deşi s-a presupus o modificare a pantei acoperişului la aripa formată de rezalit, cercetarea calcanului în pod n-a confirmat presupunerile, aici observându-se doar un zid de despărțire între cele două aripi semnalate, precum şi extradosul bolții încăperii de la etaj.

Accesul la etaj se realizează printr-o casă a scărilor prevăzută cu scări din beton (evident ulterioare) care deservesc şi cursiva modernă de pe corpul B. Pe sub corpul D se află o trecere spre str. Kogălniceanu.

În interioarele de la parterul corpului A, în aripa de S-V, se surprind bolți cu penetrații unghiulare, consolete renascentiste, urmă de stucatură, apoi două travee boltite în dublă curbură şi o travee cu boltă semicilindrică. Aici mai multe încăperi de la etaj au tavane cu stucatură, iar o fostă mare sală este subîmpărțită, se păstrează şi urmă de pictură murală decorativă (sec. XVII); a doua încăpere spre curte este boltită semicilindric. Trebuie remarcat faptul că două încăperi cu acces din clădirea luată în discuție, aparțin de fapt, casei de la nr. 2. În partea opusă (N-E), în aripa considerată mai recentă, încăperile sunt prevăzute cu tavan.

Fiecare din cele două aripi are subsol propriu: la aripa mai veche subsolul este constituit din două segmente, primul spre curte (1/4) boltit semicilindric, al doilea (3/4) fiind prevăzut cu bolțişoare, probabil în urma unor transformări. În partea opusă pivnița cu acces de sub arcada ce dă în curte, are formă de U cu brațele întinse spre curte – practic este vorba de două pivnițe paralele unite spre stradă; boltirea de aici este semicilindrică.

Piața Regele Ferdinand nr. 2
Datare: sec. XVI; XVIII; sfârşitul sec. XIX; XX

Plan general în L. Corp A(s+p+1) la stradă, un rezalit, urmat de o retragere în care se plasează golul de acces în gang. In curte pe latura stângă a parcelei înguste, după brațul scurt al corpului A, urmează o succesiune de corpuri pe parter. Fațada în trei axe prezintă retragerea pronunțată a celei de a treia unde este amplasată şi poarta, față de frontul primelor două. Parterul este puternic remodelat, aici apare o amplă vitrină dreptunghiulară atât înspre piață cât şi lateral, spre poartă.

O vedere databilă în cel de al doilea deceniu al secolului XX ne prezintă parterul prevăzut cu două accese dreptunghiulare înalte în locul actualei vitrine. Gangul porții este amplu, încheiat în arc mâner de coş. Etajul este separat de parter printr-un brâu dublu, urmat de parapetul ferestrelor decorat cu motivul clasicist de lanțuri ovale. Ferestrele dreptunghiulare (2+1 ochiuri), dispuse două către piață, una către poartă şi una deasupra porții, sunt şi ele modificate, prezintă solbanc, ancadramente dreptunghiulare şi câte o supraportă decorată cu motive de ghirlande. Streaşina este pronunțată, acoperişul adaptat rezalitului, în două ape (pe rezalit şi o apă spre poartă), cu coama paralelă cu piața. Pe acoperiş apar două lucarne (1+1) dreptunghiulare, încununate de un fronton triunghiular şi acoperite în două ape.

Poarta este în trei canaturi, central fiind plasată uşa de acces pietonal. În registrul inferior, până deasupra uşii, motivele decorative sunt în formă de casete realizate în relief, în partea superioară decorul fiind cel radial. Accesul spre curte se realizează prin gangul prevăzut cu tavan şi arc de întărire.

Magazinul de la parter este acoperit cu planşeu de beton, iar încăperile de la parter şi etaj au tavan. Sub toată casa se află o pivniță boltită semicilindric.

Piața Regele Ferdinand nr. 3
Datare: sec. XVIII ? - subsol; XIX; XX

Plan general în L, latura lungă se află pe stânga parcelei, iar în spate, transversal, un corp mai recent (p). Corpul A, la stradă (s+p+1) are fațada de la parter remodelată. La sfârşitul secolului al XIX-lea, parterul prezenta trei uşi vitrine protejate de obloane, iar golul porții era arcuit în partea superioară. În al doilea deceniu al secolului al XX-lea cele trei deschideri erau încadrate de tâmplăria caracteristică sfârşitului de secol XIX, poarta fiind deja dreptunghiulară. Acum, la parter apare o uşă de acces într-un spațiu comercial, flancată de două vitrine ample dreptunghiulare.

Poarta este dreptunghiulară, carosabilă, în două canaturi cu o uşiță pietonală în canatul din stânga; de asemenea, remarcăm decorația casetată în relief. Un brâu dublu separă nivelurile, cel superior constituindu-se în solbanc pentru cele cinci ferestre. Acestea (4+4 ochiuri) cu deschidere spre exterior, sunt curbate în partea superioară, prezintă câte un ancadrament din tencuială precum şi câte o cornişă orizontală. Porțiunea de sub streaşină este

prevăzută cu metope decorate cu medalioane. Streaşina este profilată, iar acoperişul în două ape are coama paralelă cu fațada.

Accesul în interior se face prin gangul format din două travee cu tavan, arc de descărcare turtit. În curte, pe ambele laturi, se află câte o cursivă din lemn cu balustradă metalică. Încăperile au tavan. Subsolul adânc şi foarte larg are pe porțiunea corespunzătoare jumătății gangului spre stradă bolțişoare, în rest, până în limita din spate a aripii din stânga parcelei este boltit semicilindric.

Piața Regele Ferdinand nr. 4
tare: sec. XVIII; XIX;XX

Casă cu planul în L, aripa lungă amplasată pe stânga parcelei unde se află o succesiune de corpuri. Fațada este puternic modificată la nivelul parterului. Şi aici, ca şi la casa menționată anterior, poarta carosabilă a fost transformată, devenind dreptunghiulară.

Casa este vizibilă în două vederi: prima din cel de al doilea deceniu al secolului XX, cealaltă din perioada interbelică, probabil din deceniul al treilea. În prima vedere parterul apare cu un soclu pe care se disting două goluri de pivniță, având deasupra două ferestre dreptunghiulare (4+2 ochiuri), iar poarta se încheia în arc aplatizat. Paramentul fațadei era apareiat cu bosaje plate. Vederea următoare ne oferă aspectul modificat al fațadei, cu ferestrele transformate într-o vitrină şi o uşă; poarta era încă nemodificată.

În prezent, în partea stângă, oarecum se păstrează dispoziția interbelică, dar poarta este modificată. Pe soclu se distinge golul dreptunghiular al răsuflătoarei de pivniță. Două brâie profilate separă nivelurile, cel superior constituindu-se în solbanc. Porțiunea dintre brâie, parapetul ferestrelor de la etaj, este decorat cu motive în relief (rozete, vrejuri florale). Ferestrele dreptunghiulare (2+2 ochiuri) au ancadramente pronunțate, câte un mic antablament suprapus de câte un fronton triunghiular. Sub streaşină apare o friză decorativă din elemente stucate de formă geometrică. Acoperişul cu o pantă plată, în două ape, are coama paralelă cu fațada. În gang, pe peretele din dreapta se află o nişă în arc mâner de coş, tavanul având un arc de descărcare.

La stradă, magazinul este tăvănuit; spre curte, două încăperi sunt prevăzute cu boltă semicilindrică cu penetrații, muchiile fiind subliniate cu platbande. Subsolul care se întinde până la stradă are boltă semicilindrică.

Piața Regele Ferdinand nr. 5
Datare: sec. XVIII; XIX; XX

Edificiu cu planul în L, format dintr-o succesiune de corpuri, latura lungă fiind situată pe stânga parcelei. Corpul A se află la stradă (s+p+1). Ca şi în cazul tuturor clădirilor din această piață, fațada a suferit modificări. Dacă cele trei deschideri dreptunghiulare, prevăzute cu supralumină şi protejate cu grilaj metalic, se apropie, probabil, de aspectul din cel de al doilea deceniu al sec. XX, în schimb, vitrina amplă din dreapta porții, este rezultatul unificării a trei goluri.

Şi în acest caz ne stau la dispoziție imaginile menționate la clădirea anterioară. Putem sesiza deci, următoarea evoluție a deschiderilor de la

nivelul parterului: în cel de al doilea deceniu al sec. XX apar către trei vitrine montate în tâmplărie specifică, între care se plasează poarta în arc semicircular. După primul război mondial au loc modificări ce duc la reducerea dimensiunii vitrinelor plasate imediat în flancurile porţii, care devin astfel, ferestre şi se modifică arcuirea porţii în forma păstrată şi azi. Se mai disting, sub cele două ferestre, golurile de pivniţă. Parterul prezenta un apareiaj de bosaje plate, precum la etaj.

În prezent, poarta în arc aplatizat este realizată în două canaturi din lemn (scânduri dispuse vertical), având o uşă pietonală în canatul din stânga. Între parter şi etaj se află cele două brâie întâlnite şi la casele precedente, brâul superior constituindu-se în solbancul ferestrelor. Cele opt ferestre, în arc semicircular (4+4 ochiuri) au ancadramente din tencuială subliniate în partea superioară de apareiaje ce imită bolţarii; de fapt, întreaga faţadă a celui de al doilea nivel prezintă apareiaj de bosaje dreptunghiulare aleatorii. Între un brâu suprapus ferestrelor şi streaşină sunt dispuse opt lucarne de pod protejate de grilaj metalic (lipsă la a patra lucarnă). Acoperişul este în două ape cu coama paralelă cu faţada.

Gangul de acces are tavan cu arc de întărire teşit. Din stânga gangului o scară balansată cu trepte de lemn asigură accesul la etaj şi la cursiva din curte realizată din acelaşi material. Atât la parter cât şi la etaj încăperile sunt prevăzute cu tavan. Subsolul are două compartimente, ambele boltite semicilindric: spre stradă transversal, iar sub aripa lungă, longitudinal, perpendicular spre faţadă.

Piaţa Regele Ferdinand nr. 6
Fost sediu al Băncii Albina (1914). *Ateliere de confecţii metalice*
Datare: sec. XVIII ?; XX

Clădire total modificată. Pe ilustrata datată în cel de al doilea deceniu al secolului al XX-lea se poate distinge existenţa la parter a două vitrine înalte urmate de poarta arcuită, iar la etaj a patru ferestre dreptunghiulare având partea superioară în arc semicircular. De asemenea, streaşina era susţinută de o friză de consolete.

În prezent casa are două corpuri: la stradă corpul A, pe latura stângă a curţii corp B, perpendicular pe A. În spate o fostă anexă transformată în bar (nefuncţional). La parter apar două vitrine mari dreptunghiulare între care este plasată o uşă; spre dreapta, poarta este în arc semicircular. Etajul prezintă trei ferestre moderne, două cu patru canaturi şi una cu două Acoperişul în două ape are coama paralelă cu faţada. În interior nu prezintă elemente deosebite. În 1914 aici era sediul *Băncii Albina*.

Piaţa Regele Ferdinand nr. 7
Datare: sec. XX ?

O clădire cu aspect modern. La parter apar două vitrine mari dreptunghiulare între care este plasată o uşă; spre dreapta, poarta este de aceeaşi formă, carosabilă, prevăzută cu motive de casete. Etajul are patru ferestre moderne a câte trei canaturi. Acoperişul cu două ape are coama paralelă cu faţada. În interior nu prezintă elemente deosebite.

Piața Regele Ferdinand nr. 8
Datare: sec. XVIII ?; XX

Clădire (p) cu fațada total modificată față de situația din perioada de după 1918. O vedere din această perioadă, care ilustrează colțul de sud-vest a pieței, ne permite să recunoaştem în imaginea fragmentară a clădirii, două elemente care azi nu mai există: axul din dreapta în care se distinge gangul în arc semicircular al porții deschis într-un rezalit plat, precum şi o lucarnă de pod ovală din tablă. În prezent pe fațadă apar trei uşi, prima şi a treia fiind juxtapuse unor ample vitrine; toate golurile sunt de formă dreptunghiulară, prevăzute cu tâmplărie metalică. Acoperişul care păstrează volumul inițial, este în două ape cu coama paralelă cu piața.

Piața Regele Ferdinand nr. 9
Datare: sec. XIX ?

Clădire (s+p) formată din patru corpuri pe parter plasate în continuare. Corpul situat la stradă este vizibil în vederea databilă imediat după 1918. Din această imagine rezultă că, spre piață, casa care în prezent are o amplă vitrină inestetică, dreptunghiulară, deschisă deasupra unui soclu de beton, avea două uşi-vitrine protejate de panouri compacte, urmate spre flancul din dreapta de o fereastră în arc semicircular (4+4 ochiuri). Acoperişul pare să fi fost identic, cu precizarea că, din vedere nu rezultă cu claritate dacă exista actuala teşitură a corpului de clădire în direcția străzii St. L. Roth (aici se află accesul în spațiul comercial). Inițial, fațada era apareiată cu bosaje dreptunghiulare. Accesul în interiorul clădirii se realizează prin gangul comun cu casa de la nr. 10. Spațiile interioare au tavan.

Piața Regele Ferdinand nr. 10
Datare: 2/2 sec. XIX; XX

Edificiu format din trei corpuri A (s+p+2), B (p), C (p+m) şi mai multe anexe dispuse în continuare pe dreapta parcelei. Latura spre piață este retrasă față de frontul neregulat al casei de la nr. 9. Fațada este organizată în trei axe, la parter – 1+1+1.

Casa păstrează la etaje dispoziția prezentată de o ilustrată de la sfârşitul secolului al XIX-lea sau începutul secolului următor. În schimb, la parter, se distinge existența unei ferestre pe locul în care se află în prezent uşa de acces în spațiul comercial (axul al treilea). O altă ilustrată, din cel de al treilea deceniu al secolului XX, ne prezintă situația de la acea dată a parterului, care aşa cum se observă, a suferit modificări esențiale.

În prezent, în stânga, pe un rezalit puțin pronunțat față de frontul casei, se află un acces dreptunghiular amplu, urmat spre dreapta de o vitrină şi o uşă de acces spre magazin. În perioada interbelică, gangul porții era în arc semicircular, iar spre dreapta, existau două deschideri de formă dreptunghiulară având deasupra o supralumină semicirculară. Ferestrele sunt dispuse în ritm de 1+2, se prezintă arcuit în partea superioară, au câte

un ancadrament profilat din tencuială şi solbanc. La primul etaj, parapetul ferestrelor este decorat cu câte o casetă dreptunghiulară având în interior motive florale în relief. Cornişele sunt susținute de câte o friză de console dublate de altele cu denticule. Deasupra cornişei apare un atic marcat de chenare dreptunghiulare dispuse pe lățime. Acoperişul este într-o singură apă spre interior, de tip pupitru.

Acces în curte prin gangul tăvănuit în două travee şi prevăzut cu un arc de întărire. Curtea este comună cu casa de la nr. 9, partea din stânga aparținând clădirii precedente.

Pe latura scurtă a aripii din curte a corpului A se accede în subsolul care pe o porțiune este boltit semicilindric, iar înspre stradă bolta este modificată, fiind amenajată cu bolțişoare din beton.

Piața Regele Ferdinand nr. 11
Datare: sec. XVIII?; XX

Casă formată dintr-un corp A (s+p+1) cu un plan în L, latura lungă situată pe stânga parcelei, urmat de un corp B (p) anexă şi C (p) transversal în limita din spate a terenului. Fațada clădirii, retrasă mult de la frontul pieței, este maltratată, toate golurile fiind modificate în cursul secolului XX.

Având în vedere şi dispoziția acoperişului şi în general zona de contact cu clădirea de la nr. 12, este foarte posibil ca partea din față a clădirii de la nr. 11 să fie opera unei reconstrucții târzii. La parter, o vitrină mare, dreptunghiulară este urmată spre dreapta de golul dreptunghiular al porții carosabile, formată din două canaturi din lemn (motive casetate) suprapuse de o supralumină vitrată, împărțită în opt ochiuri. La etaj, deasupra unui brâu profilat, apar două ferestre de mari dimensiuni, una formată din 3 x 2 canaturi, alta din 2 + 2. Acoperişul în două ape este intersectat cu acoperişul casei nr. 12, coama fiind paralelă cu fațada, având o lucarnă triunghiulară spre piață.

Gangul de acces este prevăzut cu tavan. În curte, în stânga, se află accesul la etaj. Toate încăperile au tavan. Accesul în pivniță se face în capătul corpului A; de aici, în direcția străzii, trei travee sunt prevăzute cu bolți cu dublă curbură, restul fiind boltite semicilindric. Prima travee spre stradă are bolțişoare din cărămidă.

Piața Regele Ferdinand nr.12. *Fostul Casino german*
Datare: sec. XVIII ?; XIX; XX

Inițial era o clădire cu planul în L (corp A - s+p+1), cu latura lungă pe stânga parcelei. Corpul A este urmat de corpul B (p), o fostă anexă, iar transversal este plasat corpul C - un garaj (depozit ?). Pe dreapta parcelei se întinde un adaos D (p). Fațada clădirii aliniată la frontul pieței, implicit ieşită în față în comparație cu clădirea precedentă, este organizată în 2+1 axe la parter şi 2+2 la etaj; acestora li se adaugă cele două axe laterale spre casa nr. 11. La parter apar două vitrine dreptunghiulare, urmate de gangul în arc semicircular al porții. Deasupra unui brâu profilat la etaj apar două ferestre (2+2 ochiuri) dreptunghiulare, înalte, prevăzute cu ancadramente şi cornişe. Parapetele cât şi porțiunea de deasupra cornişelor sunt decorate cu

stucaturi prezentând motive vegetale şi florale aplicate – la parapete: grifoni afrontați adăpându-se dintr-o fântână. Urmează, spre dreapta o uşă şi o fereastră, corespondente balconului prevăzut cu un frumos grilaj din fier forjat cu motive de medalioane şi rozete. Întreaga decorație (stucaturile, grilajul) este eclectică.

Înspre casa de la nr. 11, la parter, sunt realizate două vitrine, mai înalte decât cele de pe fațada principală, iar dintre ferestrele de la etaj, prima este identică cu cele menționate, a doua fiind micşorată mult. Streaşina este susținută de o friză de console. Spre stradă, acoperişul apare în două ape (spre piață şi lateral spre casa nr. 11), coama fiind paralelă cu piața.

Două ilustrate de după 1918, ne relevă faptul că toate cele patru vitrine aveau dimensiuni identice, ele aveau înălțimea acelora de pe fațada laterală (aici s-a înălțat însă, parapetul), iar în partea superioară erau prevăzute cu supralumină. Întreg parterul era apareiat cu brâie orizontale; în prezent, apareiajul s-a păstrat doar pe flancurile casei.

Canaturile porții carosabile erau din lemn, decorate fiind cu casete ample rectangulare. Accesul în curte se face prin gangul în arc semicircular prevăzut cu tavan. Casa scărilor este prevăzută cu o scară balansată, treptele fiind din lemn. În interior toate încăperile au tavan.

Piața Regele Ferdinand nr. 13. ***Fosta şcoală a piariştilor***
Datare: sec. XVI? 1/2 sec. XVIII

Clădire (s+p+2) de plan dreptunghiular cu fațada lungă spre stradă denaturată de intervenția de la parter, unde golurile inițiale au fost transformate în vitrine dreptunghiulare de mari dimensiuni pentru magazine. Tot aici semnalăm placajul de factură recentă cu plăci de piatră de Banpotoc.

Aspectul din perioada interbelică ne este confirmat de două ilustrate databile după 1918: dacă etajul are aspectul de atunci, în schimb, la parter, distingem existența unor vitrine dreptunghiulare mai înalte decât cele actuale, dar şi mai înguste. Organizarea fațadei la parter era în ritmul de 4+1+4, central fiind situat gangul în arc mâner de coş al porții. Întreg parterul era apareiat cu brâie orizontale. Etajele au fost (şi sunt şi acum) compartimentate în nouă axe (ferestre dreptunghiulare, 4 ochiuri, deschidere spre interior) prin pilaştri de ordin colosal cu bază înaltă şi capitel doric. Deasupra ferestrelor etajului al doilea şi al pilaştrilor apar panouri cu ghirlande florale realizate în stucatură. De asemenea, un decor stucat (ghirlande florale) decorează şi parapetele ferestrelor, cu specificarea că acesta diferă în funcție de etaj. Acoperişul este în două ape, coama fiind paralelă cu fațada. Toată această dispoziție decorativă este o mărturie a unui stil ponderat, caracteristic barocului transilvănean.

Accesul în clădire se face prin gangul plasat în ax, poarta fiind înlocuită de un grilaj metalic nespecific epocii baroc; gangul de intrare flancat de câte doi pilaştrii cu capitel simplu, este compus din patru travee boltite în dublă curbură, primele trei cu stucaturi în formă de medalioane ovale profilate. Pe ambele laturi ale gangului se află câte o casă a scărilor cu podeste boltite cu bolți *a vela* decorate cu stucaturi baroce; scara este balansată, treptele sunt din piatră. Această scară pare să dateze dintr-o etapă secundară, deoarece prima încăpere din dreapta gangului de acces (atât la parter cât şi la etaj) se prezintă cu un alt sistem de boltire decât restul, în sensul că au tavan şi nu boltă cu penetrații cum au toate spațiile comerciale

actuale de la acest nivel. De asemenea, la ultimul nivel exista o arcadă de acces spre cursivă. În consecinţă, scara iniţială era organizată la nivelul axului din dreapta actualului gang, în aceste încăperi.

În curte dispoziţia axelor este de 3+1+1+1+2, central fiind plasată o amplă fereastră în arc semicircular. Se semnalează şi o aripă scurtă a clădirii pe stânga parcelei. În limita mediană a terenului se află o clădire pe parter în formă de L cu latura lungă transversal, cea scurtă pe stânga. În centrul corpului transversal se află un acces arcuit (gang tăvănuit) spre terenul de sport din spate. Şi pe dreapta parcelei se află mai multe anexe pe parter.

La corpul principal, atât la parter, cât şi la primul etaj, cele două încăperi mari sunt boltite semicilindric cu penetraţii; etajul al doilea are tavane. Pe locul actualului edificiu, se pare, pe baza elementelor de boltire din subsol, dar şi a observaţiei privind scara iniţială de acces, au existat două clădiri mai vechi.

Data exactă a construcţiei actuale nu se cunoaşte; unii autori pledează pentru anul 1733, iar alţii înclină spre 1740. Cert este că edificiul este localizat pe planul din 1750 al căpitanului Theumern, dar acest lucru nu exclude posibilitatea existenţei sale deja la data întocmirii planului Weiss (1736), deoarece acest ultim plan nu precizează nici alte clădiri edificate până la acea dată. Având în vedere specificul ordinului piarist, clădirea a fost utilizată ca şcoală până spre sfârşitul secolului al XVIII-lea când, în 1794, a fost vândută negustorului F.I. Guggenberg.

Bibliografie:

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968

Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985

Avram, Alexandru, *Dezvoltarea arhitectonică a oraşului medieval Mediaş oglindită în imagini de epocă*, în *Turnul Trompeţilor (1550-2000)*, Mediaş, 2000

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Piaţa Regele Ferdinand nr. 14. *Fosta farmacie Zum Auge Gottes (La ochiul zeilor,* **numită şi** *casa Dutz Schuster)*
Datare: 1783 - 1784; 1813

Edificiu format din corpul A (s+p+1), dreptunghiular, cu o aripă scurtă spre curte pe latura dreaptă a parcelei, urmată în continuare de corpul B (s+p).

Faţada principală (1+3 axe) este dominată la parter de portalul dezaxat înspre stânga ai cărui montanţi par a fi fost refăcuţi. În schimb, arcul profilat, în formă de mâner de coş al gangului porţii are în loc de ecuson o scoică executată în stucatură

Poarta carosabilă este realizată din lemn, are două canaturi, iar la nivelul solului apar distanţiere din piatră. Ferestrele de la parter sunt prevăzute cu cornişe orizontale (cele laterale au 6 ochiuri) iar cea din mijloc, refăcută (4 ochiuri), are o sprânceană arcuită, care se repetă şi la ferestrele tradiţionale ale etajului cu deschidere spre exterior (6 ochiuri). Cele două ferestre din flancuri au grilaje *tip coş* din fier forjat, bogat decorate, realizate

în 1813 şi conținând monograma proprietarului de atunci J. S. (Johann Peter Schuster).

Parterul şi etajul sunt separate printr-un brâu orizontal pronunțat, iar pe verticală axele sunt marcate prin intermediul unor pilaştri, cei de la etaj având bază înaltă, fiind încoronați cu capiteluri ionice cu o floare la abac. Central, pe acoperiş, imediat pe cornişă, apare o amplă lucarnă în arc semicircular, cu o singură fereastră flancată de volute.

De menționat existența pe calcanul casei de la nr. 13 a urmei unui pinion triunghiular cu pantă abruptă ce ajunge aproape de coama Şcolii Piariştilor (diferență de nivel cca. 1 metru). Calcanul provine cu mare probabilitate de la o clădire mai veche, poate chiar gotică, aflată pe locul actualei clădiri de la nr. 14.

Accesul în interior se face prin gangul boltit "*a vela*" (dublă curbură) pe trei travee. La parter se află două încăperi, una îngustă compusă din trei travee, cealaltă, spre dreapta, corespunzând celor două axe, cu o lărgime dublă, de asemenea formată din trei travee. Încăperile de aici au bolți baroce în dublă curbură cu penetrații marcate cu platbande şi stucatură. În încăperea mai mare, fosta oficină a farmaciei, traveea din fundal este boltită semicilindric. La etaj se află trei camere, din care cele două la stradă au tavane cu stucaturi festonate. Aici, tâmplăria este de epocă, la două uşi păstrându-se clanțele originare de la sfârşitul secolului XVIII (asemănătoare cu cele de la Palatul Brukenthal din Sibiu).

Casa are subsol lung pe întreg corpul A, dar şi B, boltit semicilindric, compartimentat ulterior în trei.

În această clădire a funcționat cu începere din 1784 o farmacie, a cărui proprietar a fost Johann Peter Schuster, activ anterior la Braşov. După 1825, până în 1856, urmaşul primului farmacist a fost Michael Schuster, apoi Gustav Schuster. Ultimul farmacist activ în această locație, închisă în 1949, a fost Otto Kremer. Accesul în farmacie se făcea printr-o uşă practicată în dreptul ferestrei centrale dinspre piață. Într-o fotografie de la începutul secolului XX poate fi remarcat faptul că atât uşa de acces în farmacie, cât şi ferestrele etajului erau protejate prin obloane din lemn.

Bibliografie:

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968

Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985

Folberth, Dr. H., *Kreis Mediasch*, în *Beitrage zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen* (editor G. Fabritius), Stuttgart, 1986

Avram, Alexandru, *Dezvoltarea arhitectonică a oraşului medieval Mediaş oglindită în imagini de epocă*, în *Turnul Trompeților (1550-2000),* Mediaş, 2000

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Piața Regele Ferdinand nr. 15. *Sediul DAFORA S.A.*
Datare: sec. XVIII; XX

Fațada corpului la stradă (p+1+m) care ocupă două parcele inițiale, are un traseu frânt, care poate fi sesizat şi pe fațada dinspre curte. Articularea fațadei este de 5+2+1 axe la parter şi 5+4 axe la etaj. La parter prima fereastră din stânga este obturată; în dreapta se află uşa de acces dreptunghiulară urmată de ampla deschidere a gangului porții. Parterul este prevăzut cu bosaje orizontale, etajul fiind lis. Ferestrele sunt dreptunghiulare (2+2 ochiuri). Acoperişul mansardat în două trepte este marcat de 3+4 lucarne dreptunghiulare acoperite în trei ape. La acest nivel se disting cu claritate două corpuri inițiale de clădire.

Interiorul amenajat pentru birouri este deservit de o scară de acces în mai multe rampe. Accesul în birouri se face dintr-un culoar central, pe ambele laturi ale acestuia. Sistemele de boltire ale încăperilor sunt planşee de beton şi tavanele false.

Din prima curte se deschid spre limita din spate a parcelei două ganguri: în stânga, un gang lung prevăzut cu tavan, deschis spre grădina de vară a restaurantului. În dreapta, un gang format din trei travee (două bolți semicilindrice cu penetrații + o boltă în dublă curbură (*a vela*) cu două arce dublou.

În limita din spate a curții se află o clădire cu planul în L, cu latura lungă pe stânga şi cea scurtă închizând parcela transversal.

În dreapta gangului se află o încăpere amplă boltită semicilindric cu penetrații cu acces spre o altă încăpere boltită identic, ambele aparținând de fapt, casei de la nr. 16 (în cele două camere se află un studio audio-video).

Piața Regele Ferdinand nr. 16. *Restaurantul Traube (Strugurele);* Inițial *hanul oraşului Goldene Traube (Strugurele auriu*), ulterior *Târnava*
Datare: sec. XVII-XVIII; XIX-XX

Casă ce cuprinde două clădiri cu numeroase corpuri: în stânga, *Restaurantul Târnava* (corp A-p+1), în dreapta o casă de locuit (B-s+p+1), ambele cu partere comerciale.

Aspectul fațadei trădează existența celor două clădiri: în stânga, la parter apar 4 axe, urmate la etaj de 2+2 axe; în dreapta, parter cu 1(obturată)+3+1 axe, iar la etaj de asemenea cu cinci axe (1+3+1). Corpul din stânga (S-V) are parterul modern cu patru vitrine dreptunghiulare înalte, ample, iar la etaj ferestre de asemenea dreptunghiulare , cele două din dreapta fiind mult mai mari. Acestea sunt situate într-o porțiune mai înaltă, aici streaşina fiind la nivelul ruperii pantei acoperişului. Deci, în partea corespunzătoare ferestrelor de mai mici dimensiuni, acoperişul este în două trepte, pe prima situându-se o lucarnă dreptunghiulară de tip ochi. Deasupra ferestrelor mai mari streaşina este suprapusă de un fronton triunghiular prevăzut cu două lucarne de pod dreptunghiulare. Tot în zona acoperişului se poate sesiza existența calcanului triunghiular al acestui corp de clădire (în direcția corpului din dreapta).

Mai spectaculos este corpul din dreapta care constituie clădirea mai veche. Aici, chiar dacă parterul este modernizat prin deschiderea unor goluri dreptunghiulare inestetice, se mai păstrează arcul semicircular al gangului

porții. Acest corp este constituit dintr-un rezalit (primul ax dinspre stânga) cu parterul obturat, iar deasupra unui brâu profilat, apare o fereastră divizată printr-un montant din zidărie şi suprapusă de o sprânceană arcuită. O cornişă pronunțată separă etajul de aticul arcuit şi festonat prevăzut cu o lucarnă de pod ovală. În dreapta rezalitului se află aripa formată din 3+1 axe cu ferestre (2+2 ochiuri) suprapuse de sprâncene identice cu cea precedentă. Acoperişul cu coama paralelă cu fațada este în două ape şi două trepte, pe prima situându-se două lucarne circulare din tablă.

Poarta este carosabilă cu două canaturi din metal, iar gangul porții este lung, boltit semicilindric cu penetrații unghiulare şi arc dublou. În stânga, din gang, se pătrunde în casa scărilor boltită semicilindric, treptele fiind din piatră. În curte se recunoaşte cursiva de lemn pe console din acelaşi material având balustradă metalică (sf. sec. XIX). Pe acest corp (B), spre curte se observă o lucarnă amplă pentru ridicat marfa.

În ambele corpuri la parter, interioarele sunt prevăzute cu bolți în cruce cu penetrații unghiulare; o încăpere din corpul A, cu acces din curtea de la nr. 15 este boltită semicilindric, iar o alta în continuare, cu o boltă cu penetrații unghiulare (sec. XVIII).

Tot din curte se accede spre un hol şi o casă a scărilor care deservesc spațiile Casei de cultură din corpul A. Referitor la sala mare, aici se afla *Sala de bal* a oraşului reamenajată în anul 1909, inaugurarea având loc la 22 ianuarie 1910. Lucrările au constat în realizarea balconului, scenei, a casei scărilor etc. *(Medgyesi Ujság* – 22.03, 29.03 1908, 22.08.1909 şi 22.01.1910).

Aceluiaşi corp A de la nr. 16, îi aparțin şi cele două încăperi cu acces din dreapta gangului casei nr. 15 în limita din spate a primei curți: una boltită în dublă curbură cu penetrații cu acces spre o alta, boltită semcilindric. Sala mare de restaurant dinspre stradă are tavan. O încăpere amplă din corpul B boltită cu bolți *a vela* plasate între arce de descărcare (cu acces atât dinspre corpul A – restaurant, cât şi din garderoba din corpul B), este subîmpărțită prin pereți provizorii în trei încăperi mai mici.

La etaj, în holul unui apartament (B), se mai păstrează trei travee bolite în cruce, dar camerele au tavan. În curte, în stânga, se află accesul la pivnița boltită semicilindric până la stradă (B).

Pe o fotografie de ansamblu al laturii de nord a pieței se pot distinge şi casele de la nr. 16 şi 17. Astfel, rezultă că fațada corpului A este total refăcută: la nivelul parterului existau patru axe, în ritmul fereastră – două uşi (vitrine) înalte – fereastră, iar la etaj patru ferestre, dispuse 2+2, toate fiind protejate de obloane. Acoperişul corpului A era înalt, în două ape cu coama paralelă cu fațada (panta acoperişului este în prezent mult mutilată în partea din stânga). Corpul B prezenta ritmul actual al deschiderilor cu specificarea că, la parter, în prezent, golurile sunt mult modificate: aici apar în fotografie, trei ferestre, urmate de golul porții; la etaj se remarcă lezenele care articulau fațada.

Restaurantul a fost reamenajat radical în anii 2003 – 2005.

Piața Regele Ferdinand nr. 17

Datare: sfârşitul sec. XVII; sec. XVIII; XX

Clădire compusă din mai multe corpuri, mai însemnate fiind primele cinci; corpul A (p+1) în L, are latura mai lungă pe dreapta parcelei, urmat de

anexa B (p). Pe stânga parcelei, alipit corpului A, se află corpul C (p), iar transversal, cu planul în L cu o latură pe stânga, se află corpul D (p+1). În curtea a doua, alipit corpului D, însă pe parcela istorică a casei de la nr. 16, se află o anexă pe parter (E).

Faţada este organizată în cinci axe la etaj, unde dispoziţia este cea iniţială. În schimb la parter, aşa cum rezultă din fotografia datată 1870, existau goluri de fereastră însoţite de uşi, probabil deoarece încă de atunci parterul era destinat comerţului. Din păcate, în prezent, la parter întâlnim, în ambele laturi ale porţii, vitrine ample cu uşi înspre cele două spaţii comerciale. Gangul de acces plasat într-un rezalit plat, are partea superioară încheiată în arc semicircular. Între două brâie este plasată o friză decorată cu casete dreptunghiulare, deasupra acestora desfăşurându-se nivelul etajului. Aici ferestrele, cinci la număr, dreptunghiulare (4+2 ochiuri), cu deschidere tradiţională, sunt încheiate într-un arc aplatizat şi suprapuse de o cornişe orizontale. Acoperişul este în două ape, coama fiind paralelă cu piaţa.

În interior se pătrunde prin poarta carosabilă din lemn (scânduri dispuse vertical), în canatul căruia, în stânga este realizată o uşă pietonală. La nivelul solului apar în flancuri distanţiere din piatră. În continuare, pătrunzând înspre curte, ni se relevă gangul porţii, lung, boltit semicilindric, având în dreapta o casă a scărilor cu trepte din lemn ce deservesc etajul. Etajul clădirii este înzestrat cu o cursivă din lemn montată pe şine metalice, balustrada fiind din fontă.

În interioarele de la parter se remarcă următoarele sisteme de boltire: în stânga în magazinul *Darclée* – boltă semicilindrică cu penetraţii şi arc de descărcare; în dreapta, în magazinul de difuzare a presei, o boltă cu nervuri subţiri şi imitaţie de cheie de boltă, realizate din stucatură (sec. XVII - înc. sec. XVIII).

Piaţa Regele Ferdinand nr. 18 – 19
Datare: sec. XVIII; sfârşitul sec. XIX; XX

Corpul A (s+p+1) are planul în formă de U, braţului din dreapta alipindu-se clădirea de la nr. 19 de plan dreptunghiular, retrasă de la aliniamentul pieţei. Aceasta are faţadă şi la Piaţa George Enescu. Accesul la etajul celei de a doua clădiri se face tot prin casa de la nr. 18. Faţada spre piaţă a casei nr. 18 este organizată în 2+2 axe, cu specificarea că ultimele axe sunt retrase de la frontul pieţei. Rezalitul, la parter, în stânga, prezintă o uşă şi o vitrină modernă; există o altă deschidere spre porţiunea retrasă de la aliniament, urmată apoi de cele două axe formate de gangul porţii şi o altă vitrină, ce aparţine unui magazin situat pe faţada laterală a clădirii. Etajul, în schimb, ne oferă imaginea a două ferestre (2+2 ochiuri) plasate între lezene, prevăzute cu ancadramente late, evazate şi câte o sprânceană ondulată în partea superioară. Asemenea ferestre apar şi la următoarele două axe; fereastra care se deschide la etaj, lateral spre axul porţii, nu are sprânceană. Faţada laterală, 2+1 axe are la etaj ferestrele mai vechi, probabil originare, cu deschidere tradiţională (6 ochiuri), ancadramentele şi sprâncenele fiind identice. Şi aici parterul este modificat, prezentând o uşă şi două vitrine moderne. Pe întreaga faţadă, la nivelul ce separă parterul de etaj, apare în relief motivul clasicist al lanţului.

Poarta carosabilă, formată din două canaturi este executată din lemn, având la partea superioară o supralumină elegantă formată din vrejuri ajurate din acelaşi material. Gangul de acces având partea superioară în arc

mâner de coş profilat, prezintă în două travee boltă semicilindrică cu penetrații + o travee cu tavan. La casa scărilor decorul datează de la sfârşitul secolului al XIX-lea. În curte se observă o cursivă scurtă la corpul dinspre stradă şi de asemenea, în dreapta, o scară cu trepte din lemn care deserveşte etajul.

În magazinul din dreapta porții (*Loto-Prono*) apare o boltă semicilindrică cu penetrații unghiulare, care existase şi în magazinul din stânga (*Femina*) unde a fost înlocuită de un tavan fals. Aici în spate, se mai păstrează un spațiu boltit în cruce, muchiile fiind subliniate cu platbandă (sec. XVIII).

Casa de la nr. 19 alipită la nr. 18 şi deservită de acelaşi acces, este o clădire de colț, mult retrasă de la aliniamentul casei precedente. Prezintă un corp de plan dreptunghiular, cu fațada originară păstrată la nivelul etajului, unde este organizată în patru axe spre piața Ferdinand şi trei axe spre piața G. Enescu. La etaj axele sunt compartimentate prin lezene, ferestrele arcuite (4+4 ochiuri) având ancadramente, iar parapetele le sunt decorate cu motive de vrejuri vegetale stucate. În partea superioară ferestrele sunt prevăzute cu câte o cornişă orizontală; aceeaşi dispoziție apare şi pe fațada laterală, unde se află trei ferestre identice. Deasupra, streaşina este susținută de friza de console, între care sunt plasate rozete stucate.

Dacă etajul îşi păstrează, în linii mari, conformația inițială de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, în schimb, parterul este mult modificat: fațada principală are central o uşă de acces în magazinul alimentar, flancată de două vitrine mari dreptunghiulare; fațada laterală prezintă o singură deschidere la nivelul parterului, sub axa din dreapta, unde se află o uşă de serviciu protejată de un grilaj metalic. Acoperişul este în patru ape, coama fiind paralelă cu fațada dinspre Piața Regele Ferdinand. Spațiul din magazinul alimentar are tavan.

Piața Regele Ferdinand nr. 20
Datare: sec. XVII – XVIII; XIX; XX

Pe planul Mediaşului din 1898, la baza Castelului se disting cinci parcele, primele două din stânga şi ultima mai ample, alte două, corespunzătoare actualelor numere 21 şi 22, mai înguste. De asemenea, o vedere, expediată în acelaşi an, ne prezintă desfăşurarea fațadelor a şase clădiri. Pe parcela a doua din stânga (nr. topo 517) era situată casa actuală nr. 20, cu fațada organizată în cinci axe: la parter, 3+1+1 axe, reprezentate de uşi-vitrine ale unor spații comerciale, al patrulea ax fiind ocupat de gangul în arc semicircular al porții. La etaj, casa prezintă cinci ferestre dispuse în axul acelora de la parter. Acoperişul se prezenta, ca şi azi, în două ape, cu coama paralelă cu fațada. În prezent fațada este mutilată, din vechile elemente păstrându-se doar gangul în arc semicircular al porții şi două ferestre de la etaj. La parter apare o vitrină amplă dreptunghiulară urmată de o uşă mai îngustă, dreptunghiulară. Axul următor este format din gangul porții suprapus de o fereastră protejată de obloane cu şipci reglabile; urmează la parter o uşă îngustă, iar la etaj o fereastră (2+2) ochiuri, ancadrament cu colțurile superioare evazate, oblon identic cu prima fereastră. La nivelul soclului apar două goluri mici de pivniță.

Deşi, aşa cum am arătat, parcelarea de la sfârşitul secolului al XIX-lea pledează pentru existența inițială a unei case cu cinci axe, nu excludem posibilitatea, ca aici să fi fost două clădiri – una cu trei axe, urmată de alta cu două axe. În dreapta gangului porții, magazinul are boltă semicilindrică cu penetrații subliniate de platbande. Gangul este boltit semicilindric.

Piața Regele Ferdinand nr. 21
Datare: sec. XVIII – XIX; XX

Casă formată din 1+2 axe, ce se prezintă în vederea din 1898, cu un parter în care, alături de gangul în arc semicircular al porții, apar două vitrine montate în tâmplărie de epocă. La etaj sunt reprezentate trei ferestre, care ca şi atunci şi acum sunt protejate de obloane din şipci reglabile. Totuşi, o altă vedere, datată după 1918, prezintă ferestrele fără obloane, magazinul de la parter (pe atunci papetărie) fiind protejat de un rulou metalic. În prezent, spre dreapta față de gangul porții, apare o vitrină dreptunghiulară urmată de o uşă de acces în magazinul (*Salconserv*) prevăzut cu tavan, cu acces la un spațiu de subsol boltit semicilindric. În gangul de acces bolta este semicilindrică.

Piața Regele Ferdinand nr. 22. Fosta *casă Rosenauer*
Datare: sec. XVI - XVII; XVIII; XX

Casă situată pe o parcelă care se ataşează zidului Castelului. Clădirea are planul dreptunghiular cu o mică curte care se decupează spre dreapta parcelei. Fațada este organizată în trei axe atât la parter cât şi la etaj. La parter, în stânga se situează un magazin cu o uşă şi o vitrină, ambele în arc aplatizat. Spre dreapta, se află o mică poartă de acces pietonal. La etaj, axele

sunt demarcate prin lezene prevăzute cu capiteluri corintice. Ferestrele (4+2 ochiuri) au parapetele decorate, ancadramente late, canelate, cu ecuson central; în partea superioară apare câte o sprânceană lată, profilată, festonată. În timpan ferestrele laterale prezintă câte o palmetă de formă treflată, având în centru câte doi peşti încrucişați. Streaşina este proeminentă, profilată, acoperişul abrupt, în două ape, având două lucarne de tip ochi; coama acoperişului este paralelă cu fațada.

Dintr-o vedere din 1898 rezultă faptul că deschiderile de la parter aveau altă conformație, în sensul că primele două comunicau cu spațiul comercial, prima avea o deschidere vitrată cu mai multe ochiuri, iar a treia, poarta, se ridica la înălțimea primelor două.

Gangul îngust de acces este compus din trei travee boltite *a vela*. Pe peretele din stânga, la ieşirea în curte se păstrează un relief cu o monogramă greu lizibilă şi cu inscripția *Anno 179(0?)3*. Urmează curtea îngustă unde ferestrele sunt în două canaturi, 6 ochiuri sau 3 canaturi şi 12 ochiuri (deschidere tradițională, spre exterior). Pe aripa transversală, în fața gangului, la etaj se află o fereastră (6 ochiuri) care păstrează un fragment de ancadrament în stilul Renaşterii cu friză de denticule (2/2 sec. XVI – 1/2 XVII). Există şi o a doua curte cu acces prin parterul aripii din spate, sub fereastra menționată; spre aceasta, care se întinde până la baza zidului de incintă, se pătrunde printr-o deschidere în arc semicircular, urmată de gangul îngust, tăvănuit.

Încăperea de la parter, din stânga (magazin), la stradă, este boltită *a vela*.

Spre etaj accesul se face prin trepte montate în casa scărilor: la accesul în acest spațiu se remarcă urme de muchii teşite. Treptele de lemn sunt dispuse în două rampe. Chiar la accesul în casa scărilor sesizăm existența boltirii *a vela*, în continuare tavanul fiind decorat cu motive geometrice şi cu palmete. La etaj, uşile au tâmplărie de epocă. Două camere de la etaj prezintă stucatură după cum urmează: într-una se repetă motivele întâlnite în casa scărilor, cealaltă are o stucatură festonată amplă.

Podul era comun cu podul casei de la nr. 21, actualmente fiind separat printr-un zid format dintr-un singur rând de cărămidă. Accesul la pivniță se face din curte, în stânga: aceasta are dispoziția în L, interiorul coboară în pantă, pereții la bază fiind din piatră, iar bolta este semicilindrică din cărămidă.

Clădirea, construită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea sau începutul celui următor, a suferit transformări semnificative în cea de a doua jumătate sau, poate la sfârşitul secolului al XVIII-lea (vezi datarea din curte).

Bibliografie:

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968

Avram, Alexandru, *Dezvoltarea arhitectonică a oraşului medieval Mediaş oglindită în imagini de epocă*, în *Turnul Trompeților (1550-2000)*, Mediaş, 2000

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Piața Regele Ferdinand nr. 23
Datare: sec. XVI; în jur de 1900

Clădire situată lângă intrarea scării acoperite (1803) ce asigură accesul spre incinta *Castelului.* Este compusă din două corpuri: un corp cu planul în formă de U dispus cu brațele spre limita din spate şi un corp care se ataşează zidului de incintă al *Castelului,* anexat în continuarea brațului drept.

Fațada spre Piața Ferdinand ne dezvăluie o clădire eclectică cu parterul remodelat, în sensul amplificării unora dintre goluri: şase axe grupate câte două (vitrine şi uşi), primele cinci protejate de grilaje rabatabile. La etaj apar 3+1+3 axe, formate din gruparea a câte trei ferestre, central fiind plasat un balcon spre care se deschide o uşă. Ferestrele sunt dreptunghiulare, moderne (1+1 ochiuri), ancadramentele fiind realizate din tencuială, iar parapetele şi supraportele sunt decorate cu motive stucate. Uşa este în două canaturi cu supralumină vitrată în arc semicircular. Timpanul uşii este decorat cu reprezentările a două figuri alegorice feminine. Balconul este susținut de console metalice în formă de volute, grilajul fiind de epocă (sf. sec. XIX – înc. sec. XX). Streaşina este subliniată de un profil perimetral cu o friză de rozase şi palmete (gips sau ceramică multiplicată prin turnare), urmată de o friză de denticule şi în final de o friză de console decorate cu croşete. Acoperişul este în două ape spre ambele fațade, spre piață cu două lucarne pătrate acoperite în două ape. În perioada interbelică, atunci când într-o parte a clădirii era sediul *băncii Albina,* acoperişul spre piață era prevăzut cu trei lucarne.

Fațada laterală este mult mai sobră. Paramentul parterului este apareiat cu brâie orizontale; ferestrele dreptunghiulare sunt protejate prin panouri compacte din lemn sau grilaje metalice moderne, spre deosebire de situația din perioada interbelică, atunci când acestea aveau obloane din şipci reglabile. Tot aici, central, se află o uşă şi o vitrină de magazin. Se distinge în ultimul ax, existența gangului în arc semicircular, prevăzut la nivelul solului cu distanțiere din piatră. Cele opt ferestre de la etaj prezintă dispoziție identică cu cele de pe fațada principală (mai puțin prima), cu precizarea că, aici ele nu au fost modificate, au 2+2 ochiuri şi sunt cu deschidere tradițională dinspre interior spre exterior.

Accesul în clădire se face lateral, lângă scara acoperită ce duce în *Castel,* prin gangul menționat mai sus. Curtea este mult transformată în sens negativ (inestetic): pe zidul de incintă s-au aplicat diverse plachete din ceramică. Încăperile au fie planşeu, fie tavan fals (Clubul tineretului). Pivnița, amenajată ca bar, are boltă semicilindrică cu arc de descărcare.

Piața Regele Ferdinand *Scara acoperită*
Datare: 1803

Pentru a se realiza un acces direct între Piața Ferdinand şi incinta *Castelului,* în anul 1803 se realizează o spectaculoasă casă a scărilor, prevăzută cu trepte din lemn. Accesul dinspre piață constă într-o construcție prevăzută cu un gang în arc semicircular suprapus de o cornişă profilată, protejată de țigle; urmează un atic încoronat de un fronton triunghiular. Paramentul parterului este apareiat cu brâie orizontale. Rolul porții este preluat de un grilaj metalic. Şi la nivelul superior situat în curtea *Castelului*

există o construcție încoronată cu fronton triunghiular care adăpostește accesul spre casa scărilor; există şi aici un grilaj metalic.

Bibliografie:
Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Piața Regele Ferdinand nr. 24
Datare: sec. XVIII; XIX – XX

Imobil format prin unirea a două case cu planul în L, în prezent compus din mai multe corpuri. În partea din stânga se află o aripă spre curte, de asemenea p+1. Corpul la stradă, în zona de deasupra gangului porții, spre curte, are două ample arcade în arc semicircular, respectiv în formă de mâner de coş: acestea, în prezent vitrate, odinioară erau deschise, având parapetul decorat cu elemente verticale elipsoidale clasiciste (lanțuri). Poarta aflată inițial în aliniamentul fațadei, la stradă, a fost mutată mai înspre interior (are distanțiere din piatră). Gangul este în arc mâner de coş, fiind boltit *a vela* în trei travee; în stânga se află o casă a scărilor în trei rampe cu trepte de lemn. În podestă bolta este în dublă curbură *(a vela)*. În curte, pe stânga se păstrează o cursivă din lemn, parțial închisă, balustrada având decor în stilul Artei 1900.

Corpul de clădire din dreapta, care inițial era o casă de sine-stătătoare şi care are parțial subsol, parter şi etaj, păstrează la etaj ferestre cu 6 ochiuri cu deschidere tradițională. În corpul care urmează în continuare pe dreapta (p), interiorul este tăvănuit.

Subsolul lung se întinde până la stradă sub ambele corpuri, traveele fiind boltite semicilindric transversal; ultima travee spre stradă este acoperită cu bolțişoare – aici zidul spre stradă este din piatră. De asemenea, pereții laterali spre casa Schuller sunt din acelaşi material.

În dreapta porții, magazinul alimentar are spre stradă tavan în urma modificării bolții. Traveea a doua spre spate este boltită în dublă curbură (*a vela)*, iar cea de a treia prezintă un tavan cu stucatură festonată.

Bibliografie:
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Piața Regele Ferdinand nr. 25. *Fosta casă Schuller*
Datare: spre 1500; XVI; XX

Edificiu cu planul în formă de U compus din mai multe corpuri plasate pe două parcele inițiale. Fațada principală organizată în cinci (2+3) axe: la parter cinci deschideri plasate în ritm aleatoriu, două ferestre, două uşi şi un portal în arc semicircular flancat de câte un pilastru, fiecare suprapus de câte un leu culcat sculptat în calcar. Primul nivel este scos în rezalit, etajul fiind retras față de parter. Între cele două niveluri semnalăm existența unei învelitori protejate de țigle.

Datorită unor sondaje de parament s-a recunoscut o fereastră inițială care a servit ulterior drept model restauratorilor. În consecință, ferestrele sunt dreptunghiulare prevăzute cu pervazuri şi cornişe profilate din piatră, fiind subîmpărțite în şase ochiuri prin intermediul unor montanți din piatră.

Fațada laterală spre str. I. G. Duca ne înfățişează de asemenea, mai multe etape de construcție. Prima etapă, corespunzătoare corpului vizibil dinspre piață, are la parter o singură fereastră în arc aplatizat, acest nivel fiind marcat de trei pilaştri. Deasupra învelitorii de țiglă ce marchează retragerea etajului, apar trei ferestre identice cu cele de pe fațada principală. În continuare, un al doilea tronson prezintă la parter trei, iar la etaj două ferestre identice, cu specificarea că aici nu se mai semnalează acea retragere a nivelului superior. Un al treilea tronson, uşor retras de la frontul străzii prezintă câte două ferestre atât la parter cât şi la etaj. Se impune o precizare: la nici unul din corpurile prezentate golurile parterului cu cele ale etajului nu sunt plasate în ax. Acoperişurile celor trei corpuri sunt realizate cu coama paralelă cu piața, respectiv strada, corpul A având două lucarne spre piață şi una spre strada I. G. Duca, toate semicirculare confecționate din tablă. De asemenea, pe acoperişul corpului A se află un steag de vânt metalic suprapus de un arcaş şi un cocoş, cu mai multe date perforate: 1675 şi monograma AS, precum şi datele unor renovări din 1760 şi 1997.

Ultimul corp de clădire spre casa de la nr. 1, str. I. G. Duca mai păstrează pinionul gotic, înalt, în triunghi ascuțit.

În curtea interioară, arcade sprijinite de stâlpi cu muchii teşite susțin o galerie boltită în cruce ce se distinge prin eleganța balustradei. Din galerie se pătrunde în sala mare de la etaj, unde din decorația murală inițială şi din tavanul de lemn casetat s-au mai păstrat doar vagi urme. În partea din stânga curții se află accesul în pivnița lungă, boltită longitudinal.

Cu ocazia lucrărilor de restaurare la care a fost supusă casa cu începere din anul 1973 (proiect: arh. Hermann Fabini), s-au descoperit câteva aspecte semnificative. În primul rând, aspectul clădirii fusese alterat pe la finele secolului trecut, când majoritatea ferestrelor au fost transformate. S-a stabilit de asemenea, că pe locul casei actuale, inițial s-au aflat două case mai vechi, gotice târzii, de la care s-au păstrat unele ancadramente. De la aceste case provine şi zidul exterior al clădirii, ieşit în rezalit. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, înglobându-se vechile case într-o construcție nouă, a luat naştere casa cunoscută sub numele fostului său proprietar şi care a funcționat mult timp ca han.

Clădirea, situată pe latura nord-estică a pieței, este una din cele mai importante construcții civile în stilul Renaşterii din Transilvania. Sub forma în care s-a păstrat datează din ultimul sfert al secolului al XVI-lea, fiind pomenită documentar în anul 1588, când se afla în posesia familiei Schuller. Principalul reprezentant al familiei a fost Johannes Schuller, primar al oraşului în anul 1586, decedat în luna iulie al aceluiaşi an. La doi ani după moartea acestuia, Dieta Transilvaniei s-a întrunit în biserica evanghelică, iar în casa ce-i aparținuse a fost găzduit principele Sigismund Báthory. Cu acel prilej tânărul principe a preluat conducerea treburilor țării din mâinile guvernatorului Ioan Giczi.

Bibliografie:

Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968

Fabini, Hermann, *Restaurarea unui valoros monument al arhitecturii civile din timpul Renaşterii din Transilvania: casa Schulller din Mediaş*, în *Revista muzeelor şi monumentelor. Monumente istorice şi de artă.*, nr. 1, 1976
Avram, Alexandru, Giura, Lucian, *Mediaş*, Ed. Sport – Turism, Bucureşti, 1985
Avram, Alexandru, *Dezvoltarea arhitectonică a oraşului medieval Mediaş oglindită în imagini de epocă*, în *Turnul Trompeților (1550-2000)*, Mediaş, 2000
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)
Avram, Al., Topografia monumentelor din centrul istoric al oraşului Mediaş, în *Artă românească. Artă europeană. Centenar Virgil Vătăşianu*, Ed. Muzeului Țării Crişurilor, Oradea, 2002

Piața Regele Ferdinand nr. 26 ***Farmacie (fosta farmacie Vulturul negru)***
Datare: sec. XVIII; 3/4 sec. XIX.

Edificiu cu planul aproximativ dreptunghiular, cu trei axe aliniate la frontul pieței şi un ax retras, aliniat la frontul casei nr. 1 de pe str. N. Iorga.

La parter, central, porticul de la intrare cu cele două coloane care susțin un balcon este flancat de câte o fereastră - vitrină dreptunghiulară cu ancadramentul subliniat central de câte o formă unghiulară. Deasupra, la etaj, dispoziția se repetă în sensul că uşa balconului este flancată de câte o fereastră mare (4+4 ochiuri) în arc mâner de coş. Ancadramentele acestora sunt profilate, realizate din tencuială şi dublate în partea superioară. Acelaşi tip de fereastră apare şi pe axul singular, retras de la frontul pieței, cu specificarea că aici etajul este plasat pe un mic rezalit situat deasupra porții carosabile. Acoperişul, în ambele segmente, are coama paralelă cu fațada.

Aspectul originar este cunoscut dintr-o fotografie din 1854. Clădirea inițială era compusă, spre piață, doar din cele trei axe cu ferestre dreptunghiulare (4+2 ochiuri), protejate de obloane din şipci reglabile, dar astăzi fiind unită cu casa nr. 2 de pe str. I. G. Duca, spre piață apar şase axe. Etajul mansardat era încoronat de un frumos atic baroc flancat de volute. Modificările care au afectat balconul, ferestrele de la etaj (cele de la parter şi-au păstrat aspectul până după 1918) şi forma acoperişului, foarte probabil şi interioarele, au avut loc între 1854 şi 1870 moment în care clădirii i s-a adăugat casa de pe strada menționată, ambele fiind înglobate sub un singur acoperiş.

La parter încăperile sunt prevăzute cu tavan. Subsolul prezintă o boltă semicilindrică din cărămidă. În curte se pătrunde prin poarta plasată în stânga într-o porțiune retrasă a clădirii; aripa de aici (s+p+1) prezintă mai multe ferestre în arc plat (4+4 ochiuri) cu deschidere spre exterior.

Piața Regele Ferdinand nr. 27 Fosta *Asociație de economii şi ajutor reciproc. Banca Comercială Română S.A.*
Datare: sec. XV; XIX; după 1902. Banca întemeiată în 1862

Clădire de plan dreptunghiular (s+p+1) care ocupă întreaga parcelă, situată la intersecția cu str. Nicolae Iorga. Ulterior a fost completată cu încă două corpuri, de-alungul străzii N. Iorga (nr. 2) până la str. M. Kogălniceanu. Fațada principală spre piață este articulată în patru axe la parter (3+1) şi trei la etaj. La parter cele trei goluri de fereastră şi golul de uşă se încheie în partea superioară în arc semicircular. Între niveluri apare un brâu care se constituie în solbancul ferestrelor dreptunghiulare, ample (3+1 ochiuri). Flancurile clădirii sunt marcate de pilaştri bosați, iar straşina este profilată. Acoperişul are trei ape cu un calcan trapezoidal spre casa de la nr. 28, iar coama este perpendiculară pe fațadă.

Spre str. N. Iorga ni se oferă o fațadă lungă, articulată în nouă axe la parter (deschideri identice cu cele descrise spre piață) şi şase axe la etaj, cu tot atâtea ferestre (3+2+1) de asemenea, identice. Aici acoperişul este în două ape, coama fiind paralelă cu strada. La parter, interioarele sunt prevăzute cu tavan: spre str. N. Iorga tavanul este format din grinzi de lemn dispuse paralel cu strada, tavanul fiind întărit cu grinzi de beton, iar spre piață, apare un tavan de scânduri peste care s-a turnat o placă de beton. O scară de lemn într-o singură rampă asigură accesul la camerele situate la etaj; aici se află o cameră, fostă loggie deschisă spre curte, care păstrează, parțial cuprinse în zidărie coloanele. Subsolul este format din două pivnițe dispuse paralel până la piață, boltite semicilindric, care comunică între ele. Pivnița din stânga (spre str. N. Iorga) are bolta susținută de stâlpi.

Curtea este comună cu cea a casei de pe str. N. Iorga nr. 2 (care aşa cum am subliniat reprezintă extinderea fostei case de economii) unde se remarcă parterul prevăzut cu deschideri în arc semicircular (uşi), la etaj un

corp ieşit în rezalit cu parapetul realizat în tehnica *fachwerk* şi o cursivă cu parapet format dintr-un grilaj metalic; streaşina mult evazată, este decorată pe intrados cu medalioane şi panouri rectangulare cu ancadramente din stucatură.

Evoluția fațadei dinspre piață poate fi urmărită în trei imagini de epocă avute la dispoziție. În ordine cronologică, databile în 1854, cca. 1911 şi din anii '20 ai secolului XX. Se poate observa că inițial, pe acest loc a existat o clădire de sorginte gotică cu un rezalit detaşat pe centrul fațadei. Rezalitul se ridica pe înălțimea celor două niveluri, cu un acces dreptunghiular la parter, o fereastră în arc semicircular protejat de obloane, la etaj, urmate de un fronton triunghiular prevăzut cu o lucarnă ovală şi acoperit în două ape. În spatele rezalitului se detaşa o clădire masivă, cu un acoperiş mansardat în două trepte, mai înalt decât celelalte din vecinătate (inclusiv casa Schuller de la nr. 25). De menționat faptul că existența rezalitului de la casa nr. 27, cât şi de la casa nr. 28 este relevată de *Mappa della Transsilvania* (1699) şi de proiectul de fortificație pentru citadela Mediaşului (1705) ambele întocmite de Giovanni Morando Visconti precum şi în planul oraşului întocmit de K. von Weiss la 1736.

Următoarea fotografie ne oferă imaginea unei clădiri total modificate (1902 – 1911). Fațada, din care a dispărut rezalitul, este organizată în trei axe. La parter, apar trei uşi-vitrine montate în tâmplăria care placheează întreaga fațadă. Deasupra, apar trei ferestre în trei canaturi cu supralumină (situație existentă şi azi), prevăzute cu ancadramente, solbanc, parapete şi suprapuse de câte un romb; paramentul etajului este apareiat pe flancuri cu bosaje, iar în rest cu brâie orizontale. Acoperişul mansardat a dispărut, cel reprezentat în vedere având oarecum aspectul unui cort.

Imaginea din anii de după 1920 ne prezintă o clădire cu parterul având patru axe, reprezentate de deschideri în arc semicircular în ritm alternat de fereastră şi uşă. Etajul şi acoperişul sunt nemodificate, dispărând doar apareiajul paramentului. Situația din perioada interbelică se păstrează cu foarte mici modificări şi azi (o uşă a fost transformată în fereastră). Fațada laterală spre str. N. Iorga prezintă, la parter, nouă axe (a doua din stânga era o uşă). Toate deschiderile erau în arc semicircular în partea superioară. La etaj erau dispuse doar 6 ferestre asemănătoare cu cele de pe fațada principală. Dinspre str. N. Iorga se poate observa pe coama acoperişului în dreptul celei de a doua axe laterale, urma unui pinion triunghiular.

Piața Regele Ferdinand nr. 28

Datare: sec. XV? – XVI; XVIII, sfârşitul sec. XIX; XX.

Clădire formată din mai multe corpuri întinse pe stânga parcelei. Fațada este compactă (p) având la parter un sediu de partid şi un magazin. Cele cinci axe sunt dispuse în ritmul 1+1+1+1+1: a doua şi a patra fiind reprezentate de uşi pietonale dreptunghiulare, restul de vitrine de formă pătrată. Evident, toate aceste deschideri sunt rezultatul unor remodelări din perioada imediat ulterioară primului război mondial, aşa cum rezultă dintr-o vedere din deceniul al treilea al sec. XX.

O altă imagine, mai veche, imediat de după 1911, ne prezintă clădirea cu un rezalit pronunțat (de tradiție gotică) în porțiunea corespunzătoare aproximativ axului 2 de azi. Rezalitul era prevăzut pe cele

trei laturi ale sale cu ferestre şi se distinge şi răsuflătoarea de pivniţă existentă aici. În consecinţă, pivniţa rezalitului se extindea înspre piaţă faţă de aliniamentul de azi al casei. Acoperişul rezalitului era în trei ape, iar pe panta acoperişului casei se profila o lucarnă de pod, dreptunghiulară acoperită prin rupere de pantă. Registrul actualelor axe 3 şi parţial 4 era ocupat de golul în arc semicircular al porţii carosabile, pentru ca în dreapta să se prezinte o amplă vitrină cu uşă a unui spaţiu comercial.

În prezent, paramentul este apareiat în brâie orizontale, iar acoperişul este în două ape cu coama paralelă cu faţada. Acestea au spre stradă tavan drept. Traveea a doua şi a treia înspre spatele parcelei este boltită în cruce cu muchiile decorate cu platbandă, iar traveea a patra este boltită în dublă curbură (*a vela*).

Piaţa Regele Ferdinand nr. 29

Datare: 2/2 sec. XVI; sfârşitul sec. XIX; XX

Faţadă organizată în trei axe la parter şi cinci la etaj. Recentele lucrări de decapare ale faţadei demonstrează că la etaj existau iniţial doar trei deschideri cu ancadramente renascentiste din piatră care au fost conservate.

În imaginea menţionată la casa de la nr. 28, databilă imediat după 1911, se surprinde o porţiune a faţadei casei analizate aici. Rezultă, că primele două axe de la parter au fost reprezentate de o vitrină şi de o uşă de acces într-un spaţiu comercial, ambele deschideri fiind, probabil ceva mai înguste decât cele actuale şi protejate de obloane compacte din lemn. Acest ritm de la parter se păstrează şi azi, doar obloanele au dispărut, golurile având un aspect mai inestetic prin dispariţia tâmplăriei menţionate. Ferestrele actuale de la etaj, sunt cele existente la începutul secolului XX, dreptunghiulare (2+2 ochiuri), prevăzute cu ancadramente din tencuială şi o cornişe orizontale. Sub cornişe: decor de ove din stucatură databil într-o fază târzie (sfârşitul sec. XIX). Faţada este apareiată cu bosaje dispuse în ritm aleatoriu. Acoperişul este înalt, în două ape, coama fiind paralelă cu faţada. Spre deosebire de imaginea de epocă, în prezent a dispărut lucarna dreptunghiulară acoperită prin rupere de pantă. Gangul adânc este boltit semicilindric cu arc de descărcare şi penetraţie triunghiulară. În dreapta, se află o scară de lemn într-o rampă, tot într-o rampă este şi scara de beton din curte, situată în spate, în stânga. Încăperea de la stradă are tavan fals, o travee fiind boltită cu penetraţii semicirculare, subliniate prin platbandă. În curte, în stânga, în capătul corpului principal, se află accesul în pivniţă. Subsolul, organizat pe trei compartimente, este boltit semicilindric pe axa longitudinală, cu excepţia bolţii transversale în prima travee dinspre stradă.

Bibliografie:

Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Piața Regele Ferdinand nr. 30
Datare: sec. XVI-XVII; 2/2 sec. XIX

Corp de clădire dreptunghiular cu o aripă puțin întinsă spre limita din spate pe dreapta parcelei. Fațada este organizată în trei axe: la parter se află un gang în arc semicircular (arcul a fost deformat) urmat de două deschideri (vitrină şi uşă) montate în tâmplărie caracteristică sfârşitului de secol XIX. Deasupra unui brâu care se constituie şi în solbanc pentru ferestre, apar trei ferestre (4+4 ochiuri) prima cu deschidere spre exterior, următoarele protejate de obloane din şipci reglabile. Ferestrele au ancadramente şi cornişe orizontale. Deasupra streşinii profilate se ridică acoperişul în două ape cu coama paralelă cu fațada.

În gang, două travee sunt boltite semicilindric cu penetrații semicirculare. Aici se mai află o construcție parazitară, pe partea dreaptă (un mic magazin). O travee este acoperită cu bârne din lemn. În aceeaşi parte, în dreapta, se surprinde o trapă de pivniță în arc semicircular şi o uşă cu un fragment de ancadrament din perioada Renaşterii, cu un însemn heraldic în care apare un personaj înjunghiind un porc – probabil stema breslei măcelarilor ?

Accesul la etaj se realizează în curte, pe stânga unde se remarcă şi existența unei cursive de lemn pe corpul la stradă. În pivniță există o boltă semicilindrică din cărămidă.

Bibliografie:
Greceanu, Eugenia, *Monumente medievale din Mediaş*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)
Avram, Al., Topografia monumentelor din centrul istoric al oraşului Mediaş, în *Artă românească. Artă europeană. Centenar Virgil Vătăşianu*, Ed. Muzeului Țării Crişurilor, Oradea, 2002

Piața Regele Ferdinand nr. 31
Datare: sec. XVII? XVIII; XX

Casă cu planul în L, având latura lungă pe dreapta parcelei şi un scurt adaos în partea stângă.

Fațada este total remodelată. Vederea de la sfârşitul secolului al XIX-lea ne prezintă o fațadă organizată în trei axe. La parter, portalul în arc semicircular era urmat de două vitrine prevăzute cu o tâmplărie tipică pentru ultima parte a secolului respectiv la spațiile comerciale. La etaj apar trei ferestre, dar acestea erau mult mai înguste decât cele actuale. Acoperişul mansardat în două trepte, prezenta pe prima dintre acestea două lucarne pătrate, iar pe coamă, două coşuri de fum.

În prezent, fațada are trei deschideri ample la parter: poartă şi două vitrine mari dreptunghiulare suprapuse de câte trei supralumini dreptunghiulare. Un brâu care se constituie şi în solbanc pentru ferestre, desparte cele două niveluri. Ferestrele sunt mari, dreptunghiulare în trei canaturi. Pe prima treaptă a acoperişului, locul celor două lucarne a fost luat de o amplă fereastră de pod extinsă pe lățime (6 ochiuri alăturate) acoperită

prin rupere de pantă. Coama acoperişului este paralelă cu faţada. În magazin tavanul este format dintr-un planşeu de beton.

O imagine cu trimitere la anii 1862 – 1864, când aici se afla casa de economii, mutată ulterior la nr. 27 (credem că fotografia datează totuşi, de pe la sfârşitul secolului al XIX-lea), ne prezintă curtea interioară: aici se disting două corpuri de clădire. Primul, spre stradă, în L, cu latura de pe dreapta parcelei (văzută dinspre stradă) având o cursivă deschisă cu grilaj metalic, iar aripa spre stradă, prevăzută cu o cursivă închisă, vitrată. Acoperişul este încă înalt, în două trepte, pe treapta superioară zărindu-se o lucarnă dreptunghiulară plată, acoperită în rupere de pantă. În continuarea acestui corp, urmează un altul (p+1) mai scund, prevăzut atât la parter cât şi la etaj cu ferestre dreptunghiulare (6 ochiuri) cu deschidere tradiţională. Tot aici se afla o uşă de acces spre *Asociaţia de economii.*

Piaţa George Enescu nr. 1
Datare: 1/4 sec. XX

Pe o parcelă de plan dreptunghiular, situată la întretăierea str. Turnului cu Piaţa George Enescu, se află construcţia realizată dintr-un singur corp (s+p). Faţada este organizată pe opt axe, iniţial în ritmul de 1+5+1+1, ulterior, după 1990, pe locul celei de a treia ferestre a apărut o uşă de acces într-un magazin. În flancuri semnalăm existenţa a două accese: în stânga o uşă pietonală cu două canaturi, în arc semicircular, în dreapta o altă uşă, dar de formă dreptunghiulară, datorită faptului că strada este în pantă descendentă înspre piaţa G. Enescu, soclul are înălţime variabilă (sub prima fereastră din stânga apare o răsuflătoare de pivniţă). Cele patru ferestre păstrate au formă dreptunghiulară, urmate fiind înspre extremitatea din dreapta de un ax mai lat, subliniat printr-un pinion triunghiular. La parter apare o fereastră largă în arc mâner de coş, suprapus de pinionul menţionat în centrul căruia se află o lucarnă de pod înaltă, ovală. Toate ferestrele sunt

protejate prin rulouri. Fațada este decorată de elemente în relief, precum pseudo-antablamentele cu cornişă frântă situate deasupra golurilor; acestea sunt suprapuse de un atic, urmat de acoperişul în patru ape în trepte pe care se surprinde o amplă lucarnă realizată pe lățime. În interior încăperile sunt dispuse într-un singur tract, la stradă, accesul înspre acestea fiind posibil dintr-un coridor intern plasat înspre curte. De semnalat tâmplăria de bună calitate a uşilor şi ferestrelor.

Piața George Enescu nr. 3, Biblioteca Municipală. Cafe Bar
Datare: începutul sec. XX

Clădire eclectică de început de secol XX construită pe trei parcele inițiale. Una din fațade (sud) este marcată la parter de două ample goluri în arc mâner de coş (vitrine – uşi) ce constituie accese spre spațiul barului. Colțul clădirii este sprijinit pe o coloană ridicată pe un piedestal înalt, aici formându-se, în sud şi est, două goluri în arc semicircular, ce facilitează accesul în gangul interior. Fațada de est este completată de o nişă arcuită obturată. La etaj colțul clădirii este subliniat printr-un rezalit (câte un ax spre sud şi est), subliniat în sud de o uşă şi un balcon cu balustradă. Deasupra uşii balconului şi a ferestrei de pe latura estică, apare un decor de lambrechine suprapus de un vultur cu aripile desfăcute. Rezalitul este încununat cu un turn de formă piramidală care are la bază o balustradă, iar pe laturile de sud şi est, câte o lucarnă mare arcuită. Ferestrele etajului în patru ochiuri au ancadramente din tencuială arcuite în arc plat, suprapuse de un decor de lambrechine. Acoperişul cu învelitoarea din ardezie, are coama paralelă cu fațadele, spre ambele direcții fiind amplasate două, respect o lucarnă ovală din metal. Nivelurile sunt separate printr-un brâu profilat, paramentul fiind cu bosaje dreptunghiulare la parter şi lis la etaj, cu specificarea că, la etaj, axele sunt separate prin lezene înguste.

Spre piață este amenajat un *Cafe bar* în interior cu un tavan fals. Casa scărilor are o scară balansată, balustrada din metal încadrându-se în caracteristicile *Artei 1900* (*Juggendstil)*. Încăperile din interior, la etaj, au tavan.

În curte se află o cursivă din beton cu balustradă metalică. Pivnița cu acces din curte, dispusă în continuarea barului, este largă, boltită, fiind placată parțial cu faianță chiar şi pe boltă. Un alt compartiment al pivniței este boltit transversal, obturat spre piață printr-un zid.

Piața George Enescu nr. 4
Datare: sec. XVIII – XIX ?

Clădire compusă din patru corpuri dispuse pe un teren uşor descendent în direcția străzii Turnului, în modul următor: trei corpuri în formă de U cu brațele spre stradă (A – stânga, B - dreapta, C – transversal), corpul A alipit clădirii de la nr. 3 fiind mai amplu. În continuarea corpului B, urmează, spre adâncimea parcelei un corp în formă de L, cu latura scurtă transversal în limita din spate. Fațada corpului A este organizată în 2+3 axe, ferestrele având 4+2 ochiuri cu deschidere spre exterior, ultima spre dreapta fiind obturată; ele sunt suprapuse cu segmente de cerc cu motiv de raze. Soclul înalt este prevăzut cu două răsuflătoare de pivniță sub primele două

ferestre din stânga. Paramentul parterului este apareiat cu brâie orizontale, zona de sub streaşina profilată fiind decorată cu două rânduri de bosaje dreptunghiulare. Acoperişul este în patru ape. Spre dreapta, se situează o împrejmuire din zidărie protejată cu ţigle care, la un moment dat se înalţă, aici fiind amenajat golul în arc aplatizat în care este montată poarta carosabilă din scânduri dispuse vertical (în canatul din stânga se află o uşiţă pietonală).

Corpul B are paramentul identic cu cel A, aici existând două ferestre de asemenea, identice cu cele descrise. Deasupra cornişei se ridică un fronton triunghiular cu acoperişul teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe faţadă. În interior încăperile sunt prevăzute cu tavan.

Pivniţa corpului A este bolită semicilindric, longitudinal până la stradă.

Piaţa George Enescu nr. 5
Datare: sec. XVIII; XX

Clădire compusă dintr-un corp dispus la stradă pe latura dreaptă a parcelei şi un corp pătrat, transversal în limita din spate. Faţada este organizată în trei axe: la parterul dinspre stradă (corespunde subsolului din curte) aspectul este modificat, apar trei deschideri ample vitrine ce flanchează o uşă de acces în spaţiul unei cofetării. Ferestrele de la nivelul următor în număr de trei (4+2 ochiuri) au ancadramente profilate din tencuială. Deasupra unei cornişe profilate se ridică frontonul trapezoidal marcat central de o nişă oarbă cu ancadrament festonat în partea superioară, flancată la rândul ei de câte o lucarnă ovală. Acoperişul în două ape este teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe faţadă. Spre dreapta, faţă de corpul edificiului, se află împrejmuirea protejată de ţigle în care este plasat golul în arc semicircular al porţii. Acesta este subliniat printr-un ancadrament profilat cu o rozetă pe post de ecuson central. De o parte şi alta, la nivelul solului se află distanţiere din piatră. Poarta este carosabilă cu două canaturi din lemn, iar în canatul din dreapta este practicată o uşă pietonală. La stradă se deschide, practic, subsolul clădirii: aici se află două încăperi prima tăvănuită, a doua boltită semicilindric.

Piaţa George Enescu nr. 6
Datare: sec. XVIII; sfârşitul sec. XIX

Clădire compusă din două corpuri dispuse pe limita din dreapta parcelei înguste şi lungi, corpul la stradă fiind extins mult în direcţia străzii J. Honterus. Văzută dinspre Piaţa G. Enescu, casa se prezintă în partea din stânga cu o împrejmuire scurtă din zidărie unde este amplasat golul în arc semicircular al porţii. Deasupra arcului apar profiluri multiple, iar sub cornişa protejată de ţigle se desfăşoară o friză de denticule. Poarta carosabilă cu două canaturi din lemn, este flancată la nivelul solului de distanţiere din piatră.

De la nivelul porţii în direcţia carosabilului panta terenului este descendentă, astfel încât, treptat, ferestrele se situează la un nivel mai înalt. Axele sunt dispuse în ritmul 3+1+2, spre Piaţa Enescu şi 2 spre str. Honterus. Ferestrele au 4+2 ochiuri şi sunt protejate de obloane din şipci reglabile; au ancadramente simple, dar pervazurile şi cornişele sunt

profilate. Parapetul ferestrelor prezintă câte o casetă dreptunghiulară cu un motiv decorativ realizat în relief, caracteristic sfârşitului de secol XIX. Paramentul este lis cu excepția a două rânduri de bosaje dreptunghiulare dispuse sub parapetul ferestrelor, deasupra soclului şi a frizei de denticule de sub streaşină. Acoperişul în patru ape, prezintă două lucarne ovale din tablă.

Central, prin intermediul unei scări cu rampe afrontate se ajunge la o uşă în arc semicircular profilat. Pe aici se accede în camerele de la parterul înalt prevăzute cu tavan, în care se regăsesc şi două uşi cu tâmplărie de epocă. În pivnița, cu acces pe sub scara menționată, unde funcționează în prezent un magazin de băuturi, mai multe compartimente sunt boltite semicilindric.

Piața George Enescu nr. 7. *Liceul Stephan Ludwig Roth*
Datare: 1912

Edificiu amplu construit în urma hotărârii Presbiterului evanghelic luteran din 6 septembrie 1908 în locul caselor Heydendorf şi Andrae şi pe o porțiune a două parcele care aparțineau curții bisericii parohiale evanghelice (*Medgyesi Ujság*, 13.09.1908). Pe o ilustrată circulată în 1910 sunt vizibile pe locul viitorului liceu trei case ridicate pe două niveluri (p+1).

Planul general are dispoziția literei T cu un corp dreptunghiular spre str. Petru Rareş pe centrul căreia este dispus perpendicular un al doilea corp. Fațada spre str. Petru Rareş este compusă din trei segmente. A) un rezalit din trei axe cel din centru de dimensiune mai amplă pe patru niveluri cu lucarne pe cornişă (s+p+2) B) un segment plat format din 9 axe cu ferestre 4+2 ochiuri, s+p+1+m – cu lucarne moderne pe cornişă. C) rezalit cu trei axe, central un bowindow (s+p+2). De remarcat decorația exterioară realizată perimetral sub streaşină: friză în tehnica sgrafito în care între elemente fitomorfe apar simboluri ale artei şi înțelepciunii – lire cuprinse între bufnițe.

În interior, la parter, se află bolți în cruce cu penetrații, în podesta casei scărilor bolți în cruce.

Sala festivă: Pictura murală de Hans Hermann, recent decapată (în august 2003 – pictorul restaurator Vasile Sotelecan a decedat în cursul lucrărilor) realizată în tehnica tempera în straturi pe tencuială de caseină, constă în mai multe scene, din care 12 casete realizate în mezorelief, pictate în albastru, cu reprezentările zodiacului. Apar şi alte două medalioane cu câte două figuri feminine alegorice. Scena principală reprezenta Mersul la biserică cu personaje îmbrăcate în costum popular săsesc. Alte picturi: 9 casete cu muzele - în centru *URANIA* – inscripție cu caractere greceşti. Existau inițial picturi (medalioane florale) şi în casa scărilor, acestea fiind mascate cu tencuială. Ferestrele au vitralii cu motive florale geometrizante. Se remarcă elegantul pupitru în stil *Juggendstil*, lemn, cu un relief având o inscripție - *1912 – Freuenverein* şi un stejar stilizat, precum şi uşile sculptate.

Lucrările de construcție au început în iunie 1910 după proiectul arhitectului Friedrich Balthes din Sighişoara. Acesta a ocupat locul al doilea la un concurs la care au participat 34 proiecte, în care premiul întâi nu a fost acordat, iar pe locul trei s-au clasat arhitecții din Bratislava Florian Appartenny şi Karl Hofstädter, precum şi din Budapesta, Jozsef Műller

(*Medgyesi Ujság*, 07.03.1909). Edificiul a fost terminat în 1912, inaugurarea având loc la 30 octombrie în prezenţa episcopului evanghelic Friedrich Teutsch **(H. G. Pauer,** *Gimnaziul***).**

Piaţa George Enescu nr. 8
Datare: în jur de 1800

Clădire de plan dreptunghiular cu faţada dispusă paralel cu strada (p+1). Faţada principală este organizată la etaj în opt axe, cea laterală spre accesul în *Castel*, în două. Parterul prezintă 3+4 goluri ample dreptunghiulare, prima şi a şasea constituind uşi de acces în spaţiile comerciale. Golurile sunt amplasate în axele ferestrelor de la etaj cu specificarea că lipseşte o deschidere sub cea de a patra fereastră, iar prin dimensiunea lor se demonstrează faptul că au fost amplificate. Paramentul parterului prezintă apareiaj cu brâie orizontale; între niveluri există un brâu profilat. Ferestrele etajului, unde paramentul este lis, au formă dreptunghiulară (4+2 ochiuri), iar paramentul acestora este decorat cu casete având în interior elemente clasiciste, arce intersectate sau ghirlande de frunze (festoane). Streaşina este profilată, iar acoperişul în trei ape (o apă spre partea laterală), coama fiind paralelă cu strada. La parter, spre stradă, se află un spaţiu comercial.

În interior, în partea dreaptă, se recunosc următoarele spaţii: o travee boltită cu dublă curbură între arce, câte o travee dispusă paralel spre adâncimea construcţiei; ambele au boltă în dublă curbură *a vela*; În partea din stânga se află o travee boltită cu bolţişoare. Accesul la etaj se realizează prin poarta pietonală situată, în stânga, în spatele clădirii; aici încăperile au tavan.

Piaţa George Enescu nr. 9
Datare: în jur de 1800

Clădire dispusă în continuarea casei de la nr. 8 în direcţia Pieţei Regele Ferdinand, pe o parcelă dreptunghiulară îngustă. Pe lângă corpul principal prezintă în cele două capete câte un corp scurt, ce unifică edificiul principal cu traseul zidului de incintă al *Castelului*.

Parterul a suportat aceleaşi modificări ca şi la casa precedentă, o serie de goluri fiind amplificate. Golul al doilea şi al cincilea constituie accese în spaţii comerciale, iar central se află deschiderea dreptunghiulară a uşii pietonale spre interiorul clădirii. Paramentul parterului este apareiat cu brâie orizontale, după care, în sus, urmează o friză îngustă decorată cu motiv de lanţuri. La etaj ni se prezintă tot şapte axe, primele şi ultimele două ferestre având şase ochiuri, iar cele trei din centru opt ochiuri, toate fiind cu deschidere tradiţională spre exterior. Parapetele ferestrelor sunt decorate cu casete dreptunghiulare în interiorul cărora apar motivele clasiciste de lanţuri sau cercuri intersectate. Acoperişul în două ape are coama paralelă cu strada.

Aspectul faţadei este identic cu dispoziţia relevată de o vedere din 1909.

La stradă, la parter, în interiorul spaţiilor comerciale, bolţile sunt în dublă curbură, în partea dreaptă cu penetraţii, iar în stânga cu dublă curbură

între arce de întărire. Accesul în curte se realizează printr-un gang îngust boltit pe trei travee *a vela*. Celelalte încăperi din interior au la parter tavane pe șine metalice. Accesul la etaj este posibil în stânga, prin casa scărilor, scările fiind balansate cu trepte din lemn. Spre curte există o cursivă cu balustradă traforată din lemn.

Piața George Enescu nr. 10. Casa numită *La torcătoare (Zum Spinnerin)*
Datare: după 1909

Clădire eclectică cu corpul A aproximativ dreptunghiular dispus în continuarea casei de la nr. 9, în direcția Pieței Regele Ferdinand. Fațada este organizată pe cinci axe, golurile de la parter și etaj fiind în ax. La parter, în stânga, este amplasată poarta realizată într-un gol înalt încheiat în arc semicircular, asemenea deschideri de dimensiuni mai mici urmând și spre stânga: aici se află, mai întâi trei vitrine ample, apoi o ușă dreptunghiulară suprapusă de o lunetă vitrată semicirculară ca și la vitrine. Prima și ultima lunetă sunt prevăzute cu grilaje din lemn cu motive vegetale. Paramentul parterului este bosat, iar între niveluri apare o friză de triglife suprapusă de o cornișă pronunțată, profilată. La etaj, ca și la parter, axele sunt separate prin lezene, aici prevăzute cu capitel corintic. Spațiile dintre lezene sunt placate cu cărămizi decorative, iar ferestrele sunt arcuite în partea superioară în următorul ritm: prima, a treia și a cincia în arc semicircular, a doua și a patra în arc plat. Ancadramentele ferestrelor sunt late, coronamentele fiind decorate cu sprâncene arcuite profilate, măști feminine, festoane, volute; parapetele sunt prevăzute cu baluștri. Deasupra unei cornișe susținută de o friză de consolete de forma unor denticule este dispusă o balustradă în centrul căreia, pe un atic se înalță statueta *Torcătoarei*. Acoperișul în două ape, cu coama paralelă cu fațada, prezintă două lucarne decorative ovale.

Conform unei vederi circulate în anul 1909, aici exista o clădire pe parter.

Accesul în interior se face prin poarta de lemn bogat decorată cu casete, frontoane și elemente din fier forjat (lipsă pe canatul stâng). Din gang se accede la etaj pe o scară în două rampe. În interior se remarcă existența unei verande cu rabiț, sticlă sablată și lemn.

La corpul B (p+2) se pătrunde printr-o poartă cu grilaj metalic și supralumină cu sticlă. Aici se află o scară de lemn în două rampe, ferestrele de la parter fiind cu 6 ochiuri; tavan cu bârne la etaj.

Piața George Enescu nr. 11. *Societatea Națională Transgaz. Sucursala Mediaș*
Datare: sfârșitul secolului XVI- 1/2 sec. XVII; sec. XVIII - XIX; 2/2 sec. XX

Clădire rezultată din unificarea și modificarea a două corpuri de clădire care au latura scurtă înspre Piața Regele Ferdinand. Așa cum s-a văzut și mai sus (Piața Regele Ferdinand nr. 20-21) pe planul Mediașului din 1898, dintre cele cinci parcele de la baza Castelului se distinge în stânga o parcelă amplă (nr. top. 518). De asemenea, o vedere, expediată în același an, ne prezintă desfășurarea fațadelor a șase clădiri. Practic, conform imaginilor de epocă, actualul număr 11 (în fond, parcelă aparținătoare, nu

Pieței Enescu, ci Pieței Regele Ferdinand) era format din două clădiri separate.

Clădirea din stânga (corp A), cu fațada îngustă spre Piața Regele Ferdinand, şi–a modificat radical aspectul spre ambele piețe, fiind supraetajată şi mansardată. Din clădirea inițială mai scundă decât edificiile alăturate, a rezultat o casă ce depăşeşte în înălțime casele din jur. La parterul dinspre Piața Ferdinand, forma şi ritmul golurilor a suferit permanent modificări, de la ritmul fereastră – uşă – vitrină – uşă, la uşă – uşă – două ferestre şi de aici la situația actuală, uşă – trei ferestre. La etaj, spre Piața Regele Ferdinand este vizibilă evoluția de la 2+1 axe la 2+2 axe, dispoziție ce se menține şi azi. Aici la etajul I, se surprind ferestrele dreptunghiulare înalte (2+2 ochiuri) suprapuse de timpane semicirculare decorate cu raze).

Între ferestrele centrale este amplasat un însemn heraldic combinat din două elemente provenind din epoci diferite: în partea superioară se află un blazon renascentist al fostului primar Martin Clausenburger, datat 1643 (primar între 1639 şi 1643 anul decesului, cf. **A. Gräser**, *Umrisse*), iar în partea inferioară piesa complementară datată în 1746 şi care aparține stilului baroc.

Deasupra primului etaj se ridică un al doilea, articulat de asemenea, în 2+2 axe, pentru ca mansarda să prezinte doar două ferestre. Modificările regimului de înălțime şi implicit a fațadei, au afectat şi aspectul dinspre Piața G. Enescu. Aici, la parter, se păstrează dispoziția primelor două axe dinspre stânga (conform unei vederi anterioare anului 1918, unde casa se vede parțial), în rest prin supraetajare au dispărut elementele decorative (ex. timpanul semicircular decorat ce întrerupea streaşina). Acum se prezintă o fațadă lungă cu ferestre dreptunghiulare înalte (2+2 ochiuri), parament apareiat cu brâie orizontale la parter şi etajul II (mai dese la etajul II) şi cu şase lucarne ample de mansardă ce nu sunt plasate în axul deschiderilor inferioare. Elementele decorative din timpanul ferestrelor sunt identice cu cele menționate spre Piața Regele Ferdinand.

A doua clădire (corp B), în dreapta, în prezent puternic remodelată, avea primul ax (în care se afla gangul porții) retras de la frontul următoarelor trei axe (la parter, trei deschideri ample – uşi-vitrine ale unor spații comerciale, la etaj, trei ferestre protejate de obloane). Această clădire era mai înaltă decât cele situate în flancurile sale. Într-o altă vedere, de data aceasta aproximativ din perioada primului război mondial, clădirea apare cu şarpanta acoperişului modificată, redusă în înălțime sub cota clădirii de pe parcela nr. 517 (Piața Regele Ferdinand nr. 20). Tot aici golurile de la parter apar altfel organizate: vitrină – uşă de acces în magazin – uşă de acces în casă (?) – uşă de acces în magazin – vitrină.

O fotografie (*col. Fischer, Muzeul de istorie Brukenthal*) din perioada interbelică ne prezintă şi ea casa cu acoperişul în două volume, redus din punct de vedere al înălțimii. Streaşina este decorată de frize suprapuse (denticule şi consolete); pe acoperiş se observă existența unei lucarne rotunde din metal. La parter se disting patru goluri în ritm de uşă + vitrină – uşă – vitrină, toate acestea montate într-o tâmplărie specifică sfârşitului de secol XIX. La etaj axele sunt dispuse 1+3, cu următoarele precizări: prima axă este reprezentată de o uşă ce se deschide spre un balcon susținut de console ample în formă de volute având un parapetul perforat de goluri circulare. Următoarele trei axe sunt ocupate de ferestre (2+2 ochiuri) cu ancadramente profilate, ecusoane centrale flancate de lambrechine în relief, pe atunci protejate de obloane. Paramentul corpului de clădire este

articulat de lezene bosate având capitel corintic stilizat, bosaje aleatorii fiind dispuse pe flancurile clădirii.

În anii de după 1950 au survenit unele modificări la parterul clădirii prin dispariția tâmplăriei (fotografie din colecția menționată). În prezent, au dispărut şi obloanele ferestrelor de la etaj, iar golurile parterului au devenit nefiresc de mari şi inestetice. Acoperişul păstrează aspectul din perioada interbelică. Accesul în clădire se realizează prin poarta situată în cel de al doilea ax de la parterul dinspre Piața George Enescu.

În curte corpul B este înzestrat cu o cursivă de beton cu o balustradă metalică. În partea din spate a curții se păstrează zidul cetății şi al Castelului. Corpul B de clădire pare mai vechi, în curte are un traseu frânt; corpul A este total remodelat. Sub corpul B se află o pivniță lungă şi largă în trei tronsoane paralele boltite semicilindric.

Str. Armurierilor nr. 6. ***Fosta Armurerie***
Datare: sec. XVIII?

Construcție formată din două corpuri denivelate datorită terenului în pantă. Dacă la nivelul inferior, corpul de clădire, în prezent un fel de şură, prezintă 2+1 ferestre pătrate cu patru ochiuri şi acoperiş într-o apă spre stradă, corpul superior a suferit modificări importante. Au fost înlocuite ferestrele, originale, tradiționale cu şase ochiuri, deschidere spre exterior şi a fost schimbat acoperişul.

În două vederi de la începutul secolului XX (una circulată în 1910) ne este prezentat acoperişul inițial tot în patru ape, dar cu o pantă mai pronunțată şi cu o lucarnă dreptunghiulară acoperită prin rupere de pantă, spre stradă. Învelitoarea era din şiță, iar în prezent dintr-o țiglă de factură modernă. Au dispărut şi coşurile de fum, cel de la corpul situat mai sus, era înalt, acoperit în două ape. În prezent, la parter mai observăm o modificare prin extinderea unei încăperi. Aici, se remarcă baza foarte evazată spre casa de la nr. 4. Camerele inițiale de la parter sunt acoperite cu tavan din bârne, la nivelul superior casa având tavan simplu. A dispărut şi vechiul gard de lemn ce avea în partea superioară elemente traforate, fiind înlocuit cu un gard din tablă metalică.

Str. Azilului Nr.1. Fostul ***Azil,*** **azi** ***Grădinița nr. 1***
Datare: sec. XVII – XVIII

Corpul principal A (s+p înalt), masiv, dreptunghiular, latura lungă la str. Azilului, situat spre est de Turnul str. Pietruite (Steingässer). Fațada principală este sobră fiind marcată doar de două deschideri dreptunghiulare dinspre pivnițe, precum şi de şase ferestre dreptunghiulare (2+2 ochiuri) ale parterului înalt. Spre str. Honterus, apar două axe, două răsuflătoare pătrate ale subsolului suprapuse de ferestre identice cu cele de pe fațada lungă. Spre stânga, o uşă dreptunghiulară îngustă. Deasupra nivelului parterului este plasată o cornişă protejată de țigle ce continuă spre str. Azilului cu o streaşină pronunțată; frontonul este trapezoidal cu două lucarne dreptunghiulare. Acoperişul este teşit în această parte, coama fiind paralelă cu str. Azilului. Este posibil ca acoperişul să fi fost extins spre interiorul curții. Încăperile din interior au bolți semicilindrice cu penetrații şi stucatură sau cu dublă curbură şi tavan cu stucatură. Pivnița este boltită semicilindric cu nişă curbată.

Str. Victor Babeş

Văzută dinspre spital, strada se dezvoltă pe o pantă ascendentă, pe partea dreaptă cu case în retragere. Latura opusă este ocupată de parcelele străzii I. G. Duca. Multe din fostele anexe de pe strada I. G. Duca, transformate în case de locuit, sunt intabulate pe str. V. Babeş (adrese cu numere cu soț).

Str. Victor Babeş nr. 5.
Datare: 2/2 sec.XVIII ?; modificată 2/2 sec. XX

Corp de clădire de plan dreptunghiular dispus pe dreapta parcelei. În tânga se află o împrejmuire din zidărie protejată de ţigle în care este racticat golul în arc mâner de coş al porţii. Spre dreapta, faţada casei care re un traseu frânt, a suferit transformări majore: ferestrele au fost mult ıărite Deasupra celor două ferestre moderne (prima formată din trei anaturi, ultima dintr-un canat), acoperişul este în patru ape. Poarta montată ı împrejmuire, este carosabilă, în trei canaturi, fiind realizată din metal. În interior, interes prezintă doar pivniţa care este boltită transversal în prima travee şi longitudinal în cea de a doua. În prima travee se păstrează lateral un zid din piatră care ajunge până la stradă.

Str. Victor Babeş nr. 9
Datare: sec. XVIII-XIX? XX.

Casă (s+p), mult transformată şi mărită, cu corpul dispus pe stânga parcelei. Spre stradă clădirea iniţială a fost amplificată spre dreapta. Faţada, mult transformată, cu ferestre moderne prevăzute cu rulouri, păstrează un singur fragment care ar putea fi pus în legătură cu construcţia originară: pinionul triunghiular şi panta în două ape a acoperişului corpului din stânga. Camerele au tavan. Subsolul este acoperit cu grinzi de beton şi bolţişoare.

Str. Victor Babeş nr. 13.
Datare: 2/2 sec. XVIII; XIX-XX

Clădire compusă din trei corpuri dispuse în continuare: A (p) la stradă, B (s+p) şi C (p). Corpul la stradă prezintă două axe cărora li se adaugă axul constituit de împrejmuirea din zidărie protejată de ţigle. Spre stradă sunt dispuse două ferestre (2+2 ochiuri) protejate de obloane din şipci reglabile, prevăzute cu pervaz. O fereastră (4+2 ochiuri) apare pe faţada laterală, spre poartă. Acoperişul este în patru ape cu o lucarnă de formă triunghiulară. Împrejmuirea, retrasă de la aliniamentul casei, are un gol în arc semicircular în care este montată poarta carosabilă metalică. Partea superioară a porţii este liberă. Interioare au tavan, în cămară pe o mică porţiune se păstrează grinzile de lemn. În zona centrală a casei (corp B) se află o pivniţă boltită semicilindric.

Str. Victor Babeş nr. 15.
Datare: 2/2 sec. XVIII; XIX-XX

Casă de factură rurală, la care pe stânga parcelei se situează două corpuri de clădire. Corpul A are spre stradă trei ferestre (4+2 ochiuri) prevăzute cu pervaz profilat, ancadrament în treimea superioară cu ecuson central şi obloane din şipci reglabile; o fereastră identică, pe faţada laterală. Deasupra se situează cornişa protejată de ţigle care se extinde şi asupra împrejmuirii din dreapta, retrasă de la aliniamentul clădirii. Frontonul este

trapezoidal cu două lucarne protejate de obloane; acoperişul este în două ape, teşit spre stradă şi cu coama perpendiculară pe faţadă. În golul în arc semicircular este amenajată poarta carosabilă cu două canaturi din lemn, care facilitează accesul spre curte. Camerele la stradă au în trei travee bolţi cu dublă curbură. Subsol este adânc şi larg în partea din spate a casei (corp B), fiind boltit semicilindric.

Str. Victor Babeş nr. 17.
Datare: sec. XVI ?; XIX; XX.

Casă de factură rurală, cu două corpuri de clădire dispuse de o parte şi alta porţii: corp principal A (s+p) şi corpul B (p+m), iniţial o anexă. Corpul A prezintă un parter înalt cu două ferestre plasate deasupra lucarnei de pivniţă. Ferestrele modernizate (2 canaturi, 2 ochiuri) au partea superioară arcuită, în schimb fereastra situată lateral, spre poartă, este tradiţională (4+4 ochiuri) cu deschidere spre exterior. Toate cele trei ferestre ale corpului A au grilaje metalice interioare. Alipit de corpul A şi de împrejmuire s-a anexat o încăpere, prevăzută şi aceasta cu o fereastră (asemănătoare cu primele două), spre stradă. Golul în arc mâner de coş adăposteşte poarta carosabilă cu două canaturi din lemn; în canatul din dreapta se află o uşă pietonală. În flancul drept al clădirii se situează corpul B cu două ferestre moderne, dreptunghiulare (două canaturi). Se subliniază existenţa, în corpul A, în faţă, o pivniţă adâncă cu boltă semicilindrică cu arcuirea pornită de jos.

O vedere de la sfârşitul secolului al XIX-lea ne prezintă faţada casei care, în linii mari avea aspectul actual, doar ferestrele erau protejate de obloane din şipci reglabile. În schimb, a fost modificat acoperişul, care pe vedere apare cu un fronton (probabil trapezoidal), iar în prezent este în patru ape.

Str. Victor Babeş nr. 21
Datare: 2/2 sec. XVI-XVII; 2/2 sec. XX

Clădire dispusă spre stradă cu două corpuri: corp A iniţial, în dreapta căruia i s-a adăugat spre stânga corpul B. Volumetria corpului A pare să plaseze casa în perioada sec. XVI – XVII. Dacă faţada este modificată în sensul apariţiei ferestrelor moderne (două canaturi), în schimb acoperişul în pantă abruptă şi mai ales, pivniţa boltită semicilindric ar pleda pentru o datare destul de timpurie. Din păcate şi interioarele au fost afectate de transformări.

Foarte probabil pe locul corpului B, iniţial se afla o împrejmuire cu un acces carosabil spre curte. În prezent s-a mai păstrat doar un mic acces pietonal deschis în împrejmuirea de zidărie. De asemenea, pivniţa a suferit transformări la începutul anilor ’90.

Str. Bisericii nr. 2
Datare: 2/2 sec. XVIII

Casă de colț cu planul în L, având latura mai lungă spre strada Petru Rareş. Fațada principală se desfăşoară spre strada Petru Rareş: este organizată în şase axe articulate de lezene, ferestrele fiind dreptunghiulare (6 ochiuri) cu deschidere spre exterior, ancadramentele din tencuială sunt înguste. Pe soclu apare un gol de pivniță de formă dreptunghiulară de mici dimensiuni. Acoperişul este mansardat în două ape, prevăzut cu două lucarne dreptunghiulare plate, acoperite în rupere de pantă. Fațada laterală spre str. Bisericii, inițial în patru axe, identice cu cele dinspre strada Petru Rareş, are axul al doilea obturat. Şi aici acoperişul este mansardat în două trepte, coama fiind paralelă cu str. Bisericii; pe acoperiş se află o singură lucarnă identică cu cea descrisă anterior. Se disting două goluri de pivniță situate la înălțimi diferite. Accesul în curte se realizează printr-o poartă metalică. Spre curte se distinge un frumos fronton trapezoidal cu două lucarne circulare şi una pătrată, acoperişul fiind teşit în această direcție. În camere se află tavane. Pivnița este paralelă cu strada Bisericii, fiind boltită semicilindric.

Str. Bisericii nr. 4
Datare: 2/2 sec. XIX; 2/2 sec. XX

Casă cu planul în L cu latura lungă pe stânga parcelei. Fațada este mult alterată prin transformările care au cuprins toată casa: au apărut două ferestre moderne în trei canaturi. Pe soclu se sesizează golul de pivniță, dreptunghiular, plat, de mici dimensiuni. Accesul în curte se face prin poarta metalică situată în dreapta casei. Interioarele simple au tavan; acelaşi mod de acoperire există şi în pivniță.

Str. Bisericii nr. 5
Datare: 2/2 sec. XVIII

Construcție de factură rurală compusă din două corpuri - A, B (s+p+1) dispuse pe stânga parcelei, şi al treilea - C, transversal în spate. Fațada este organizată în trei axe cu ferestre dreptunghiulare (2+2 ochiuri) cu ancadramente subțiri din tencuială, prevăzute cu gratii metalice interioare. Pe soclu apare un gol amplu de pivniță, iar deasupra ferestrelor este dispusă o cornişă profilată, protejată de țigle ce se extinde şi deasupra împrejmuirii din stânga. Frontonul trapezoidal prevăzut cu două lucarne dreptunghiulare este suprapus de acoperişul teşit spre stradă, realizat în două ape, coama fiind perpendiculară pe fațadă. În împrejmuire se află un gol în arc mâner de paner în care este montată poarta carosabilă metalică cu supralumină în formă de grătar.

Din curte se pătrunde în interioarele boltite: două camere în a doua parte a clădirii au bolți în dublă curbură, alte încăperi fiind boltite în dublă curbură cu penetrații subliniate de platbande. Tâmplăria este de epocă (sfârşitul sec. XVIII - începutul sec. XIX). Pivnița lungă, boltită

semicilindric este parțial transformată în locuință. În curte, pe dreapta parcelei, se mai află o magazie din lemn.

Str. Bisericii nr. 6
Datare: sfârşitul sec. XIX; 2/2 sec. XX

Casă de plan aproximativ în formă de L (p), adosată cu latura lungă la casa de la nr. 4. Fațada ne prezintă o conformație în 1+2 axe, cu ferestre de formă pătrată, protejate de obloane din şipci reglabile. Paramentul este marcat de un brâu orizontal care uneşte ferestrele şi un altul vertical, ce separă axele. Spre stânga se află un ancadrament de zidărie în care este montată poarta metalică în două canaturi, carosabilă cu supralumină din grilaj modern. Acoperişul este în trei ape, țiglele sunt moderne. În interior încăperile au tavan. Clădirea nu prezintă interes arhitectonic deosebit.

Str. Bisericii nr.7
Datare: sec. XIX

Casă formată din două corpuri la stradă, dispuse oblic şi retrase de la frontul casei cu nr. 9. Acestea sunt unite prin gangul porții, formând împreună un plan dreptunghiular, urmate de un altul în L cu o latură pe stânga parcelei, o altă latură fiind plasată în spate, transversal. Fațada apare în 2+1+2 axe, ferestrele grupate câte două fiind dreptunghiulare înalte, prevăzute cu ancadramente din tencuială (parțial foarte deteriorate), evazate în colțurile superioare, ecuson central, solbanc şi cornişă profilată. Central, golul dreptunghiular al porții (rotunjit în colțurile superioare) adăposteşte poarta carosabilă din lemn (2 canaturi) care are în treimea superioară o supralumină în formă de grilaj. Sub streaşină: decor geometric realizat în tencuială. Acoperişul se prezintă în două ape, cu două lucarne ovale din tablă dispuse spre fațadă.

În curte se pătrunde printr-un gang cu tavan. Aici se poate observa că, în spate, corpul de clădire este divizat în două părți, una cu parter, cealaltă cu un pod deschis (pentru fân), cu grilaj din lemn. Pivnița de sub corpul din dreapta, care nu ajunge până la stradă, are boltă semicilindrică. Ulterior aceasta s-a mărit cu o altă pivniță ce are boltă aplatizată, mai nouă.

Str. Gheorghe Doja

Stradă cu traseul format relativ târziu – de aici şi vechiul nume, str. Nouă. Parcelele au fost decupate din loturile care inițial aparținuseră străzilor Honterus, respectiv Mihai Viteazul. Cert este că strada figurează în *Planul Visconti* din 1699. Spectaculoasă este retragerea treptată a frontului fațadelor.

Str. Gh. Doja nr. 1
Datare: 2/2 sec. XVIII

Casă cu planul în L, cu latura lungă pe dreapta parcelei (s+p). Fațada este organizată în patru axe (1+3): în stânga se află gangul de acces având

partea superioară arcuită în formă de mâner de coş, iar ancadramentul este din tencuială; la nivelul solului sunt amplasate distanţiere. Poarta este din lemn, în două canaturi, în cel din dreapta se află o uşiţă pietonală. În dreapta porţii se află trei ferestre (4 ochiuri) cu ancadramente din tencuială şi pervazuri, între ele fiind plasate medalioane ovale din stucatură. Pe soclu: două răsuflătoare dreptunghiulare ale pivniţei. Acoperişul este în două ape, coama fiind paralelă cu faţada; pe acoperiş apar două lucarne semicirculare din tablă.

Str. Gheorghe Doja nr. 3
Datare: în jur de 1800

Casă de tip rural, format din trei corpuri, A (s+p) la stradă, în continuare B, iar, transversal, corpul C (mai recent). La stradă, corpul A are faţada organizată în trei axe: ferestre prevăzute cu ancadramente profilate din tencuială, prima din stânga are 6 ochiuri, deschiderea este din interior spre exterior; următoarele sunt mai late (6+6 ochiuri), prevăzute cu obloane din şipci reglabile. Cornişa este protejată de ţigle, deasupra frontonul este trapezoidal cu două lucarne de pod dreptunghiulare; acoperişul este teşit, coama fiind perpendiculară pe stradă. În stânga se află o împrejmuire din zidărie, acoperită cu ţigle dispuse în două ape. Golul de acces în curte, prezintă o poartă carosabilă din lemn formată din două canaturi, în cel din dreapta fiind practicată o uşiţă pietonală. Corpul A, spre curte este mai înalt. Corpul B este prevăzut cu o scară de lemn într-o rampă, acces la pod. Spre curte: ferestre tradiţionale cu 6 ochiuri. Interioarele sunt prevăzute cu tavan. Pivniţa boltită semicilindric se întinde doar sub partea dinspre curte, nu ajunge până la stradă.

Str. Gheorghe Doja nr. 5
Datare: sec. XIX; XX

Casă formată din trei corpuri de clădire. Corpul A (p+1) are planul în L, latura lungă ocupând frontul la stradă. În continuare, pe dreapta parcelei se află corpul B, iar în stânga corpul C. Faţada este organizată pe 2+1+3 axe. Ferestrele (4 ochiuri) sunt prevăzute cu ancadrament din tencuială, cele trei din dreapta având şi obloane din şipci reglabile. Pe soclu, în dreapta, există o răsuflătoare de pivniţă. Acoperişul cu coama paralelă cu faţada are o lucarnă triunghiulară în partea dreaptă a corpului A. Golul accesului este în arc semicircular cu ancadrament parţial în jumătatea superioară, cu motive geometrice în relief plat pe intradosul arhivoltei. Poarta este carosabilă din lemn cu uşiţă pietonală, gangul are tavan. In curte, la corpul A se distinge o lucarnă de ridicat marfa.

Corpul C este supraetajat recent, prin această supraetajare s-a distrus o a doua lucarnă pentru marfă de pe acoperişul corpului A. Interioarele corpului A au tavan. Pivniţa corpului A este paralelă cu strada, dar se întinde şi spre corpul B, în curte: boltirea este semicilindrică. La sfârşitul sec. XIX corpurile B şi C nu existau.

Str. Gheorghe Doja nr. 6
Datare: sec. XIX

Trei corpuri de clădire dispuse în formă de L: A la stradă (s+p), B (s+p) şi C (p) în continuare pe latura stângă a parcelei, D transversal în spate. Faţada este organizată în trei axe, ferestrele sunt dreptunghiulare (4 ochiuri) cu ancadramente din tencuială, prevăzute cu obloane din şipci reglabile. Pe soclu se află o răsuflătoare pătrată de pivniţă; paramentul este apareiat cu brâie orizontale. Acoperişul este în trei ape, coama fiind perpendiculară pe stradă. Spre dreapta se află o împrejmuire din zid, protejată de ţigle, în care este practicat golul dreptunghiular (ancadrament din tencuială cu ecuson central) al porţii carosabile din lemn. Interioarele au tavan. Pivniţă boltită semicilindric sub corpurile A şi B.

Str. Gheorghe Doja nr. 7
Datare: 2/2 sec. XVIII

Casă de tip rural (s+p), cu faţada organizată în trei axe separate prin lezene decorative. Ferestrele au ancadramente în arc semicircular din tencuială şi parapet decorat, fiind protejate de obloane din şipci reglabile. O fereastră mai mică se află lateral, spre poartă. Pe soclu se află o răsuflătoare de pivniţă pătrată. Pinionul faţadei este trapezoidal, cu o lucarnă semicirculară prevăzută cu ancadrament din tencuială. Acoperişul este cu coama perpendiculară pe faţadă, fiind teşit spre stradă. În stânga corpului A, se află o împrejmuire din zid, protejată de ţigle, în care este practicat golul dreptunghiular al porţii carosabile din lemn. La sfârşitul sec. XIX casa avea un corp şi pe stânga parcelei.

Str. Gheorghe Doja nr. 8
Datare: 2/2 sec. XVIII; XIX

Casă formată din patru corpuri, A,B,C în continuare pe latura stângă a parcelei, D desprins din C, spre curte, toate ridicate pe parter. Faţada la stradă este organizată pe trei axe separate prin lezene cu capitel doric plasate deasupra soclului. Ferestrele sunt moderne (2 ochiuri) cu ancadrament semicircular în partea superioară. Deasupra ferestrelor se află un brâu profilat, protejat de ţigle, ce se prelungeşte deasupra împrejmuirii din dreapta în care este practicat golul în arc mâner de coş al porţii. Frontonul este trapezoidal cu două lucarne dreptunghiulare, acoperişul este teşit cu coama perpendiculară pe faţadă. În curte se remarcă o lucarnă de ridicat marfa la corpul C. În interior, camerele au tavan, dar se remarcă la corp A un toc de uşă zidit, databil la sfârşitul sec. XVIII (rozete). Pivniţa se află sub corpul B, fiind boltit semicilindric. Finisajul faţadei este necorespunzător - pietricele înglobate în ciment.

Str. Gheorghe Doja nr. 10
Datare: 2/2 sec. XVIII; 1895

Casă formată din trei corpuri A(s+p+1), B(s+p) şi C(p) - fost grajd. Faţada este organizată în trei axe marcate în plan vertical de la nivelul solului de lezene cu capitel doric. Pe soclu se află o răsuflătoare dreptunghiulară de pivniţă; trei ferestre sunt dispuse la parter (6 ochiuri, deschidere tradiţională spre exterior), ancadramentele fiind dreptunghiulare, profilate. O cornişă pronunţată, protejată de ţigle, desparte parterul de etaj, unde se repetă articularea parterului cu menţiunea că numărul axelor s-a redus la două. Deasupra unei noi cornişe apare aticul flancat de volute ample: aici se află o lucarnă circulară cu ancadrament profilat şi motive decorative florale în stucatură. În împrejmuirea de zidărie situată în dreapta corpului principal se află poarta carosabilă (şipci orizontale din lemn) în arc mâner de coş cu ancadrament profilat cu ecuson floral central.

În curte, la corpul A, acoperişul este mansardat, prevăzut cu două ferestre. Tot în curte, se surprinde o fereastră tradiţională cu deschidere interior-exterior (6 ochiuri). Spre stradă, la parter, a existat iniţial o cameră mare subîmpărţită în două încăperi (1+2 axe) În camera mică apare o nişă cu monograma MW(?) 1895. Camera iniţială are o stucatură festonată dublă. Spre curte este dispusă o a doua cameră, boltită *a vela*. O scară balansată din lemn duce la mansardă unde se află o cameră (2 axe) cu stucatură identică cu parterul. Pivniţa de sub corpul A este boltită semicilindric, iar cea de sub corpul B, cu bolţişoare.

Bibliografie:
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Str. Gheorghe Doja nr. 13.
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; XX

Casă formată din trei corpuri, corpul principal A în formă de L (s+p) cu aripa scurtă spre curte, urmat în continuare de corpul B. Pe latura stângă se află un corp parazitar C. Faţada este organizată pe patru axe separate prin lezene cu capitel pornite de deasupra soclului. Pe soclu se află două răsuflătoare dreptunghiulare de pivniţă. Cele patru ferestre (4 ochiuri), au deschidere tradiţională, fiind prevăzute cu ancadramente din tencuială cu cornişe drepte. Acoperişul este mansardat în două trepte în patru ape. Spre stânga, se află o împrejmuire de zidărie până la nivelul streşinii în care este practicat golul de acces în arc mâner de coş (ancadrament profilat, ecuson în formă de rozetă). Poarta de lemn este carosabilă cu un grilaj în partea superioară. În curte se remarcă faptul că, corpul B este mai scund, iniţial fiind o anexă.

La stradă, în corp A, se situează două camere: camera dinspre poartă are tavan decorat cu o stucatură în formă de patrulob; următoarea are stucatură festonată. Spre curte urmează două încăperi mai mici bolite *a vela*. O cameră din aripa scurtă spre curte are decor stucat patrulob înscris în pătrat. Corpul A este prevăzut cu două pivniţe juxtapuse, cea dinspre poartă are doar jumătate din lungimea celeilalte: boltă semicilindrică cu nişe. La sfârşitul sec. XIX corpurile B şi C nu existau.

Str. Gheorghe Doja nr. 15
Datare: sfârşitul sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; XX

Cinci corpuri de clădire dispuse astfel: A, B (s+p) şi C pe latura dreaptă a parcelei, D-transversal, iar E, separat pe stânga parcelei. Faţadă la stradă în trei axe, ferestrele tradiţionale (6 ochiuri) sunt prevăzute cu pervazuri; acoperişul în trei ape cu coama perpendiculară pe stradă. Spre stânga se află o împrejmuire din zidărie, curbată în partea superioară, în care este practicat golul în arc mâner de coş al porţii. Poarta este carosabilă, din lemn, prevăzută cu o uşiţă pietonală. În interior, camerele au tavan. Pivniţă boltită se află doar sub corpul B; aici, zidul spre corpul A este din piatră cu două nişe. La sfârşitul sec. XIX corpurile C, D şi E nu existau.

Str. Gheorghe Doja nr. 16
Datare: sfârşitul sec. XVIII – 1/4 sec. XIX

Clădire (s+p), cu planul în L, dispusă pe latura stângă a parcelei. Casa este de tip rural, faţada fiind cu trei axe, cu ferestre tradiţionale (6 ochiuri), prevăzute cu pervaz; pe soclul clădirii se află o răsuflătoare pătrată de pivniţă. O cornişă străbate întreaga faţadă, inclusiv parte de deasupra împrejmuirii, fiind protejată cu ţigle. Frontonul este trapezoidal cu două lucarne înguste curbate în partea superioară; acoperiş teşit cu coama perpendiculară pe stradă. În împrejmuire este practicat golul în arc mâner de coş al porţii carosabile din lemn prevăzut cu o uşiţă pietonală. Interiorul camerelor la stradă au fost acoperite iniţial cu bârne peste care s-a realizat un plafon. Pivniţă este boltită semiclindric până la stradă. **Şt. Ionescu** propune, fără argumente, pentru datarea clădirii, anul 1467.

Bibliografie:
Ionescu, Ştefan, *Mediaş*. *Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Str. Gheorghe Doja nr. 17.
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX

Edificiu format dintr-un amplu corp de clădire (s+p) în formă de L, cu latura lungă situată pe stânga parcelei. Faţada la stradă are cinci axe separate prin lezene cu schiţarea capitelurilor. Ferestrele dreptunghiulare (6 ochiuri) protejate de obloane din şipci reglabile, au pervazuri şi cornişe drepte. Soclul înalt este prevăzut cu două răsuflătoare de pivniţă. Acoperişul cu trei lucarne dreptunghiulare înguste acoperite prin rupere de pantă are coama paralelă cu faţada. Între casele nr. 17 şi 19 există o împrejmuire din zid în care este practicat un gol în arc mâner de coş dezaxat. Aici apare o poartă pietonală pentru casa de la nr. 17, alături de alta ceva mai mare, carosabilă pentru casa nr. 19. Considerăm că asistăm, în acest loc, la extinderea parcelei casei în discuţie în detrimentul casei următoare, în sensul alungirii corpului la stradă în zona ultimelor două axe din dreapta. În

interior, se află o cameră mare la stradă, ulterior împărțită printr-un zid care secționează stucatura festonată de pe tavan. Pivnița plasată sub aripa de la stradă este boltită semicilindric. La sfârşitul sec. XIX casa mai avea un corp transversal în limita din spate.

Str. Gheorghe Doja nr. 18
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; 1/2 sec. XX

Două corpuri dreptunghiulare dispuse în continuare pe latura din dreapta parcelei. Clădire practic reconstruită cu fațadă simplă, având o singură fereastră largă cu patru canaturi subliniată de un solbanc ce străbate fațada. Soclu cu o răsuflătoare de pivniță. Acoperişul în trei ape are o lucarnă semicirculară din tablă. Interioarele cu tavane. Pivniță boltită semicilindric sub corp A. Corpul B datează din anii '30 ai secolului XX.

Str. Gheorghe Doja nr. 19
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX

Clădire formată dintr-un singur corp, cu fațada organizată în două axe. Ferestrele sunt modificate (2 ochiuri), ancadramentele sunt din tencuială cu colțurile evazate, având câte un ecuson floral. Soclul este prevăzut cu o răsuflătoare de pivniță. Flancurile fațadei sunt marcate de lezene bosate, cornişa este protejată de țigle. Frontonul este de forma unui trapez neregulat (o latură dreaptă), acoperişul este teşit spre stradă, mansardat în două trepte spre curte, coama fiind perpendiculară pe fațadă. La sfârşitul sec. al XIX –lea exista în limita din spate un corp transversal.

Str. Gheorghe Doja nr. 20.
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX

Imobil cu planul în L, având aripa lungă dispusă pe latura din stânga parcelei. Fațada este organizată pe patru axe separate de lezene marcate în partea superioară cu un fragment de antablament. Ferestrele sunt dreptunghiulare (4 ochiuri) cu ancadramente din tencuială, fără pervaz, având ecusoane în formă de rozetă şi sprâncene arcuite profilate. Streaşina este profilată, iar acoperişul este mansardat în două trepte cu coama paralelă cu fațada. În dreapta clădirii se află o împrejmuire din zidărie protejată de țigle, golul porții este în arc semicircular cu ancadrament din tencuială. Poarta carosabilă din lemn este realizată din şipci verticale cu o uşiță pietonală în stânga. Încăperile la stradă, două la număr, au tavan prevăzut cu stucatură festonată. Pivnița este boltită semicilindric.

Bibliografie:
Ionescu, Ştefan, *Mediaş. Monumente medievale*, Honterus Sibiu, f.a. (2001?)

Str. Gheorghe Doja nr. 22
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; XX

Clădire de colţ (la pasajul Smârdan) de tip rural cu planul în formă de L, aripa lungă pe latura stângă a parcelei. Faţada spre str. Gh. Doja este organizată în trei axe asimetrice, ferestrele sunt dreptunghiulare cu ancadramente din tencuială şi pervazuri, obloanele fiind din şipci reglabile; în flancurile faţadei sunt aplicate lezene bosate. Acoperişul este în trei ape, cu coama perpendiculară pe strada Doja. Pe acoperiş se află o lucarnă semicirculară din tablă. Spre dreapta se află o împrejmuire din zidărie, protejată prin ţiglă la nivelul cornişei clădirii. În împrejmuire este practicat golul larg al porţii cu arcul în formă de mâner de coş având ancadrament din tencuială. În curte se află o terasă închisă. Interioarele au tavane simple. Pivniţă transversală spre pasajul Smârdan.

Str. Gheorghe Doja nr. 23
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX

Clădire de tip rural, de plan dreptunghiular, dispus pe latura din dreapta parcelei. Faţada este organizată pe trei axe dispuse asimetric (2+1), ferestrele (4 ochiuri) au ancadramente simple din tencuială, protejate de obloane din şipci reglabile. Cornişa protejată de ţigle este extinsă şi asupra împrejmuirii porţii: aici se află un gol dreptunghiular cu colţurile superioare rotunjite în care este amplasată poarta de lemn carosabilă cu uşiţă pietonală. Frontonul este trapezoidal cu două lucarne dreptunghiulare, acoperişul este în două ape cu coama perpendiculară pe faţadă, fiind teşit spre stradă. În curte se sesizează existenţa unor ferestre cu 6 şi 4+2 ochiuri, având deschiderea din interior spre exterior. Camerele sunt prevăzute cu tavan. În partea din spate se află o pivniţă formată din două travee, cu boltă în dublă curbură şi arcuri dublou pe două travee. La sfârşitul sec. XIX exista în limita din spate un corp transversal.

Str. Gheorghe Doja nr. 24
Refăcută 2/2 sec. XX

Corp de clădire dreptunghiular pe dreapta parcelei. Foarte probabil partea supraterană este reconstruită recent. Faţadă cu două axe, ferestre mari dreptunghiulare protejate de obloane moderne din plastic; soclu prevăzut cu o răsuflătoare de pivniţă dreptunghiulară. Acoperiş în patru ape având coama perpendiculară pe faţadă. Interioare au tavan. Pivniţă boltită semicilindric până la stradă.

Str. Gheorghe Doja nr. 35
Datare: sec. XIX

Casă de colţ de tip rural care ocupă două din laturile unei parcele aproximativ pătrate (A şi B, dreapta şi spate). Spre str. Doja apar două axe,

ferestre dreptunghiulare (4 ochiuri) cu ancadramente din tencuială profilate având ecuson central. Fațada este prevăzută cu brâuri orizontale, spre stânga aflându-se împrejmuirea porții protejată de țigle. Golul porții are un ancadrament dreptunghiular profilat cu colțurile superioare rotunjite, iar poarta din lemn este carosabilă, cu o uşă pietonală situată central. Acoperişul este în trei ape, coama fiind perpendiculară pe str. Gh. Doja. În interior, camerele au tavan. Pivnița se situează în partea dinspre vest, fiind boltită cu dublă curbură şi arce dublou, având o răsuflătoare spre str. Azilului. La sfârşitul sec. XIX, corpul transversal din spate (B) nu exista.

Str. Gheorghe Doja nr. 36
Datare: 2/2 sec. XVIII

Imobil de tip rural format din trei corpuri: A clădire de colț (str. Azilului) cu fațada îngustă spre str. Gh. Doja şi fațada lungă la strada Azilului, urmat în curte de corpul B. Transversal, în curte, se află corpul C. Fațada spre str. Gh. Doja, cu două axe, are ferestre fără ancadramente, dar protejate cu obloane pline din lemn, iar dedesubt, pe soclu, apare răsuflătoarea dreptunghiulară a pivniței. Frontonul este trapezoidal cu două lucarne de pod romboidale cu ancadrament; acoperişul este teşit cu coama perpendiculară pe stradă. Cornişa fațadei protejată de țigle se extinde asupra împrejmuirii din dreapta unde se află golul porții în arc mâner de coş: ancadrament în jumătatea superioară cu schițarea capitelurilor şi a ecusonului. La nivelul solului se află distanțiere. Poarta este carosabilă din lemn cu acces direct în curte. În interior, corpul A prezintă o singură încăpere boltită, retrasă de la strada Gh. Doja (a doua încăpere de la stradă). Acest corp are şi o pivniță boltită semicilindric. La sfârşitul secolului al XIX – lea corpul B nu exista.

Str. I. G. Duca

Fosta stradă a Fierarilor ce asigura accesul spre centrul localității prin poarta cu acelaşi nume. Strada urma traseul pârâului Moşna care străbătea şi Piața Regele Ferdinand, respectiv străzile St. L. Roth şi S. Petőfy. Comparând *Planurile Visconti şi Theumern*, latura de nord a străzii a fost parcelată în întregime între 1699 şi 1750. Amenajarea străzii (acoperirea pârâului, pavarea şi realizarea trotuarului) s-a hotărât în Consiliul orăşenesc din 13 februarie 1908 *(Medgyesi Ujság,* 29.03.1908*)*.

Str. I. G. Duca nr. 1
Datare: 1/2 sec. XIX ?

Clădire cu un corp dreptunghiular dispus cu latura lungă la stradă (p+1) Fațada este organizată în cinci axe la parter, la etaj existând doar două deschideri. La parter apar patru ferestre (2+2 axe), după prima fiind dispusă o uşă dreptunghiulară de mici dimensiuni. La etaj, a doua fereastră este modernă în trei canaturi. Acoperişul în două ape are coama paralelă cu fațada. Spre dreapta apare o împrejmuire din zid protejată de țigle în care

este practicat golul porţii în arc mâner de coş. Poarta este carosabilă cu două canaturi metalice, supralumina fiind realizată printr-un grilaj.

Str. I. G. Duca nr. 2
Datare: sfârşitul sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; între 1854 – 1870; XX

Clădire formată din patru corpuri, cel principal (s+p+1) fiind amplasat spre Piaţa Regele Ferdinand, unită (între 1854 şi 1870) cu edificiul farmaciei de la nr. 26. Ferestrele de la parter au 2+2 ochiuri, fiind prevăzute cu ancadramente din tencuială profilate şi cu pervazuri. Parterul este apareiat cu brâie orizontale. Deasupra unui brâu se situează cele trei ferestre ale etajului, identice cu cele de la casa nr. 26 din piaţa Ferdinand: 2+2 ochiuri, ancadramentele sunt late, arcuite în partea superioară. Spre strada I. G. Duca corpul de clădire are faţada în două axe, la etaj ferestrele (2+2 ochiuri) fiind cu ancadramente în arc plat, profilate, parapetele fiind decorate cu motive vegetale în stucatură având central câte o mască de monstru. La parter cele două ferestre sunt simple (2+2 ochiuri), fără ancadramente. În continuare urmează o împrejmuire din zidărie în care se află pe de o parte, accesul într-un mic magazin, pe de alta golul dreptunghiular al porţii metalice carosabile. Două corpuri pe parter se află în curtea casei, iar al patrulea se află la strada Duca. Aici parterul este modernizat, apar două ferestre cu două canaturi şi o uşă de acces într-un atelier de optică şi ceasornicărie. Casa a fost supraînălţată cu un corp paralelipipedic (pod cu două lucarne dreptunghiulare). Toate interioarele au tavan. Pivniţa longitudinală spre stradă are boltă semicilindrică. La semiînălţime se afla o altă pivniţă mai îngustă, boltită semicilindric, care se întinde până în spatele parcelei. Uşa pivniţei prezintă tâmplărie de epocă (sfârşitul secolului al XVIII–lea - începutul secolului al XIX-lea)

Str. I. G. Duca nr. 4
Datare: sec. XIX ?

Casă compusă din două corpuri dispuse la stradă. Corpul A (s+p), de plan trapezoidal este ieşit în faţă din aliniamentul casei nr. 2, respectiv al corpului B. Pe soclu, la nivelul solului, se evidenţiază patru goluri dreptunghiulare de pivniţă. Deasupra acestora sunt dispuse trei ferestre dreptunghiulare (2+2 ochiuri) cu ancadramente din tencuială, protejate cu obloane din şipci reglabile. Acoperişul este în două ape cu o lucarnă triunghiulară, coama fiind paralelă cu faţada. Alături, corpul B (s+p) prezintă o vitrină mare dreptunghiulară şi o uşă de acces într-un atelierul foto. Uşa este deservită de două trepte ieşite din aliniamentul faţadei.

Str. I. G. Duca nr. 5
Datare: 2/2 sec. XIX

Clădire de plan dreptunghiular dispusă cu latura lungă pe dreapta parcelei. Faţada este în trei axe redate prin ample deschideri înalte, dreptunghiulare formate din două vitrine între care se află o uşă (într-o ilustrată din perioada de după 1918, aici apar ferestre). Aceste deschideri au

ancadramente cu montanţii laterali încheiaţi în partea superioară prin colonete cu croşete simplificate; deasupra se află un mic antablament. Axele sunt demarcate de lezene încoronate cu capiteluri cu motive florale. Streaşina profilată este suprapusă de acoperişul realizat într-o apă spre stradă şi alta spre curte. Pe soclu sunt vizibile răsuflătoare de pivniţă. În stânga casei se află împrejmuirea din zidărie în care este practicat golul dreptunghiular al porţii. Poarta este carosabilă cu două canaturi din lemn decorate prin casete rectangulare în relief.

Str. I. G. Duca nr. 6
Datare: sec. XIX; XX

Clădire formată dintr-un singur corp (s+p+1) cu faţada compusă din patru axe atât la parter, cât şi la etaj. Dacă parterul este mult modificat prezentând deschideri ample (vitrină, uşă, uşă, vitrină cu uşă), etajul prezintă 2+2 axe cu ferestre dreptunghiulare (2+2 ochiuri), prevăzute cu ancadramente dreptunghiulare din tencuială, având solbanc şi cornişe, grupate câte două. Streaşina este bogat profilată, acoperişul fiind în două ape cu coama paralelă cu faţada. Prin poarta pietonală vitrată se accede într-un gang îngust tăvănit. Interioarele (dublu tract) au tavan, inclusiv în spaţiul comercial unde apare un tavan fals care îl maschează pe cel iniţial. În subsol bolta transversală este semicilindrică. În curte, pe partea din stânga, remarcăm existenţa cursivei de beton, deservită de o scară din lemn cu trei rampe.

Str. I. G. Duca nr. 8
Datare: începutul secolului XX

Clădire cu planul în formă de L, una din laturi fiind dispusă pe dreapta parcelei. Faţada este organizată în trei axe, atât la parter cât şi la etaj. La parter apar două ample arcade în arc mâner de coş, în cea din stânga fiind montată o uşă şi vitrină, ambele cu supralumină vitrată. Cea de a doua arcadă este parţial obturată, adăpostind doar o fereastră modernă cu 3 + 3 ochiuri. Central se situează uşa pietonală. La etaj, în flancuri sunt două ferestre identice cu cea de la parter, iar în centru o fereastră în 2+2 ochiuri. Toate au ancadramente parţiale, mai puţin în partea inferioară. Acoperişul este în două ape, coama fiind paralelă cu faţada. Accesul în curte se realizează printr-un gang îngust prevăzut cu tavan. În curte pe partea din dreapta se află o scară acoperită din lemn în două rampe. Subsolul parţial se află în spate, în stânga, sub farmacie, fiind boltit cu o boltă aplatizată.

Str. I. G. Duca nr. 9
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/2 sec. XIX

Clădire de factură rurală compusă din două corpuri dispuse pe latura din stânga parcelei, spre strada Piersicului. Faţada spre str. Duca este organizată în două axe. Ferestrele în număr de două sunt remodelate, dreptunghiulare, cu două canaturi, protejate de rulou modern. Deasupra ferestrelor apare o cornişă profilată, protejată de ţigle, care se extinde şi

peste împrejmuirea din zidărie din dreapta în care este practicat golul în arc mâner de coş al porții. Frontonul trapezoidal este prevăzut cu două lucarne de formă rotundă. Acoperişul în două ape este teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe fațadă. Poarta este carosabilă cu două canaturi din scânduri dispuse vertical, iar la nivelul solului are distanțiere din piatră. Golul porții este subliniat printr-un ancadrament profilat subțire prevăzut cu un ecuson central floral.

În linii mari aspectul actual este cel existent în perioada interbelică, aşa cum rezultă dintr-o ilustrată de epocă.

În curte se remarcă traseul frânt al celor două corpuri. Subsolul, care nu ajunge până la stradă, se găseşte doar la corpul din spate, are bolți în dublă curbură între arce. Dintre încăperi se distinge camera la stradă care are o stucatură dublu festonată.

Str. I. G. Duca nr. 10
Datare: 2/2 sec. XIX

Clădire de factură rurală compusă din două corpuri dreptunghiulare lungi dispuse pe laturile parcelei. Un al treilea corp este dispus transversal în limita din spate a parcelei; în sfârşit în limita din spate, spre stânga, curtea se lărgeşte şi aici se află un corp de factură recentă (p+1). Corpul A din stânga are fațada organizată în trei axe: o uşă de proveniență recentă cu două trepte ieşite din aliniamentul fațadei, urmată de două ferestre. Acestea au ancadramente din tencuială, precum şi rulouri moderne inestetice. Acoperişul prezintă spre stradă o lucarnă pătrată. La nivelul parterului, spre dreapta, apare o împrejmuire din zidărie protejată de țigle în care este practicat golul în arc mâner de coş al porții. Poarta este carosabilă cu două canaturi din lemn (scânduri dispuse vertical).

Corpul din dreapta (B) prezintă o fațadă îmbrăcată în tâmplărie de sfârşit de secol XIX: aici apar două vitrine şi o uşă de acces în sediul *Partidului Național Liberal,* filiala Mediaş. Acoperişul are o apă în formă triunghiulară cu o lucarnă pătrată.

În curte se distinge aspectul corpului transversal cu partea superioară realizată din lemn (şură), aici fiind prezentă şi o lucarnă pentru marfă. Pe latura din dreapta a curții se află un subsol prevăzut cu boltă aplatizată. Încăperile din interior, inclusiv cele comerciale dinspre stradă, au tavan.

Str. I. G. Duca nr. 11. *Cinematograful Progresul*
Datare: 1930 / 1940

Clădire (s+p+1) ridicată pe spațiul a două parcele vizibile în planul din 1895, formată din parter şi etaj. Aşa cum reiese dintr-o ilustrată de epocă, edificiul nu exista nici în perioada anilor 20.

La parter accesul central este flancat de câte o vitrină, fiind protejat de o amplă copertină. În flancurile clădirii apare câte un acces in interior, de asemenea protejat de copertine cu marginile având profiluri de secțiune poligonală. Etajul este marcat de câte o fereastră laterală îngustă şi înaltă între care sunt amplasate nişe dreptunghiulare majoritatea dintre ele fiind obturate. Acoperişul în două ape are spre stradă două lucarne triunghiulare, iar coama este paralelă cu fațada. În interior se remarcă ampla sală de spectacol care urmează holului de acces.

Str. I. G. Duca nr. 12
Datare: 1/2 sec. XIX; 1975

Clădire de factură rurală compusă din două corpuri dispuse pe laturile parcelei şi un corp transversal în spate. Din punct de vedere planimetric casa păstrează aspectul de la sfârşitul secolului al XIX-lea (1895). Faţada corpului din stânga este organizată în două axe, ferestrele dreptunghiulare au ancadramente teşite şi sunt protejate de obloane din şipci reglabile. Deasupra ferestrelor apare câte o cornişă protejată de ţigle care se extinde şi peste împrejmuirea din zidărie din dreapta unde se află golul în arc mâner de coş al porţii. Poarta este carosabilă cu două canaturi din lemn, cel din dreapta asigurând accesul pietonal. Frontonul în formă de triunghi dreptunghic este prevăzut cu o lucarnă de pod dreptunghiulară. Acoperişul este într-o apă spre curte, fiind adosat casei de alături, nr. 14. Spre dreapta apare cel de al doilea corp, de asemenea în două axe: aici una din ferestre a fost transformată în uşă. Ambele deschideri sunt protejate de obloane din lemn (şipci reglabile).

Conform informaţiei furnizate de un proprietar, corpul din stânga a fost ridicat în 1975 pe locul unui edificiu mai vechi. Corpul din dreapta este prevăzut cu o pivniţă boltită semicilindric, longitudinal, până la stradă; zidăria este parţial din piatră. Corpul transversal prezintă pe acoperiş o lucarnă pentru marfă.

Str. I. G. Duca nr. 13
Datare: 2/2 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; Deceniul al treilea, sec. XX

Clădire cu planul în formă de U, rezultată prin unificarea a două clădiri iniţiale în L afrontate. Aceste două clădiri apar pe parcele distincte în planul din 1895. Clădirea care se înscrie în stilul *Art déco* are faţada organizată în 3+1+3 axe. Dispoziţia actuală este cea din anii de după 1920 cu observaţia că la parter, în stânga, erau trei ferestre. Acum, în această parte apar în ordine, o fereastră, o uşă protejată de un panou compact din lemn şi o vitrină plasată deasupra unui gol de pivniţă. La etaj, cele trei ferestre (2+2 ochiuri) au între ele câte un decor floral geometric. Se remarcă elegantul bowindow ieşit în consolă, prevăzut cu două ferestre central şi câte una lateral; ochiul superior este decorat cu motive de pătrăţele policrome. Dedesubt, poarta este carosabilă în două canaturi din lemn, cu distanţiere la nivelul solului. Aripa din stânga este prevăzută la parter cu o tâmplărie ce cuprinde două vitrine şi o uşă de acces în cofetărie. La etaj apar două ferestre similare cu cele din aripa din dreapta.

Acoperişul bowindowului este realizat separat în patru ape şi are o frumoasă lucarnă ovală montată într-un cadru metalic. De asemenea, fiecare aripă, are acoperişul în două ape, coama paralelă cu faţada şi câte o lucarnă circulară metalică.

La stradă, în dreapta, sunt două spaţii comerciale cu bolţi baroce cu penetraţii triunghiulare, cu platbandă şi stucaturi patrulobe. La stânga, tot spre stradă, în spaţiul rezervat cofetăriei, în tractul doi se află o încăpere cu grinzi de lemn, urmată de alta boltită semicilindric. Acces în curte prin gangul acoperit cu bolţişoare pe şine metalice.

În curte, deservită de o casă a scării în două rampe cu trepte din lemn, se remarcă cursiva pe console de lemn, parapetul fiind tot din lemn. În corpul din dreapta, în curte, la parter apar spaţii boltite *a vela*, iar în corpul din stânga, în tractul doi, o cameră boltită semicilindric. O pivniţă boltită semicilindric se află sub ambele corpuri, atât în dreapta, cât şi în stânga unde sunt două compartimente, cea de la intrare fiind boltită transversal.

Str. I. G. Duca nr. 14
Datare: 2/2 sec. XIX

Clădire compusă din trei corpuri, cel principal A (p+1) în L, cu latura scurtă la stradă, dispus pe dreapta parcelei, un corp B ce ocupă limita din spate şi o anexă pe stânga. Faţada corpului A este organizată în trei axe, atât la parter cât şi la etaj. La parter apare o fereastră dreptunghiulară cu ancadrament, protejată de obloane din şipci reglabile, urmată de o uşă şi vitrină ale unui magazin *Loto-Prono* (în interior - tavan). Ambele goluri sunt de provenienţă mai recentă, ele au înlocuit ferestrele existente iniţial la parter. Existenţa acestor ferestre poate fi descifrată cu greutate într-o vedere din anii '20 ai secolului XX: oricum, atunci fereastra din stânga avea alte dimensiuni, parapetul fiindu-i obturat. Paramentul parterului este apareiat cu brâie orizontale în porţiunea de deasupra soclului. La etaj, ferestrele, în număr de trei, sunt dreptunghiulare în arc plat în partea superioară. Au ancadramente înguste, parapetul fiindu-le format din panouri decorative. Axele sunt demarcate prin lezene canelate cu capitel corintic. O friză de denticule este suprapusă de cornişa profilată. Acoperişul este în patru ape.

Spre stânga apare o împrejmuire din zidărie, protejată de ţigle în care este practicat golul de formă dreptunghiulară al porţii, colţurile superioare fiind rotunjite. Poarta este carosabilă cu două canaturi din scânduri dispuse vertical, iar în canatul din dreapta este practicată o uşă pietonală.

Str. I. G. Duca nr. 16
Datare: 1/2 sec. - 2/2 sec. XIX

Clădire compusă din două corpuri care ocupă cele două laturi ale parcelei şi un corp secundar, transversal, în limita din spate a terenului. La stradă, corpul din stânga (A-p) prezintă un parter prevăzut cu goluri ample: o vitrină în centrul căreia este prevăzută o uşă a magazinului alimentar *Dorna*, urmată spre dreapta de o altă uşă-vitrină, în prezent dezafectată. Ambele goluri sunt puternic vitrate cu numeroase ochiuri. Acoperişul este în două ape cu coama paralelă cu faţada. Alipit acestui corp, casa din dreapta (B-p) este, de asemenea, prevăzută cu un parter comercial: aici cele două vitrine, care cuprind între ele o uşă, sunt de factură tradiţională, fiind îmbrăcate într-o tâmplărie specifică sfârşitului de secol XIX sau începutului de secol XX. În stânga vitrinelor se găseşte golul în arc mâner de coş al porţii carosabile (ancadrament profilat în treimea superioară) realizate din scânduri dispuse vertical cu tradiţionala uşă pietonală situată în dreapta. Acoperişul în două ape ce pare a fi fost extins spre dreapta este în două ape, coama paralelă cu faţada şi prezintă o lucarnă dreptunghiulară plată, acoperită prin rupere de pantă. Accesul înspre curte se face printr-un gang

prevăzut cu boltă *a vela*. Interioarele au tavan, în magazinul de la corpul A tavanul fiind constituit de o dublură din *rigips*. Pivnița corpului B este complexă; accesul se face în mijlocul curții: de aici se pătrunde mai întâi într-un spațiu de cca. 5,00 x 5,00 m. boltită transversal. În continuare, spre spatele curții, se poziționează două pivnițe: în stânga o pivniță mai îngustă, în dreapta mai largă, ambele boltite longitudinal.

Str. I. G. Duca nr. 17
Datare: 2/2 sec. XIX; 1/4 sec. XX

Clădire situată la intersecția cu strada Caisului cu planul în L, având latura scurtă spre piațeta formată de str. Babeş. Fațada este organizată în două axe la etaj unde casa îşi păstrează conformația din deceniul al treilea al sec. XX (cf. unei ilustrate). Cele două ferestre (2+2 ochiuri) sunt dreptunghiulare, au ancadramente cu cornişe profilate şi solbanc. Deasupra unei frize de denticule se profilează streaşina şi acoperişul în patru ape, prevăzut spre stradă cu o lucarnă circulară din tablă. La parter, unde în perioada amintită erau trei ample vitrine montate în tâmplărie de epocă şi protejate de rulouri metalice, în prezent se află două vitrine dreptunghiulare ce curpind între ele o uşă îngustă. Flancurile clădirii la ambele niveluri prezintă bosaje dispuse aleatoriu. Spre dreapta, apare o împrejmuire din zid protejată de țigle, în care este practicat golul în arc mâner de coş al porții. La nivelul solului sunt dispuse distanțiere din piatră. Poarta este carosabilă cu două canaturi din lemn şi este decorată cu motive geometrice (casete dreptunghiulare, triunghiulare, rozete).

Str. I. G. Duca nr. 18
Datare: 2/2 sec. XVIII; XIX; XX

Clădire de factură rurală compusă din două corpuri: corp A (s+p), pe dreapta parcelei, la stradă, în L, cu latura scurtă dispusă transversal pe limita din spate a parcelei şi corpul B (p), fostă anexă pe stânga, la stradă (pare decupată din casa de la nr. 20). Fațada corpului A este organizată în două axe. Deasupra soclului din ciment pe care apare un gol de pivniță dreptunghiular, plat, cele două ferestre sunt dreptunghiulare (2+2 ochiuri) au ancadramente din tencuială şi pervazuri. Streaşina profilată este subliniată de existența unei frize de denticule, iar acoperişul este într-o apă spre stradă şi două pe laturile casei.

Spre stânga apare o împrejmuire din zidărie protejată de țigle în care este practicat golul în arc aplatizat al porții, subliniat printr-o sprânceană profilată. Poarta este carosabilă cu două canaturi din scânduri dispuse orizontal, iar în canatul din dreapta este practicată o uşă pietonală. Din curte se accede în subsolul corpului A: este un subsol adânc, boltit semicilindric, cu prima parte situată la un nivel superior față de segmentul dispus până la stradă. Pe acest corp de clădire se constată existența unei lucarne pentru depozitat marfă. Corpul transversal din spatele curții are parter şi două etaje, accesul la nivelurile superioare fiind posibil prin intermediul unei scări de beton situată în curtea a doua. Spre curtea casei de la nr. 18 se deschid patru ferestre dreptunghiulare tradiționale (6 ochiuri), care aparțin însă casei de la nr. 20 (corp A).

Str. I. G. Duca nr. 19
Datare: 1/2 sec. XIX; XX

Clădire de factură rurală compusă dintr-un corp în formă de L dispus cu latura lungă pe stânga parcelei, iar cu cea scurtă spre piațeta din capătul străzii Babeş. Fațada spre str. Duca este organizată în două axe cu ferestre modernizate (două canaturi), prevăzute cu ancadramente din tencuială şi câte o cornişă dreaptă, profilată. Pe flancuri apar bosaje dispuse aleatoriu. Acoperişul este într-o apă spre stradă, două spre curte şi casa alăturată, prezentând o lucarnă ovală montată în tablă. Spre dreapta apare o împrejmuire protejată de țigle în care este practicat golul în arc mâner de coş al porții. Poarta este carosabilă cu două canaturi din scânduri (orizontale şi verticale – stare rea), iar în canatul din stânga se află o uşă pietonală. Partea din spate a clădirii, înspre piațetă, este remodelată, mansardată. Pivnița spre această parte, care nu ajunge până la piațetă, este boltită semicilindric.

Str. I. G. Duca nr. 20
Datare: 4/4 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; XX

Clădire de factură rurală compusă din şapte corpuri. Spre stradă se află corpurile A (dreapta) şi B (stânga); ulterior, corpul A a fost unit prin două corpuri (C-p şi D-p+1) cu un alt corp (E), situat transversal în limita din spate a parcelei. Fațada corpului A este organizată în trei axe, care în prezent oferă imaginea a trei vitrine ample în arc plat. Central se află poarta dreptunghiulară modernă, carosabilă din lemn, iar corpul B are de asemenea, trei ferestre moderne (2 canaturi), spațiul dintre ele fiind marcat prin lezene. Acoperişul este într-o apă spre stradă şi două spre curte, coama fiind perpendiculară pe stradă la corp A şi două ape, cu coama paralelă cu strada la corpul B. În continuarea corpului B sunt dispuse în anfiladă alte două corpuri pe parter, cu acoperişul având coama paralelă cu curtea. Accesul în spațiile comerciale din cele două corpuri se face din curte.

La 1895 nu exista decât corpul din dreapta (A) şi cel de pe limita din spate a parcelei (E). În încăperea din corpul A, situată la stradă (atelier de tapițerie), se află o stucatură cu rozetă. În curte este vizibilă lucarna de ridicat marfă de la corpul transversal E, precum şi scara de acces într-o rampă.

Str. I. G. Duca nr. 21
Datare: 1/4 sec. XIX; 2/2 sec. XX

Clădire situată pe o parcelă îngustă, compusă din două corpuri dispuse pe latura din dreapta parcelei. Fațada este organizată în două axe. Ferestrele parterului sunt foarte joase, ele corespund mai degrabă unui demisol; sunt modernizate în două canaturi, protejate fiind de obloane compacte din lemn. La nivelul următor (parter înalt) apar alte două ferestre de acelaşi tip, fără obloane. Clădirea prezintă în continuare, deasupra unei cornişe profilate, un fronton trapezoidal prevăzut cu două lucarne dreptunghiulare, între care se află o nişă obturată, de asemenea

dreptunghiulară, mai amplă. Este evidentă supraînălțarea casei, frontonul fiind o operă recentă. Acoperişul este în două ape, teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe fațadă cu o streaşină pronunțată spre curte. Spre dreapta se află împrejmuirea din zidărie protejată de țigle, în care este practicat golul în arc mâner de coş al porții. Poarta este carosabilă cu două canaturi din scânduri dispuse vertical. Corpul din spate se întinde spre strada Victor Babeş. Ambele corpuri existau în 1895.

Str. I. G. Duca nr. 22
Datare: 1/4 sec. XIX - 2/2 sec. XX

Clădire de factură rurală compusă dintr-un corp (A) dispus pe latura din dreapta parcelei şi o anexă (B), ambele la stradă. Fațada A este organizată în două axe cu ferestre dreptunghiulare modernizate prevăzute cu rulouri. Deasupra ferestrelor apare o cornişă protejată de țigle, care se extinde în stânga şi peste împrejmuirea din zidărie în care este practicat golul dreptunghiular al porții. Frontonul este trapezoidal, prevăzut cu două lucarne de pod dreptunghiulare. Acoperişul în două ape este teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe fațadă. Poarta este carosabilă cu două canaturi din lemn parchetat (modern).

Corpul B are fațada cu un singur gol – o uşă protejată de un grilaj metalic. Dispoziția planimetrică este identică cu cea relevată în planul din 1895. Aspectul actual al fațadei este opera unor intervenții neavenite din ultimul deceniu.

Str. I. G. Duca nr. 23
Datare: 1/4 sec. XIX; 2/2 sec. XX

Clădire de factură rurală (s+p) compusă dintr-un corp cu planul în L, cu latura scurtă dispusă spre str. Babeş. Clădirea situată pe stânga parcelei are fațada în două axe cu ferestre dreptunghiulare (2 canaturi) modernizate, unite prin solbanc. Pe soclu apare un gol de pivniță de formă dreptunghiulară. Deasupra ferestrelor apare o cornişă protejată de țigle, urmată de frontonul trapezoidal prevăzut cu două mici lucarne de pod dreptunghiulare. Acoperişul în două ape este teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe fațadă. Spre dreapta se află împrejmuirea din zidărie în care este practicat golul în arc mâner de coş al porții. Poarta este carosabilă cu două canaturi din lemn din scânduri dispuse vertical. Casa păstrează în linii mari planul din 1895.

Str. I. G. Duca nr. 24.
Datare: 2/2 sec. XVIII; 2/2 sec. XIX

Pe o parcelă dreptunghiulară amplă, se află două corpuri în anfiladă, căruia i se adaugă în spate un alt corp cu pod deschis din lemn pentru uscat haine. Pe partea stânga se află două corpuri pe parter, al doilea fiind o anexă joasă, transformată în locuință. Fațada la stradă este unită, central fiind poziționat golul dreptunghiular în care este plasată poarta. În stânga golului porții se află un spațiu ocupat de o asociație (a veteranilor) deschis spre

stradă printr-un grupaj de vitrină – uşă - vitrină, protejate de rulou metalic şi de un grilaj. Spre dreapta corpul A prezintă 1+2 axe cu ferestre dreptunghiulare (2+2 ochiuri) cu ancadramente şi pervazuri, iar parapetul este decorat cu câte o casetă în relief. Sub streaşină faţada este străbătută de un brâu profilat. Acoperişul este în două ape, spre stradă cu trei lucarne mici, triunghiulare, coama fiind paralelă cu faţada. Sub corpul A se află un subsol adânc, boltit semicilindric, ce se întinde şi spre corpul din spate (B).

Str. I. G. Duca nr. 25
Datare: 1/4 sec. XIX; 2/2 sec. XX

Clădire de factură rurală (s+p) compusă dintr-un corp dispus pe latura din stânga parcelei. Faţada este organizată în două axe, ferestrele fiind remodelate în două canaturi. Pe soclu apare un gol dreptunghiular de pivniţă. Deasupra ferestrelor cornişa este protejată de ţigle şi se extinde spre dreapta şi peste împrejmuirea din zidărie în care este practicat golul dreptunghiular al porţii. Frontonul este trapezoidal prevăzut cu două lucarne de pod dreptunghiulare. Acoperişul în două ape este teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe faţadă. Poarta este carosabilă cu două canaturi din scânduri cu supralumină realizată din gratii de lemn.

Str. I. G. Duca nr. 26
Datare: 4/4 sec. XVIII – 1/4 sec. XIX; 4/4 sec. XIX – 1/4 sec. XX

Clădire compusă din două corpuri: primul (A), are planul în L cu latura scurtă spre stradă, latura lungă pe dreapta parcelei, celălalt (B) fiind dispus în continuare cu o aripă transversală. Faţada este organizată în trei axe (1+2) atât la parter cât şi la etaj. Parterul este comercial, în partea dreaptă, montate într-o tâmplărie de epocă situându-se o vitrină, respectiv o uşă de acces în magazin, ambele dreptunghiulare, înguste. Spre stânga se situează golul în arc semicircular în care este montată poarta. Întreg paramentul parterului este apareiat cu bosaje dreptunghiulare dispuse aleatoriu. Deasupra unui brâu îngust, profilat, urmează etajul cu 1+2 ferestre dreptunghiulare (2+2 ochiuri), prevăzute cu ancadramente late cu ecuson central, pervazuri şi paramente decorate cu panouri decorative cu romburi. Registrul primei ferestre este apareiat cu bosaje, în dreptul celorlalte două paramentul este lis. Deasupra unei streşini profilate susţinute de friză de denticule se află acoperişul pe care apare o lucarnă dreptunghiulară plată acoperită prin rupere de pantă. Gangul de acces este acoperit cu bolţişoare pe şine metalice. În curte, se observă pe latura lungă, parţial, o cursivă din beton deservită de o scară de acces în două rampe; feroneria parapetului este de la începutul sec. XX. Corpul transversal este prevăzut, de asemenea, cu o cursivă scurtă cu parapet din lemn traforat, deservită de o scară de lemn într-o singură rampă.

Str. I. G. Duca nr. 28
Datare: mijlocul secolului XIX; 1/4 sec. XX

Casă (p+1) cu planul în L, latura lungă plasată pe stânga parcelei. Fațada la stradă este organizată în 3+1 axe. O ușă de acces în spațiul comercial (interiorul tăvănit) de la parter este flancată de vitrine dreptunghiulare mari, inestetice. În dreapta se află golul dreptunghiular al porții carosabile cu două canaturi din lemn; decor în formă de casete dreptunghiulare. Deasupra unui brâu urmează etajul cu 3+1 ferestre dreptunghiulare (pervaz, ancadrament în treimea superioară), protejate de obloane din șipci reglabile. La etaj paramentul este ritmat de câte trei grupe de brâie orizontale triple. Acoperișul este în două ape, coama fiind paralelă cu fațada.

Str. I. G. Duca nr. 30
Datare: 1/4 sec. XIX; sfârșitul secolului XX

Clădire de factură rurală compusă din două corpuri dispuse la stradă. Corpul mai vechi este cel din stânga (A), care în planul din 1895 apare în formă de L, cu brațul mai scurt pe limita din spate a terenului. În dreapta, spre stradă, exista doar o mică anexă. Fațada corpului A, comună cu cea a casei de la nr. 32, este organizată în două axe la parter și un ax la mansardă și este separată de partea aparținătoare casei de la nr. 32 prin câte o lezenă cu bază și capitel. Cu mare probabilitate, inițial casa era locuită doar la parter, ulterior fiind transformat în locuință și podul. Ferestrele de la parter, în număr de două, sunt cele tradiționale (6 ochiuri) prevăzute cu ancadramente profilate. Deasupra acestor ferestre apare o cornișă protejată de țigle care se extinde și peste împrejmuirea din zidărie din dreapta în care este practicat golul în arc mâner de coș al porții. Frontonul trapezoidal asimetric este prevăzut cu o fereastră dreptunghiulară asemănătoare cu cele de la parter, dar cu numai 2+2 ochiuri. Acoperișul într-o apă spre curte este teșit spre stradă, coama comună cu cea de la acoperișul casei nr. 32, fiind perpendiculară pe fațadă. Poarta este carosabilă cu două canaturi din metal, cu supralumină vitrată și grilaj metalic. Spre dreapta se ridică un corp de factură recentă, la parter cu o poartă dreptunghiulară carosabilă din metal contemporană cu poarta alăturată, urmată de o fereastră modernă în trei canaturi. La etaj sunt dispuse două ferestre de asemenea moderne. Acoperișul este în patru ape. Interioarele au tavan. Amenajarea acestei case s-a efectuat după 1990.

Str. I. G. Duca nr. 31
Datare: mijlocul secolului XIX; 1/2 - 2/2 sec. XX; după 1991

Clădire de factură rurală compusă dintr-un corp (p+m) dispus pe latura din stânga parcelei. Fațada este organizată în trei axe: ferestrele în număr de două sunt dispuse în flancurile unei uși de acces. Toate aceste goluri sunt moderne. În dreapta se află o scurtă împrejmuire din zidărie în care este practicat golul în arc mâner de coș al porții. Frontonul trapezoidal este prevăzut cu două ferestre dreptunghiulare ale mansardei. Acoperișul în

două ape este teşit spre stradă, coama fiind perpendiculară pe faţadă. Poarta este realizată dintr-un grilaj metalic. În interior toate încăperile au tavan. Clădirea a suferit intervenţii majore după anul 1991. De atunci datează modificarea faţadei prin apariţia uşii în locul celor două ferestre iniţiale, a fost modificată şi poarta de acces în curte care avea formă dreptunghiulară. Podul, care avea acces dinspre strada V. Babeş, a fost transformat într-un spaţiu comercial cu acces dinspre strada menţionată.

Str. I. G. Duca nr. 32. ***Polidinică***
Datare: 1/4 sec. XIX; după 1990

Clădire de factură rurală compusă din cinci corpuri dispuse pe ambele laturi ale parcelei: trei pe partea dreaptă, două pe partea din stânga, aici fiind şi o anexă. Clădirea a suferit mari intervenţii în perioada de după 1990, atât în exterior (ex. corpul din stânga la stradă), cât şi în interior. Faţada corpului din dreapta (A) este organizată în două axe la parter şi una la mansardă. Frontonul şi acoperişul sunt comune cu corpului A de la casa nr. 30, ferestrele fiind identice. Între cele două corpuri, poarta iniţială a dispărut. Corpul din stânga (B) a primit spre stradă o uşă centrală deservită de două trepte, flancată de două ferestre (2+2 ochiuri). Deasupra acestora apare o cornişă (protejată cu un singur rând de ţigle) suprapusă de frontonul trapezoidal care păstrează forma iniţială. Pe fronton apar două lucarne ovale. Acoperişul corpului B este în două ape, teşit spre faţadă, cu coama perpendiculară spre stradă. Interioarele din ambele corpuri au tavan. Mansarda corpului A a fost scoasă mult în consolă pentru a adăposti cabinetele medicale. Toate interioarele sunt prevăzute cu tavan. Pivniţa corpului B este boltită semicilindric în traveea dinspre curte (spate), cea de sub corpul A, de factură mai recentă, fiind neboltită.

Str. I. G. Duca nr. 34. ***Centru medical***
Datare: 1/4 sec. XIX; după 1990

Clădire formată trei corpuri dreptunghiulare dispuse în anfiladă pe stânga parcelei, unificate prin acoperiş, cu latura scurtă a corpului A la stradă. Faţada este organizată în 2+1 axe. Deasupra unui soclu scund, cele două ferestre au formă dreptunghiulară (2+2 ochiuri), prevăzute cu ancadramente având colţurile superioare evazate, pervazuri şi cornişe profilate. De asemenea, acestea sunt protejate prin câte un grilaj în formă de coş. Spre dreapta este dispusă poarta în arc în formă de mâner de paner.

Faţada este decorată cu mai multe elemente, cum ar fi, lezenele din flancurile corpului de clădire prevăzute cu capiteluri sau, panoul decorativ de deasupra arcului porţii care este de fapt un pseudo-antablament decorat cu mici casete dispuse pe lăţime. Urmează o cornişă profilată suprapusă (se extinde pe toată lărgimea faţadei, inclusiv deasupra porţii) de un atic curbat, profilat, în formă de mâner de coş. De asemenea, se constată faptul că acoperişul, mascat spre stradă de aticul menţionat, este în două ape, cu coama perpendiculară pe stradă.

Accesul în curte se realizează prin poarta carosabilă în două canaturi inegale din lemn, cu motive casetate. În curte, se surprinde faţada lungă, austeră, în care deschiderile (trei uşi şi şase ferestre) sunt dispuse în ritm